

ȘCOALA PRIETENOASĂ COPILULUI

Raport de evaluare externă a Inițiativei
„Școala prietenoasă copilului” (2007-2011)
Republica Moldova

Ministerul Educației
al Republicii Moldova

unicef

Studiul a fost realizat și publicat cu sprijinul metodic și financiar al Reprezentanței UNICEF în Republica Moldova

Persoană de contact, UNICEF Moldova: *Liudmila Lefter*

Foto: UNICEF Moldova / 2009 / Paul Hodorogea

Autori:

Dr. Simona Velea, cap. I–VIII, VIII.1-VIII.3, IX
CReDO, cap. VIII.4

Culegerea datelor: Aliona Badiur, Vasile Ciubotaru, Angela Cojocaru,
Marcel Gherghelegiu, Simona Velea

Prelucrarea și interpretare statistică a datelor culese prin chestionar:
Irina Burlacu, Bianca Buligescu

Coordonat de: Liudmila Lefter, Coordonator Educație, UNICEF Moldova,
Svetlana Ștefaneț, Coordonator Program Acces la Servicii de calitate, UNICEF Moldova,
Elena Laur, Specialist Monitorizare și Evaluare, UNICEF Moldova

Opiniile exprimate în această lucrare aparțin autorilor și nu reflectă în mod necesar punctele de vedere ale organizațiilor care au implementat Inițiativa Școala prietenoasă copilului – Ministerul Educației din Republica Moldova și UNICEF Moldova .

Child Friendly School: External Evaluation Report of the “Child-Friendly School” Initiative (2007-2011) Republic of Moldova. – Ch.: S. n., 2012 (F.E.-P. “Tipogr. Centrala”). – 105 p.

100 ex.
ISBN 978-9975-53-166-5.
37.0(478)(047)
S 38

ȘCOALA PRIETENOASĂ COPILULUI

Raport de evaluare externă a Inițiativei
„Școala prietenoasă copilului” (2007-2011)
Republica Moldova

Dr. **Simona Velea**, consultant extern
și
CReDO, Chișinău

Mai, 2012

Ministerul Educației al
Republicii Moldova

Sumar executiv	7
I. Introducere	10
II. Inițiativa Școala prietenoasă copilului. Scurtă descriere	11
II.1. Rolul UNICEF în promovarea Școlii prietenoase copilului.....	11
II.2. Implementarea Inițiativei: obiective, activități, rezultate	12
II.3. Monitorizarea Inițiativei SPC	14
III. Contextul și metodologia evaluării	15
III.1. Contextul evaluării.....	15
III.2. Obiectul, scopul și rolurile evaluării	19
III.3. Tipul și audiența evaluării.....	20
III.4. Criterii de evaluare și întrebări evaluative	20
III.5. Pregătirea evaluării	21
III.6. Colectarea datelor: metode și tehnici de culegere a datelor, surse de date, populația investigată	22
III.7. Prelucrarea și interpretarea datelor	27
III.8. Aspecte etice în proiectarea și conducerea evaluării	27
III.9. Aspecte ale participării la evaluare din perspectiva genului.....	28
III.10. Limitele evaluării.....	28
IV. Relevanța Inițiativei „Școala prietenoasă copilului”	29
IV.1. Relevanța SPC în raport cu prioritățile naționale în domeniul educației și al drepturilor copilului; congruența cu alte programe educaționale	30
IV.2. Disponibilitatea, accesibilitatea, acceptabilitatea, adaptabilitatea educației	30
IV.3. Relevanța SPC în raport cu nevoile elevilor, părinților, profesorilor și altor persoane interesate.....	32
IV.4. Relevanța în raport cu nevoile și prioritățile de formare a cadrelor didactice	34
V. Eficacitatea la nivelul școlii	37
V.1. Rezultate la nivelul elevilor	37
V.2. Rezultate la nivelul profesorilor	46
V.3. Părinții și comunitatea	52
VI. Incluziunea	57
VI.1. Măsuri de stimulare a incluziunii la nivel național	57
VI.2. Contribuția SPC la creșterea incluziunii școlare și sociale a elevilor	58
VII. Durabilitatea	62
VII.1. SPC - o piesă centrală într-un puzzle.....	62
VII.2. Potențiali factori de risc.....	63
VIII. Managementul inițiativei și analiza costurilor	66
VIII.1. Informarea și implicarea tuturor categoriilor de factori interesați (stakeholders)	66
VIII.2. Extinderea ariei de impact.....	66
VIII.3. Valorificarea drepturilor omului în proiectarea și derularea programului	67
VIII.4. Analiza costurilor Inițiativei „Școala prietenoasă copilului”	68
IX. Concluzii și recomandări	73
IX.1. Concluziile evaluării	73
IX.2. Lecții învățate	74
IX.3. Recomandări.....	76
Anexe	81
Anexa 1. Metodologia de evaluare	81
Anexa 2. Lista documentelor analizate	82
Anexa 3. Calendarul consultărilor și experții participanți	83
Anexa 4. Instrumente de culegere a datelor.....	83
Anexa 5. Caracteristicile individuale ale investițiilor.....	94
Anexa 6. Termenii de referință.....	97

LISTA FIGURILOR

Fig. nr. 1. Distribuția cadrelor didactice în funcție de gen	24
Fig. nr. 2. Distribuția cadrelor didactice după gradul didactic	24
Fig. nr. 3. Distribuția cadrelor didactice în funcție de tipul de încadrare.....	25
Fig. nr. 4. Nivel de învățământ la care predau	25
Fig. nr. 5: Distribuția cadrelor didactice în funcție de vechimea în învățământ.....	25
Fig. nr. 6: Distribuția cadrelor didactice în funcție de studiile absolvite.....	25
Fig. nr. 7: Relevanța SPC. Opinii ale cadrelor didactice.....	33
Fig. nr. 8: Contribuția SPC la creșterea participării școlare și a implicării elevilor	39
Fig. nr. 9. Consultarea și implicarea elevilor în decizii. Compararea mediilor	41
Fig. nr. 10: A învăța să înveți și responsabilitatea asupra învățării. Opinii ale profesorilor	42
Fig. nr. 11: Opinii ale elevilor privind participarea lor la planificarea învățării și la reflecția asupra învățării	42
Fig. nr. 12: Contribuția SPC la ameliorarea performanțelor școlare	43
Fig. nr. 13 Contribuția SPC la creșterea toleranței elevilor. Opinii ale cadrelor didactice	45
Fig. nr. 14: Contribuția SPC la creșterea încrederii și la ameliorarea imaginii de sine	46
Fig. nr. 15: Practici didactice relevante pentru centrarea pe elev. Opinii ale elevilor (compararea mediilor) ...	48
Fig.nr. 16: Practici didactice. Opinii ale elevilor	48
Fig. nr. 17: Contribuția SPC la evaluarea obiectivă și transparentă a elevilor.....	52
Fig. nr. 18: Opinii ale elevilor privind implicarea lor în evaluare și autoevaluare	52
Fig. nr. 19: Cât de des participă părinții la activități în cadrul școlii.....	54
Fig. nr. 20: Pregătirea cadrelor didactice pentru a integra în clasă copii cu dificultăți de învățare sau cu dizabilități	58
Fig. nr. 21: Pregătirea cadrelor didactice pentru a lucra cu elevi care aparțin unor grupuri etnice minoritare..	60
Fig. nr. 22. Opinii ale elevilor referitoare la tratamentul egal. Compararea mediilor.....	60
Fig. nr. 23: Opinii ale elevilor privind non-discriminarea. Compararea mediilor	60
Fig. nr. 24: Impactul programului asupra pregătirii și încorporării educației incluzive în activitatea de învățare-predare	61
Fig. nr. 25: Compararea mediilor înregistrate de sursele de documentare asupra drepturilor copilului. Opinii ale elevilor	68
Fig. nr. 26: Costurile totale alocate școlilor, MDL.....	70
Fig. nr. 27: Costurile totale alocate participanților la SPC, MDL	70
Fig. nr. 28: Costul mediu alocat participanților, MDL	71
Fig. nr. 29a: Costul mediu alocat participanților la Inițiativa SPC, MDL	71
Fig. nr. 29b: Costul mediu alocat participanților la toate școlile prietenoase copilului și alte școli, MDL.....	72
Fig. nr. 30. Școala din Molești: tipul de investiție infrastructurală, MDL	93
Fig. nr. 31. Școala din Crocmaz: tipul de investiție infrastructurală, MDL.....	93
Fig. nr. 32. Școala din Sofrincani: tipul de investiție infrastructurală, MDL	93
Fig. nr. 33. Școala din Zimbreni: tipul de investiție infrastructurală, MDL.....	94
Fig. nr. 34. Școala din Vălcineți: tipul de investiție infrastructurală, MDL.....	94
Fig. nr. 35. Școala din Cuconești Noi: tipul de investiție infrastructurală, MDL	94
Fig. nr. 36. Școala din Căplani: tipul de investiție infrastructurală, MDL.....	95
Fig. nr. 37. Școala din Unguri: tipul de investiție infrastructurală, MDL.....	95

LISTA TABELELOR

Tabelul nr. 1: Participarea la evaluare a factorilor interesați.....	23
Tabelul nr. 2: Distribuția pe localități a numărului de elevi și profesori care au participat la ancheta prin chestionar	24
Tabelul nr. 3: Distribuția elevilor care au completat chestionare, pe vârstă și pe clase.....	25
Tabelul nr.4: Numărul de participanți la focus-grupuri și distribuția lor pe școli și pe categorii de public-țintă.....	26
Tabelul nr. 5: Distribuția activităților de observare pe școli	26
Tabelul nr. 6: Opinii ale cadrelor didactice referitoare la formarea continuă parcursă în ultimii 3 ani.....	36
Tabelul nr. 7: Rezultatele testelor statistice asupra tipurilor de rezultate.....	44
Tabelul nr. 8: Medii pe diverși indicatori privind predarea. Opinii ale elevilor.....	47
Tabelul nr. 9: Utilizarea timpului lecției	49
Tabelul nr. 10: Dificultăți sau obstacole care afectează colaborarea cu părinții. Opinii ale cadrelor didactice	55
Tabelul nr. 11: Analiză statistică a potențialelor obstacole. Compararea mediilor	64
Tabelul nr. 12: Factori care afectează implicarea părinților. Opinii ale cadrelor didactice.....	65

LISTA ABREVIERILOR

ME	Ministerul Educației
MDG	Millenium Development Goal / Obiectivele de dezvoltare ale mileniului
UNDP	United Nations Development Programme/ Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
UNICEF	United Nations Children’s Fund / Fondul Națiunilor Unite pentru Copii
UNDAF	United Nations Development Assistance Framework / Programul Națiunilor Unite de Asistență pentru Dezvoltare
ToR	Termeni de referință
PcP	Programul educațional <i>Pas cu Pas</i>
APP	Asociația Părinților și a Pedagogilor
USM	Universitatea de Stat
ISE	Institutul de Științe ale Educației
IPP	Institutul de Politici Publice
CReDO	Centrul de Resurse pentru Drepturile Omului
SPC	Școala prietenoasă copilului
USD	US Dollar/ Dolari SUA
FISM	Fondul de Investiții Sociale din Moldova
CFS	Child Friendly School (Școala prietenoasă copilului)
CES	Cerințe de educație specială
HG	Hotărâre de Guvern
L.T.	Liceu Teoretic
MMPSF	Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei
TIC	Tehnologia informației și a comunicării

SUMAR EXECUTIV

Școala Prietenoasă Copilului (SPC) reprezintă un model global pe care UNICEF îl promovează începând cu mijlocul anilor 1990 și care plasează în centrul preocupărilor sale drepturile copiilor, împreună cu susținerea echității, incluziunii și abilitării copiilor celor mai săraci și mai expuși fenomenului de excluziune. Sub auspiciile UNICEF Moldova și ale Guvernului Republicii Moldova, în perioada 2007-2011, Inițiativa Școlii Prietenoase Copilului a fost implementată în fază experimentală. În concordanță cu modelul global, Inițiativa SPC în Republica Moldova a vizat creșterea participării la educație, reducerea ratelor abandonului școlar și îmbunătățirea performanțelor academice ale elevilor prin transformarea școlilor în instituții incluzive și prietenoase copilului. Documentul de față expune constatările unei evaluări externe a proiectului-pilot, realizată în 2011. (Pentru o descriere a metodologiei de evaluare, a se vedea Anexa 1).

Inițiativa a urmărit să integreze cele cinci principii ale Școlii Prietenoase Copilului (ȘPC):

1. incluziune;
2. eficacitate;
3. mediu sigur, protectiv și sănătos;
4. echitate de gen și sensibilitate față de gen; și
5. implicarea și participarea familiei și a comunității.

Având în vedere aceste obiective declarate, evaluarea constată că, per ansamblu, intervențiile Inițiativei din Republica Moldova au fost pozitive și de succes. Inițiativa ȘPC a dus la:

- medii fizice îmbunătățite;

- cadre didactice mai bine pregătite;
- părinți mai implicați în viața școlii;
- frecvență sporită a școlii și calitate crescută a educației; și
- o mai mare incluziune și egalitate de gen.

În școlile în care principiile ȘPC au fost adoptate, procesul de instruire a fost îmbunătățit în mod semnificativ comparativ cu școlile din grupul de control în care acestea au lipsit. Frecvența și participarea școlară – în special a copiilor din grupuri vulnerabile și cu dizabilități – a sporit, la fel ca și performanțele academice ale elevilor cu rezultate școlare anterior mai slabe. În timp ce beneficiarii direcți ai Inițiativei au fost copiii, cei indirecti au fost părinții și profesorii lor, infrastructura școlară și societatea în ansamblu, după cum concluzionează acest raport. Pe scurt, această lucrare sugerează că, în lumina constatărilor sale, Inițiativa ȘPC din Republica Moldova merită să fie extinsă. Recomandarea sa specifică este ca Inițiativa să fie integrată în sistemul național de educație.

Premise

Inițiativa ȘPC a fost implementată, în mod cuprinzător, în cadrul a patru școli, menționate aici ca „școli experimentale”. Această implementare a atras după sine:

- investiții materiale pentru crearea unui mediu sigur și confortabil;
- cursuri pentru profesori privind metodologiile de predare centrate pe

copil, educație incluzivă, drepturi ale copiilor și cooperarea dintre școală și familie și comunitate;

- evaluarea școlilor de către elevi, părinți și profesori; precum și
- implementarea planurilor de acțiuni privind dezvoltarea școlilor.

Planificarea și implementarea Inițiativei s-a realizat în cadrul unei colaborări strânse dintre UNICEF și Ministerul Educației, instituțiile de învățământ responsabile de instruirea cadrelor didactice și elaborarea curriculum-ului școlar, precum și agenții internaționale și ONG-uri. Faptul că principiile ȘPC au fost integrate în documentele de politici educaționale și politicile sectoriale – privind instruirea cadrelor didactice, curriculum-ul, standardele și educația incluzivă – demonstrează devotamentul deplin al acestor autorități față de modelul global ȘPC pus în aplicare în Republica Moldova.

Scopul raportului

Această evaluare externă, tehnică a Inițiativei a fost efectuată la solicitarea UNICEF Moldova pentru a aprecia și a documenta în mod obiectiv schimbările determinate de Inițiativa ȘPC la nivel de politici, precum și în școlile experimentale. Intenția evaluării a fost, de asemenea, de a colecta informații obiective și complete în măsură să contribuie la reforma națională în educație și să susțină extinderea modelului ȘPC. Ea nu pretinde să prezinte o istorie narativă a Inițiativei ȘPC în Republica Moldova.

Constatări

Inițiativa ȘPC a fost considerată a fi relevantă pentru sistemul educațional din Republica Moldova, deoarece obiectivele sale sunt compatibile cu prioritățile naționale și cu obiectivele internaționale pentru dezvoltare economică și socială. De

asemenea, aceasta acționează în sinergie cu programele oferite de diverse alte instituții educaționale guvernamentale și non-guvernamentale. Autoritățile moldovene și instituțiile responsabile de curriculum și instruirea/evaluarea cadrelor didactice și-au exprimat sprijinul pentru ȘPC. Totodată, cadrele didactice și directorii de școală care participă la Inițiativă și-au exprimat interesul pentru continuarea sau extinderea inițiativei, declarând că, pentru ei, „nu există cale de întoarcere” în ceea ce privește procesul de îmbunătățire a școlii.

Inițiativa a contribuit la crearea unui cadru de politici educaționale și la măsuri care să sprijine dezvoltarea școlilor și capacitatea acestora de a răspunde nevoilor specifice ale elevilor, profesorilor, părinților, comunității și altor părți interesate. Puse laolaltă, prevederile sale pentru educație incluzivă și centrată pe copil, evaluările școlilor realizate de elevi, părinți și profesori, instruirea inițială și continuă a cadrelor didactice, curriculum centrat pe copil și implicarea părinților și comunității în educație oferă calea pentru transformarea sistemului educațional din Republica Moldova.

Evaluarea a constatat că, pentru elevi, inițiativa ȘPC a însemnat un mediu școlar mai confortabil și mai sigur, atractivitate crescută a educației, relație mai apropiată profesor-elev. Schimbările de comportament ale elevilor s-au reflectat în participarea mai frecventă în activitățile școlare, în special a copiilor cu dizabilități sau provenind din grupuri vulnerabile. Performanțele academice crescute au fost obținute de mai mulți copii, cu progrese notabile înregistrate de cei cu rezultate mai slabe în mod obișnuit; de remarcat este că performanța academică în școlile experimentale a crescut cu 16 la sută. Evidente au fost, de asemenea, dezvoltarea competențelor transversale, cum ar fi rezolvarea de probleme și „a învăța să înveți”, precum și ameliorări la nivel atitudinal-comportamental, inclusiv îmbunătățirea respectului de sine și a încrederii în propriile abilități, o mai bună comunicare și relaționare, o exprimare mai liberă a opiniilor, toleranță și responsabilitate sporită, o

scădere a violenței în mediul școlar și, în cele din urmă, o mai bună integrare a copiilor cu nevoi speciale, inclusiv cei proveniți din familii sărace și grupuri vulnerabile.

Probabil cea mai neașteptată și mai consecventă îmbunătățire adusă de Inițiativă este cea legată de formarea profesională a cadrelor didactice. Introducerea unor programe de instruire centrate pe copil practice, relevante și bine organizate, s-a dovedit a fi o măsură foarte eficientă și utilă. Ca urmare, cadrele didactice participante au fost mai bine pregătite pentru lucrul cu copiii cu nevoi speciale și cei aparținând minorităților etnice, lingvistice și religioase; pentru promovarea egalității de gen; pentru crearea unei relații mai strânse cu elevii (mai multe cunoștințe despre nevoile, interesele și preocupările elevilor, relaționare mai bună și capacitatea de a plasa copilul în centrul activităților școlare), dar și pentru accentuarea aplicării cunoștințelor în viața de zi cu zi. Motivarea și sprijinirea continuă a cadrelor didactice a devenit astfel o particularitate esențială a modelului.

În ceea ce privește implicarea părinților, evaluarea a subliniat necesitatea de a înțelege mai bine și de a încuraja implicarea lor în viața școlii și în educația propriilor copii, dat fiind că nivelul actual de implicare, în special în luarea deciziilor, este încă scăzut. Implicarea părinților trebuie să fie înțeleasă în sens larg, nu doar în raport cu școala, dar și cu proprii copii (prin activități educative la domiciliu, prin oferirea de sprijin și încurajare, stabilirea de standarde, crearea unui mediu sănătos, stabil, echilibrat), precum și cu alți părinți (forme de asociere, de comunicare și de sprijin reciproc). În acest scop sunt necesare materiale educaționale care să asigure o înțelegere unanimă a implicării părinților, împreună cu îndrumări specifice de încurajare a comunicării și colaborării reale între școli și familii. De asemenea, există necesitatea unor programe de instruire pentru părinții și viitori părinți, în scopul de a îmbunătăți climatul și practicile educaționale din spațiul familial – „curriculum-ul de acasă”. O altă recomandare fundamentată pe

o necesitate identificată este de a consolida parteneriatele inter-școlare, atât naționale cât și internaționale.

Concluzii

Dat fiind succesul înregistrat, Inițiativa ȘPC merită a fi extinsă. Principalele întrebări în acest moment sunt „cum?” și „la ce scară?”. Echipa de evaluare a identificat două alternative. Una dintre opțiuni ar fi *extinderea treptată a Inițiativei la nivel de țară*, cuprinzând noi școli care implementează modelul ȘPC. Acest lucru ar avea avantaje de fezabilitate, de asigurare a calității, oferind și o mai bună capacitate de management și monitorizare. Dezavantajele constau în impactul limitat (câteva „insule” de ȘPC), timpul necesar pentru a implica o masă critică de școli și, nu în ultimul rând, dificultățile de asigurare a unei finanțări suficiente.

Deoarece, la nivel național, cadrul legal necesar pentru promovarea ȘPC a fost deja creat, există și o a doua opțiune: *integrarea multidimensională a Inițiativei în sistem și preluarea Inițiativei de către sistem la toate nivelurile, dimensiunile și componentele acestuia*. Avantajul major constă, în cazul dat, în extinderea semnificativă a impactului acesteia. Pe de altă parte, există încă probleme de asigurare a fondurilor suficiente pentru punerea în aplicare a tuturor dimensiunilor ȘPC; oferirea aceluiași nivel de instruire centrată pe copil tuturor profesorilor, fie prin formare inițială sau continuă; monitorizarea întregii rețele în mod adecvat, precum și înfrângerea rezistenței inerente față de schimbare. Există, de asemenea, riscul ca principiile ȘPC să devină excesiv de formalizate, urmând, prin urmare, a se devaloriza de-a lungul timpului.

Cu toate acestea, la o analiză finală, opțiunea integrării multidimensionale a Inițiativei în sistem pare a fi cea mai temeinică. Argumentele pro și contra pentru fiecare scenariu în parte sunt detaliate în concluziile raportului.

I. Introducere

Sistemul de educație din Republica Moldova, ca și alte sisteme din regiune, a cunoscut în ultimele două decenii un lung proces de reforme care au urmărit modernizarea concepției despre educație, armonizarea sistemului cu tendințele internaționale și cu evoluțiile socioeconomice în plan național. Prin politicile și măsurile de implementare, s-a urmărit ca școala să devină un spațiu democratic, atractiv, echitabil și nediscriminator, deschis tuturor copiilor și oferind educație de calitate.

Schimbările în educație, ca și schimbările sociale, în general, sunt complexe și necesită multe resurse, nu doar financiare, ci și procedurale / științifice (*know-how*), mult timp și consecvență. Însă presiunea socială asupra educației crește, iar factorii de decizie sunt, la rândul lor, nevoiți să caute soluții cât mai adecvate și cu efecte cât mai rapide.

Este Inițiativa „Școala prietenoasă copilului” potrivită pentru sistemul de educație din Republica Moldova? Este o posibilă soluție pentru a susține transformarea școlii într-un timp scurt? Ce rezultate au fost obținute în școlile în care Inițiativa *Școala prietenoasă copilului* a fost implementată? Cât de durabile sunt rezultatele obținute? Iată câteva întrebări la care raportul de față încearcă să răspundă, la finalul unui proces complex de cercetare evaluativă.

Raportul de evaluare urmărește să

ofere o imagine de ansamblu asupra implementării și asupra rezultatelor Inițiativei *Școala prietenoasă copilului*, în perioada 2007-2011, în Republica Moldova. Raportul se bazează atât pe date calitative, culese prin interviuri individuale și de grup, prin consultări și prin analiza de documente, precum și pe date cantitative, culese prin chestionar și prelucrate statistic. În procesul de evaluare au participat reprezentanți ai autorităților educaționale, ai mediului academic – instituții de formare a cadrelor didactice, ai organizațiilor nonguvernamentale active în domeniul educației, elevi, cadre didactice, directori, părinți și reprezentanți ai autorităților locale din cele patru școli (respectiv, comunități) participante la proiect (numite școli experimentale) și dintr-un grup de patru școli de comparație sau de control. Includerea în evaluare a unui grup de comparație s-a realizat conform metodologiei quasi-experimentale.

Scopul general al acestui raport este de a extrage din experiența parcursă date și idei care pot fi valorificate în contexte și situații noi, de a sprijini reliefaarea unor „lecții” care să permită preluarea aspectelor/ măsurilor care și-au demonstrat eficacitatea, relevanța și eficiența. În proiectarea și conducerea evaluării s-a pornit de la premisa că aceasta este o activitate orientată către învățare.

II. Inițiativa Școala prietenoasă copilului

Scurtă descriere

II.1. Rolul UNICEF în promovarea Școlii prietenoase copilului

Inițiativa "Școala prietenoasă copilului", implementată de UNICEF Moldova și de Guvernul Republicii Moldova, la nivel național, a urmărit să contribuie la creșterea participării la educație, la prevenirea și reducerea abandonului, la ameliorarea rezultatelor școlare ale elevilor prin susținerea transformării școlii într-o instituție incluzivă și prietenoasă. Beneficiarii direcți ai inițiativei sunt copiii din învățământul general, categoriile de beneficiari indirecti fiind mult mai extinse: părinți, cadre didactice, societatea în ansamblu.

Școala prietenoasă copilului (SPC), concept larg promovat de UNICEF în ultimele două decenii, se caracterizează prin cinci mari dimensiuni:

- incluziune;
- eficacitate;

- mediu sigur, protector și sănătos;
- echitate și sensibilitate în raport cu aspecte legate de gen;
- implicarea familiilor și a comunității.

Școala prietenoasă copilului este un concept global dezvoltat de UNICEF, implementat până în prezent în peste 60 de țări ale lumii. În Republica Moldova, conceptul a fost adus în 2007, când s-a efectuat și prima evaluare a educației de bază din perspectiva școlii prietenoase copilului. Acest studiu a realizat o radiografie a învățământului de bază din perspectiva incluziunii, eficienței, dimensiunii de gen, sănătății copiilor și mediului sănătos și protector din școli, participării copiilor și părinților în viața școlii.

Din 2007, UNICEF a sprijinit Ministerul Educației din Republica Moldova în promovarea și implementarea Inițiativei SPC, prin acordarea de asistență tehnică și financiară, inclusiv atragerea de fonduri pentru implementarea inițiativei.

II.2. Implementarea Inițiativei: obiective, activități, rezultate

Inițiativa a urmărit, pe de o parte, să prevină și să diminueze neparticiparea școlară și abandonul, prin crearea unui mediu prietenos și prin identificarea precoce și sprijinirea copiilor cu grad ridicat de risc, iar pe de altă parte să prevină marginalizarea sau excluderea de către școală a copiilor „incomози” (copii cu rezultate slabe, cu nevoi speciale de educație, inclusiv cu probleme de comportament, copii provenind din grupuri minoritare etnic sau lingvistic), prin formularea unor standarde educaționale realiste, posibil de atins, prin metode de evaluare corecte, transparente și menite a sprijini învățarea mai degrabă decât competiția și selecția.

Crearea unui mediu școlar incluziv și prietenos copilului a fost susținută prin:

- curriculum și evaluare: revizuirea obiectivelor, conținuturilor, metodologiei pentru a fi cât mai adecvate, relevante și pentru a lărgi orizontul învățării; elaborarea standardelor de performanță;
- dimensiunea de gen: curriculum-ul și materialele utilizate promovează egalitatea de gen și sensibilitatea culturală;
- mediul fizic al școlii: crearea premiselor pentru un mediu sigur

(asigurator), protectiv și sănătos pentru copii;

- participarea și susținerea școlii de către părinți și comunitate;
- activități de formare pentru cadrele didactice.

Pentru asigurarea impactului Inițiativei la nivel național, au fost proiectate și realizate următoarele activități:

1. evaluarea, revizuirea și modernizarea curriculum-ului școlar și elaborarea standardelor de performanță pentru elevi;
2. elaborarea unor materiale educaționale care să promoveze școala prietenoasă și incluziunea, educația centrată pe copil, egalitatea de gen și sensibilitatea culturală;
3. asigurarea unei bune reflectări a principiilor SPC în principalele documente legislative/ normative (proiectul codului educației, HOTĂRÎREA Nr. 523 din 11.07.2011 cu privire la aprobarea Programului de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020, Educația – 2020 Strategia sectorială de dezvoltare pentru anii 2012-2020 etc.) și în programele de formare inițială și continuă a cadrelor didactice.

Alte activități planificate inițial au fost amânate pe fondul constrângerilor financiare – de ex., crearea unui sistem de identificare precoce și de monitorizare a copiilor cu risc de abandon, dotarea școlilor cu echipamente moderne care să permită diversificarea activităților și extinderea

II. Inițiativa Școala prietenoasă copilului. SCURTĂ DESCRIERE

orizontului învățării (computere, laboratoare, biblioteci etc.).

Inițiativa SPC a fost implementată în ansamblul său în 4 școli, numite în acest studiu "școli experimentale", selectate în urma unei evaluări. Scopul experimentării inițiativei a fost de a testa funcționalitatea modelului și de a extrage lecții pentru extinderea sau integrarea modelului în învățământul de masă. În cele 4 școli experimentale, s-a intervenit astfel:

1) Investiții materiale în școală, pentru a crea un mediu sigur și confortabil (în două dintre școli – Liceul Teoretic Molești și Gimnaziul Șofrîncani, investițiile au fost făcute cu sprijinul Veolia - grupuri sanitare moderne, în interiorul școlii, renovare exterioară a școlii/izolare termică, schimbarea ferestrelor și a ușilor exterioare, schimbarea instalației de iluminat, optimizarea sistemului de încălzire etc.); în celelalte două școli, investițiile au fost modeste: schimbarea ferestrelor (Liceul teoretic Crocmaz și Gimnaziul Valcineț), schimbarea unor uși interioare (Gimnaziul Valcineț) sau exterioare (L.T. Crocmaz), renovarea acoperișului și a sălii de sport (L.T. Crocmaz). În școlile care au beneficiat de investiții materiale semnificative, condițiile de studiu erau semnificativ mai bune, în trei dintre ele era cald, într-una temperatura era scăzută, în comparație cu cele patru școli selectate drept „grup de control” în cadrul evaluării, în care temperatura nu se încadra în parametri optimi.

2) Cursuri pentru cadrele didactice,

cu următoarea tematică:

- metodologii didactice centrate pe elev;
- educație incluzivă, pentru includerea copiilor din familii vulnerabile sau a copiilor cu nevoi speciale în școală, adecvarea predării și învățării la particularitățile lor, integrarea lor în grup și prevenirea atitudinilor de discriminare sau de marginalizare etc.;
- drepturile copilului;
- colaborarea școală-comunitate, școală-familie.

3) Autoevaluarea școlilor de către elevi, părinți și profesori și realizarea unui plan comun de acțiune - activități simultane, fiecare grup lucrând la început separat, ulterior punându-se în comun reflecțiile, problemele și planurile, pentru crearea unei strategii comune de acțiune. Această activitate are semnificație nu numai din punct de vedere al transpunerii sale în acțiuni concrete, ci și din punct de vedere al exercițiului în sine, care a însemnat lucru în grup pentru un obiectiv comun, unirea forțelor într-un partenerit, reflecție asupra rolului școlii și al rolului fiecăruia în școală și în comunitate, asupra expectanțelor și obstacolelor, asupra potențialului și dezideratelor individuale și de grup.

În ce privește rezultatele Inițiativei, acestea vor fi descrise în capitolele următoare, în detaliu. Trebuie precizat că, din perspectiva rezultatelor așteptate, se poate estima o suprapunere satisfăcătoare între acestea și rezultatele obținute, observabile la nivelul documentelor

și strategiilor, seriei de activități derulate sau schimbărilor în practicile școlare și în participarea la educație. Inițiativa a contribuit la crearea unui mediu mai prietenos și la incluziunea copiilor aflați în situații vulnerabile, la pregătirea mai bună a cadrelor didactice din perspectiva oferirii unei educații centrate pe copil și la atragerea partenerilor – părinți, autorități locale – într-un scop comun de ameliorare a educației copiilor.

II.3. Monitorizarea Inițiativei SPC

Inițiativa a fost monitorizată de ME împreună cu UNICEF prin vizite în teren, ședințe comune periodice cu factorii de decizie, producere de istorii de interes și rapoarte periodice către donatori. Frecvența vizitelor de monitorizare și componența echipelor de monitorizare au variat, în funcție de fiecare componentă a Inițiativei. În ceea ce privește lucrările de infrastructură, vizitele desfășurate împreună cu experții Veolia s-au realizat și de două ori pe lună, iar în cadrul lucrărilor realizate cu sprijinul FISM, monitorizarea a fost asigurată și de

inginerii consultanți. La nivel de raion, implementarea activităților legate de infrastructură a fost monitorizată de ingineri inspecți. Pentru componenta de autoevaluare a școlilor și de formare a cadrelor didactice, monitorizarea a fost asigurată pe tot parcursul Inițiativei, cu sprijinul partenerilor de implementare. S-a urmărit observarea modului de realizare a activităților și calendarul acestora, gradul de participare și satisfacția beneficiarilor, eventuale schimbări generate. La nivelul implementării SPC, UNICEF și ME au avut întâlniri periodice/ ședințe de informare, o dată la două săptămâni. În realizarea proiectelor la nivel național, s-a lucrat în strânsă colaborare cu Institutul de Științe ale Educației și cu Universitatea de Stat din Moldova, fiind asigurat fluxul informațional permanent privind realizarea proiectelor și realizările sau problemele apărute.

Procesul de monitorizare a fost un instrument de asigurare a calității lucrărilor/ activităților din cadrul Inițiativei, precum și o sursă de date pentru evaluare. În cadrul interviurilor cu reprezentanții instituțiilor implicate în implementarea Inițiativei, au fost valorificate datele de monitorizare.

III. Contextul și metodologia evaluării

Evaluarea externă a Inițiativei *Școala prietenoasă copilului* s-a desfășurat la solicitarea UNICEF – Moldova, de către o echipă formată dintr-un consultant internațional și o organizație locală. Criteriile de selecție, responsabilitățile echipei de evaluare și reperatele metodologice au fost specificate în termenii de referință (a se vedea anexa).

III.1. Contextul evaluării

Contextul evaluării este conturat de o serie de factori intercorelați, descriși succint în cele ce urmează.

Situația socială, economică și politică

Aceasta influențează sistemul de educație și actorii săi. Reformele recente, criza economică care a afectat întreaga lume, criza valorilor asociată transformării socio-economice majore au

efecte semnificative asupra educației, resursele alocate acestui subsistem social fiind diminuate și, în același timp crescând presiunea socială pentru calitate, incluziune, relevanță și adecvare la piața muncii, eficiență cât mai mare etc. Transformările socio-politice pot afecta coerența măsurilor adoptate în sistemul de învățământ și durabilitatea acestora. Atât starea materială precară a unei părți a populației, cât și criza valorilor reprezintă factori de risc pentru receptivitatea socială în raport cu educația și pentru durabilitatea intervențiilor socio-educative. Studiul de evaluare a educației de bază din perspectiva SPC a evidențiat influența stării materiale asupra accesului și participării la educație, în mod particular riscurile implicate de sărăcie și nevoia unor mecanisme de sprijin. În acest context, se conturează ca problemă majoră a educației fenomenul nefrecventării școlii, abandonul și absenteismul, precum și problema asigurării unui parteneriat eficace între cei responsabili - părinți, școli, autorități publice locale. Un alt fenomen ale cărui efecte sunt puțin cunoscute în momentul de față îl reprezintă plecarea părinților

III. Contextul și metodologia evaluării

la muncă peste hotare și rămânerea copiilor în grija altor persoane, adesea bunici sau rude. Conform datelor culese din școlile participante la evaluare, în medie, între un sfert și jumătate dintre copii au cel puțin un părinte plecat în străinătate. Această situație, puțin explorată în momentul de față, plasează copii rămași acasă într-un echilibru socio-afectiv precar. Nu este vorba numai de absența instanței "adultului", posibil de înlocuit de rude, ci despre o întregă constelație de relații afective care asigurau copilului mediul propice dezvoltării sale echilibrate nu numai din punct de vedere cognitiv, ci și afectiv și moral. Unele organizații nonguvernamentale desfășoară deja proiecte menite să ducă la conștientizarea implicațiilor acestui fenomen de către părinți/ familii, școală/ profesori, autorități locale și centrale și să ofere diferite tipuri de sprijin.

Agenda educației și specificul sistemului de învățământ

În ultimele decenii, sistemul de educație a cunoscut mai multe inițiative de reformă, cu scopul general al democratizării, creșterii calității și relevanței educației, asigurării incluziunii și centrării pe elev. S-a conturat nevoia unei ajustări și a unei actualizări a curriculum-ului școlar, astfel încât să permită o mai mare flexibilitate (necesară în contextul preocupărilor pentru descentralizare), centrarea pe elev și pe dezvoltarea competențelor cheie, asigurarea egalității de gen (pentru a asigura șanse egale și pentru a sprijini fetele pentru performanțe mai bune post-școlarizare, în viața de adult) și a

incluziunii. Aceleași deziderate au dus și la nevoia unor accente noi în evaluarea elevilor și în formarea profesorilor. În ceea ce privește corpul profesoral, formarea constituie doar un element dintr-o gamă de aspecte problematice precum statutul și oportunitățile de dezvoltare profesională, nivelul de salarizare (în prezent, două treimi din salariul mediu lunar al altor profesii din sectorul public), îmbătrânirea personalului și feminizarea profesiei didactice în relație directă cu recrutarea și motivația pentru carieră etc. Studiul privind educația de bază din perspectiva SPC a evidențiat starea precară a școlilor - clădiri vechi, care au nevoie de renovare, de rampe de acces, de încălzire, de alimentare cu apă și canalizare, apă caldă etc. Din vizitele derulate în cadrul evaluării, s-a observat că în majoritatea localităților rurale există clădiri școlare mari și vechi, construite pentru o populație cu tendință demografică ascendentă, care deservesc acum un număr mic de copii, dar a căror întreținere este foarte costisitoare. Per ansamblu, sistemul de educație cunoaște în această perioadă dezbateri despre necesitatea reorganizării rețelei școlare. Reorganizarea rețelei școlare, justificată prin nevoia cheltuirii eficiente și transparente a bugetului educației, este corelată cu tendința de finanțare a unităților școlare pornind de la principiul finanțării per elev.

În acest context, Inițiativa SPC înregistrează un grad ridicat de concordanță cu prioritățile și cu preocupările naționale. O serie de inițiative descrise succint în continuare relevă adecvarea SPC la nevoile educației și congruența sa cu alte proiecte sau inițiative desfășurate de

III. Contextul și metodologia evaluării

diferiți actori. Câteva exemple de astfel de inițiative sunt:

- **Educație pentru Toți – Inițiativă de Acțiune Rapidă¹** - proiect realizat de Ministerul Educației cu scopul de a spori accesul la învățământul preșcolar de calitate, cu sprijinul unui grant oferit de Fondul Catalitic în cadrul Inițiativei de Acțiune Rapidă în Educația pentru Toți; domeniile de acțiune au vizat: reabilitarea și dotarea grădinițelor, crearea Centrelor Comunitare de dezvoltare timpurie a copilului, politici de educație timpurie, instruirea personalului (didactic și nedidactic) din grădinițe, promovarea necesității educației timpurii și a parteneriatelor pentru susținerea acestora;
- **Proiectul Educație de Calitate în Mediul Rural din Moldova** – inițiat în 2006 de Guvernul Republicii Moldova, cu sprijinul Băncii Mondiale, cu scopul creșterii accesului la învățământ de calitate pentru copii din familiile sărace, în particular, în mediul rural, al eficientizării utilizării resurselor și al consolidării capacității sistemului de planificare și management al serviciilor educaționale². În cadrul proiectului, au fost acordate *Granturi de Echitate* unui număr de 1190 de gimnazii, școli medii și licee din mediul rural, pentru procurarea de materiale didactice și echipamente (valoarea medie a unui grant a fost de 2000 USD) și *Granturi de calitate* în valoare de peste 1 milion de dolari SUA, pentru proiecte înaintate de liceele

din mediul rural. Au fost procurate echipamente pentru laboratoarele de fizică, chimie, biologie și echipamente informatice (câte un calculator și un proiector) pentru fiecare liceu beneficiar de grant. Au fost elaborate ghiduri metodologice și ghiduri de implementare a curriculum-ului, standarde de formare continuă pentru profesorii din învățământul secundar și au fost organizate cursuri de formare pentru profesorii din licee în domeniul aplicării noului curriculum. Prin acest proiect, Moldova a aderat la Proiectul de evaluare internațională a elevilor - PISA 2009+.

- **Programul Pas cu Pas** - a oferit constant resurse pentru educație, precum: cercetări și publicații naționale și internaționale (manuale, materiale pentru instruire, broșuri, reviste etc.), instruire profesională, conferințe etc. Proiectele curente³ din cadrul acestui program sunt complementare Inițiativei SPC.
- **Proiectul „Modernizarea învățământului din Moldova prin extinderea accesului la o educație flexibilă** - instruirea cadrelor didactice și a studenților în domeniul e-educației⁴, implementat de Institutul pentru Politici Publice, susține reforma educației și mai buna pregătire a studenților - viitori profesori;

3 Proiectul „Modelul educației centrate pe copil în acțiune”, derulat din 1994 și în prezent, inițial în învățământul preșcolar, extins ulterior către învățământul general. Proiectul „Un start bun în viață pentru copiii din mediul rural din Moldova”, urmărind să sprijine modernizarea educației timpurii și accesul copiilor la condiții optime de creștere și dezvoltare. Proiectul „Dezvoltarea școlii comunitare” (2007-2011) pentru optimizarea școlilor, în special în mediul rural, printr-o mai bună comunicare cu comunitatea și prin asumarea de către școală a rolului de „catalizator al schimbărilor sociale”, de mobilizator al comunității. Sursa: www.pascupas.md

4 <http://www.ipp.md>

1 <http://www.prescolar.edu.md/pageview.php?l=ro&idc=3&n=1>
2 www.educatie.md

III. Contextul și metodologia evaluării

- **Proiecte și activități de formare continuă** a cadrelor didactice ale Centrului Educațional ProDidactica⁵. Centrul a publicat o serie de lucrări foarte relevante pentru cadrele didactice, vizând egalitatea de gen în educație, formarea de competențe prin strategii didactice interactive, un ghid pentru susținerea dezvoltării personale a copiilor, în special a celor din familii vulnerabile etc.
- **Proiecte implementate de alte organizații nonguvernamentale**, vizând în special formarea profesorilor, elaborarea de materiale didactice sau materiale suport pentru diverse domenii de intervenție, promovarea drepturilor copilului: Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului⁶, Centrul Național de Resurse pentru Tineri⁷, SIEDO⁸ etc.

Repere ale procesului de evaluare

Acestea derivă, pe de o parte din *Termenii de referință*, document reglator care a stabilit cadrul evaluării, obiectivele, calendarul, criteriile de selecție și responsabilitățile echipei de evaluare, întrebările evaluative și normele generale care au ghidat procesul de evaluare. Pe de altă parte, derivă **din abordarea teoretică și metodologică a evaluării**.

5 http://www.prodidactica.md/current_projects.php3. Îmbunătățirea calității și echității în educație în țările din Europa de sud-est⁵, 2007-2009; Comunități școlare în acțiune: crearea condițiilor pentru persistarea în școală a elevilor din familiile social-vulnerabile; Echitate și incluziune în educație. Pilotarea instrumentelor pentru planificare și evaluare în domeniul educației etc.

6 www.childrights.md

7 <http://youth.md>

8 <http://www.siedo.moldnet.md/proiecte.php>

În planificarea și conducerea evaluării, au fost valorificate dezvoltările recente ale domeniului evaluării de programe sociale și educaționale. Astfel, metodologia a fost focalizată spre culegerea de date cantitative și calitative, pe identificarea și cuprinderea în studiu a tuturor surselor de date posibile (reprezentanți ai diferitelor instituții responsabile de politica educației, formarea profesorilor, curriculum etc, reprezentanți ai comunităților școlilor experimentale și ai comunităților școlilor de comparație, profesori, elevi și părinți din școlile experimentale și din cele de comparație, reprezentanți ai diverselor instituții implicate în educație), pe respectarea normelor deontologice.

S-a pornit de la următoarele principii:

- **evaluarea este în primul rând o activitate de învățare**; scopul său este de a facilita învățarea pe baza unei experiențe parcurse, a unei intervenții efectuate, atât la nivel individual (actori ai intervenției, beneficiari direcți și indirecti), cât și la nivel instituțional (școli, instituții de formare a cadrelor didactice, autorități educaționale – toate văzute aici din perspectiva unor organizații care învață, care își transformă cultura organizațională în baza experienței acumulate - en. *learning organizations*);
- **evaluarea se diferențiază clar de control sau de audit**, chiar dacă este preocupată de analiza cost-beneficiu și de măsurarea gradului de atingere a obiectivelor propuse; evaluarea se apropie mai mult de cercetare, având un rol complex, de analiză a modului în care Inițiativa SPC a funcționat în mod concret în școlile experimentale,

III. Contextul și metodologia evaluării

de identificare a punctelor forte, a factorilor care pot susține sau pot afecta negativ extinderea inițiativei, de extragere a unor "învățăminte" și de sprijinire a deciziilor;

- **evaluarea este un mijloc de asigurare a calității**; oferă informații detaliate și obiective, sprijină deciziile bazate pe informații complete și neutre, oferă soluții pentru ameliorarea inițiativei;
- **evaluarea proiectată este de tipul cercetării evaluative**, fiind ghidată de standardele cercetării: validitate, fidelitate, obiectivitate/ neutralitatea evaluatorilor.

Specificul programului evaluat

Este bine știut că rezultatele intervențiilor în educație apar și se dezvoltă într-un timp îndelungat. Unele tipuri de rezultate pot fi măsurate pe parcursul intervenției sau la scurt timp după finalizarea acesteia, altele după o perioadă mult mai îndelungată. În cazul Inițiativei SPC, evaluarea a surprins rezultatele pe termen scurt, acestea având caracter predictiv pentru efectele pe termen lung.

Resursele disponibile

Evaluarea este o activitate complexă, care solicită multă atenție, răbdare, deschidere către participanți, sensibilitate, empatie și obiectivitate în același timp. Implicarea tuturor categoriilor de persoane interesate sau afectate de proiect a determinat

necesitatea unui volum mare de resurse umane și de timp. Din punct de vedere al resurselor procedurale, echipa de evaluare a avut întâlniri pregătitoare, în care au fost stabilite modul de lucru și normele comune, inclusiv normele deontologice.

III.2. Obiectul, scopul și rolurile evaluării

Această evaluare privește Inițiativa SPC ca întreg, cu scopul de a explica modul său de funcționare în practică, punctele forte și punctele slabe ale transpunerii unui model teoretic într-un context dat de a analiza relevanța, eficacitatea, eficiența și durabilitatea sa. Întrucât funcționalitatea modelului ar putea determina extinderea sau valorificarea sa la nivel național, este necesară o analiză cost-beneficiu care să permită adoptarea deciziilor adecvate.

Aceste aspecte sunt clar stipulate în *Termenii de referință (TOR)*. Conform TOR, obiectivul principal al evaluării este de a măsura relevanța, eficacitatea, eficiența și durabilitatea intervenției. Evaluarea ține cont de mediul socio-economic și politic, în special de planurile Guvernului și de intervențiile asemănătoare sau concordante cu aceasta, inițiate de alte instituții.

În conformitate cu *Termenii de referință*, evaluarea a urmărit două scopuri principale:

1. analiza și aprecierea posibilelor modalități și strategii de continuare a integrării în sistemul de învățământ a trei principii de bază ale Inițiativei SPC: incluziunea,

III. Contextul și metodologia evaluării

centrarea educației pe copil și participarea factorilor interesați, cu scopul documentării și diseminării celor mai bune practici din cadrul inițiativei și contribuind astfel semnificativ la susținerea reformei educației; în acest sens, evaluarea va analiza durabilitatea inițiativei și măsura în care este oportună asumarea și valorificarea de către Guvern a Inițiativei în politicile educaționale;

2. formularea unor recomandări cu privire la viitorul Inițiativei SPC, în funcție de fiecare scenariu posibil: integrarea sau nu în sistemul de învățământ.

Realizarea evaluării la finalul unui ciclu de implementare a Inițiativei este întemeiată, din perspectiva **rolurilor principale ale acestui demers**:

1. facilitarea cunoașterii și înțelegerii modului în care Inițiativa SPC a funcționat în școlile experimentale, în vederea identificării unor aspecte relevante pentru managementul schimbărilor în educație, în general, și pentru valorificarea ulterioară a modelului SPC, în special;
2. susținerea deciziilor referitoare la SPC și, în sens mai larg, la intervențiile în sistemul de educație.

Aceste roluri sunt strâns legate, într-un ciclu permanent de reflecție-intervenție.

III.3. Tipul și audiența evaluării

Evaluarea de față este de tip **extern** (evaluatorii nu au fost implicați în planificarea și implementarea Inițiativei).

De asemenea, este o evaluare **sumativă**, realizată la finalul unui ciclu de intervenție și a adoptat designul unei cercetări evaluative.

Audiența evaluării o reprezintă, în primul rând, instituțiile care au implementat proiectul – UNICEF Moldova și ME – interesate să cunoască în detaliu modul în care proiectul a fost implementat și rezultatele sale, în vederea ameliorării și ajustării activităților viitoare. În al doilea rând, evaluarea se adresează principalilor parteneri ai Inițiativei SPC - instituții și persoane implicate în transformarea sistemului de educație, interesate să cunoască inițiativele din acest domeniu: instituții de formare inițială și continuă a cadrelor didactice, organizații nonguvernamentale active în aria educației, instituții de învățământ. În sens larg, toți cei implicați în educație pot extrage unele informații utile din evaluarea Inițiativei *Școala prietenoasă copilului*: factori de decizie, profesori, directori de școli, părinți, reprezentanți ai autorităților locale; reprezentanți ai unor instituții care implementează programe relevante în domeniul educației etc.

III.4. Criterii de evaluare și întrebări evaluative

Planificarea evaluării a ținut cont de criteriile de evaluare și de întrebările evaluative cheie precizate în *Termenii de referință*. Astfel criteriile de evaluare au vizat: relevanța, eficacitatea (rezultate și efecte la nivelul elevilor, cadrelor didactice, părinților/ comunității), eficiența, incluziunea și durabilitatea intervenției. Suplimentar, s-a urmărit

III. Contextul și metodologia evaluării

analiza din perspectiva managementului orientat spre rezultate și a valorificării drepturilor omului/ copilului. Pentru fiecare criteriu, a fost utilizat un set de întrebări evaluative (a se vedea anexa 5).

III.5. Pregătirea evaluării

În cadrul acestei etape, au fost studiate informațiile disponibile și documentele legate de proiect. A fost elaborată metodologia de evaluare și apoi un set de instrumente de culegere a datelor:

- chestionar pentru cadrele didactice din școlile participante la proiect (numite școli experimentale) și din școlile de comparație;
- chestionare pentru elevi, din ambele categorii de școli;
- ghid de focus-grup pentru părinți;
- ghid de focus-grup pentru elevi;
- ghid de focus-grup pentru cadrele didactice;
- fișă de observare a activității didactice în școli.

Chestionarele au fost testate și revizuite. Toate instrumentele de culegere a datelor au fost proiectate ținând cont de **întrebările evaluative** menționate în Termenii de referință. Succinct, acestea vizează:

- relevanța SPC în raport cu: 1) disponibilitatea, accesibilitatea, acceptabilitatea, adaptabilitatea educației, 2) prioritățile naționale în domeniul educației și al drepturilor copilului; 3) nevoile elevilor, părinților, profesorilor și altor persoane interesate; 4) nevoile și prioritățile de formare a cadrelor didactice;
- eficacitatea SPC la nivelul școlii: rezultate obținute la nivelul elevilor, profesorilor și colaborării școlă-

familie/ comunitate;

- eficiența și durabilitatea inițiativei;
- contribuția la creșterea incluziunii: măsuri de stimulare a incluziunii la nivel național, creșterea incluziunii școlare, sensibilizarea la aspecte culturale, etnice, de gen, contribuția la formarea atitudinilor și comportamentelor elevilor de prietenie, toleranță și tratament egal pentru toate persoanele;
- valorificarea drepturilor omului în proiectarea și derularea programului.

Întrucât *Termenii de referință* au impus o metodologie de cercetare evaluativă quasi-experimentală, au fost stabilite criterii pentru alegerea școlilor de comparație, care să fie cât mai asemănătoare cu școlile participante la proiect, la momentul debutului acestuia. Împreună cu conducerea școlilor, au fost stabilite datele vizitelor în școli și organizarea acestora.

Alegerea școlilor de comparație a fost dificilă întrucât este aproape imposibil de identificat o școală care să nu fi făcut progrese în nici unul dintre domeniile vizate de SPC, în intervalul de timp vizat. Pe de o parte, în ultimii doi ani, Ministerul Educației a organizat conferințe pedagogice pentru toate școlile din țară, privind școlile prietenoase copilului, principiile de bază ale acesteia, organizarea educației centrate pe copil și asigurarea incluziunii la nivel de școală/clasă. Totodată, s-au organizat cursuri de instruire a cadrelor didactice și manageriale pentru implementarea noului curriculum bazat pe competențe, care a fost elaborat tot în cadrul Inițiativei. Elaborarea de standarde de evaluare a rezultatelor elevilor (learning

III. Contextul și metodologia evaluării

outcomes), tot în cadrul Inițiativei, a fost o altă cale de a aduce școlile din întreaga țară mai aproape de principiile ȘPC. Pe de altă parte, eforturile factorilor de decizie și ale UNICEF, au fost dublate de eforturile școlilor și cadrelor didactice care trebuie să țină pasul cu tendințele din educație, să se preocupe de îngrijirea clădirii școlii și de formarea continuă a personalului didactic, cel puțin o dată la 5 ani.

S-a urmărit ca școlile din grupul de control/ comparație să fie cât mai asemănătoare din punct de vedere al dimensiunii și caracteristicilor populației școlare (număr de elevi și de cadre didactice, școli de același tip, ponderea elevilor cu nevoi speciale sau din grupuri vulnerabile etc.), al caracteristicilor de mediu în care sunt situate (dimensiunea localității, structura etnică și lingvistică, infrastructură și nivel socio-economic, distanța față de cel mai apropiat oraș etc.), al caracteristicilor personalului didactic. S-a urmărit identificarea unor școli de comparație care, pe cât posibil, să nu fi participat la programe educaționale în ultimii 3 ani, mai ales la programe asemănătoare ca filosofie și tip de intervenție cu SPC. Diferențele între cele două grupuri de școli trebuie gândite în ansamblu, din punct de vedere al complexității și completitudinii intervențiilor. Mai concret, în cele patru școli experimentale, intervențiile realizate prin proiect au fost omogene din punct de vedere pedagogic – toate cadrele didactice au beneficiat de aceleași cursuri de formare, elevii, părinții și cadrele didactice au parcurs același proces de autoevaluare și au colaborat pentru realizarea unui plan comun de acțiune, dar neomogenă

din punct de vedere al investițiilor și îmbunătățirii condițiilor fizice. În școlile de comparație, nu s-a intervenit din cele trei perspective menționate anterior. Nu se poate spune că profesorii din aceste școli nu au făcut cursuri de formare cu teme asemănătoare, în ultimii 3 ani, mai ales dacă ținem cont pe de o parte, de obligativitatea parcurgerii unui număr de ore de formare într-un interval de cinci ani, iar pe de altă parte de actualitatea temelor de formare, fapt care le face să fie oferite în formarea continuă. Diferențele apar la nivelul școlii, ca întreg, din faptul că:

- în școlile experimentale, prin acțiunea de formare intensivă a tuturor cadrelor didactice, este de așteptat să se observe rezultate consistente, deoarece cadrele didactice au făcut același set de cursuri, cu același nivel de aprofundare, spre deosebire de școlile de comparație unde doar o parte dintre cadrele didactice au parcurs activități de formare relevante pentru SPC, neavând, prin urmare, același set de cunoștințe, competențe și atitudini;
- școlile de comparație nu au realizat procesul de autoevaluare.

III.6. Colectarea datelor: metode și tehnici de culegere a datelor, surse de date, populația investigată

Culegerea datelor s-a realizat în perioada 7-17 noiembrie 2011: vizite în

III. Contextul și metodologia evaluării

școlile cuprinse în studiu și consultări cu experți / reprezentanți ai autorităților educației și ai unor instituții relevante în plan educațional (lista experților consultați este disponibilă în anexă).

III.6.1. Surse de date

Pentru o imagine cât mai amplă și mai corectă, au fost identificate „surse de date” reprezentând toate categoriile de audiență a evaluării (a se vedea subcap. III.3. – Audiența evaluării). În același scop al obținerii de date cât mai complete și corecte, au fost utilizate mai multe metode și tehnici de culegere a datelor. Metoda principală a fost ancheta prin chestionar și interviu.

III.6.2. Participarea la evaluare a categoriilor de factori interesați

Tabelul nr. 1. Participarea la evaluare a factorilor interesați

Categoriile de beneficiari sau de persoane interesate de SPC	Participare la:						
	Pregătirea evaluării (metodologia și instrumentele, planificarea activităților)	Ancheta prin chestionar	Interviu individual	Focus grup	Observarea activităților didactice	Legătura cu echipa de evaluare	Validarea raportului de evaluare
Reprezentanți ai ME			✓				✓
Reprezentanți UNICEF Moldova	✓					✓	✓
Profesori	✓	✓		✓	✓		✓
Elevi	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Părinți	✓			✓			✓
Directori de școli	✓	✓				✓	✓
Reprezentanți ai partenerilor în implementarea SPC (ISE, PcP, USM etc.)		✓					✓
Reprezentanți ai autorităților locale		✓					✓

III.6.3. Chestionarul. Loturi de investigație constituite

Au fost elaborate două tipuri de chestionare: unul pentru cadre didactice, unul pentru elevi. Chestionarul pentru elevi a fost comun pentru ambele categorii de școli cuprinse în anchetă, cel pentru cadre didactice a fost quasi-comun, având un singur item diferit. S-a urmărit ca chestionarele să fie comune, pentru a fi posibilă compararea datelor fără riscul interpretării și echivalării itemilor. În administrarea chestionarelor, s-a procedat astfel:

- toate cadrele didactice prezente în școală au primit un chestionar și au fost invitate să îl completeze;
- jumătate dintre elevi au primit un chestionar (distribuție aleatoare cu pas 2).

III. Contextul și metodologia evaluării

Tabelul nr. 2. Distribuția pe localități a numărului de elevi și profesori care au participat la ancheta prin chestionar

Școala	Raionul	Limba de predare	Numărul de elevi	Numărul de profesori
Școli experimentale				
Liceul Teoretic Molești	Ialoveni	Limba de stat	45	12
Liceul Teoretic Crocmaz	Stefan Voda	Limba de stat	43	22
Gimnaziul Șofrîncani	Edinet	Limba rusă	34	10
Gimnaziul Vălcineț	Ocnita	Limba rusă	49	12
Total chestionare aplicate în școli experimentale			171	56
Școli de comparație				
Liceul Teoretic Zimbreni	Ialoveni	Limba de stat	39	15
Liceul Teoretic Caplani	Stefan Voda	Limba de stat	63	15
Gimnaziul Cuconeștii Noi	Edinet	Limba rusă	21	19
Gimnaziul Unguri	Ocnita	Limba rusă	26	11
Total chestionare aplicate în școli de comparație			149	60

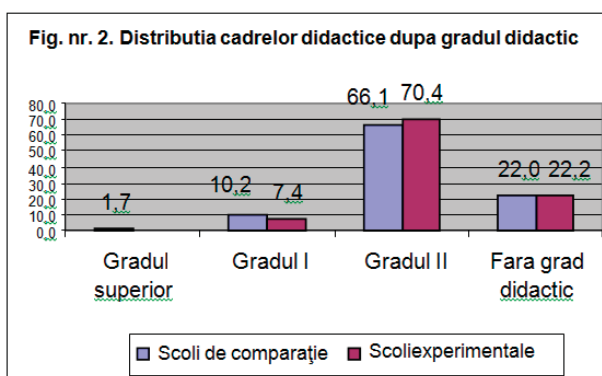
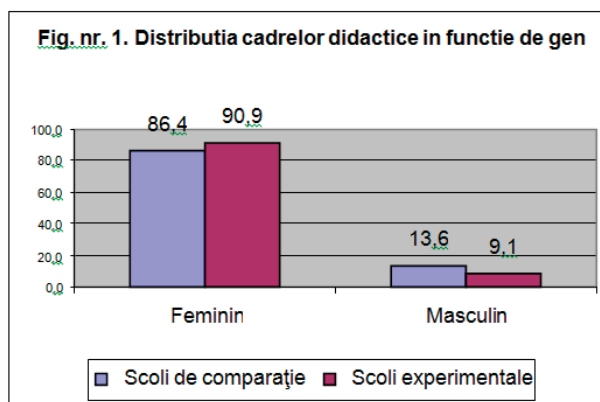
Numărul de elevi din clasele V-IX în școlile experimentale este de 538, iar numărul de cadre didactice de 109. În școlile de comparație sunt cuprinși 564 de elevi de clasele V-IX (chestionarul fiind aplicat preponderent la clasele VI-IX) și 113 cadre didactice. Completarea chestionarului a fost benevolă, prin urmare rata de întoarcere a chestionarelor completate nu a fost în mod necesar de 100%. S-au cules 320 chestionare pentru elevi (rata de completare fiind de 30%) și 116 chestionare pentru cadre didactice (rata de completare fiind de 52,3%).

III.6.3.1. Lotul de investigație la nivelul cadrelor didactice

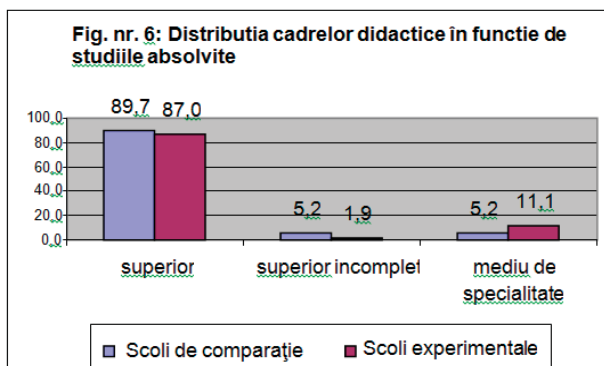
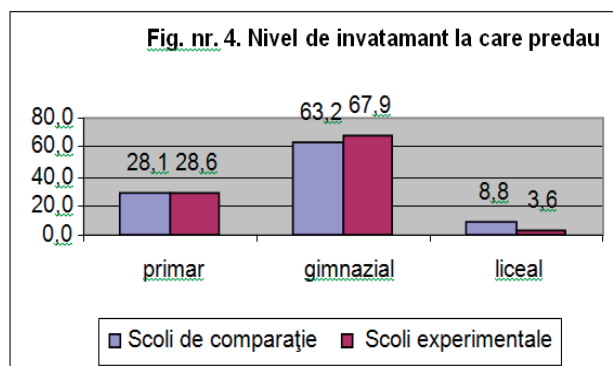
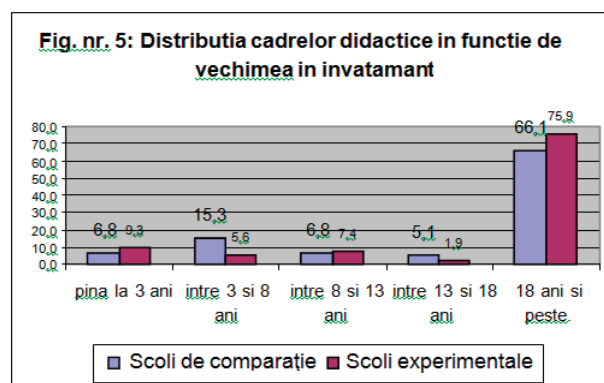
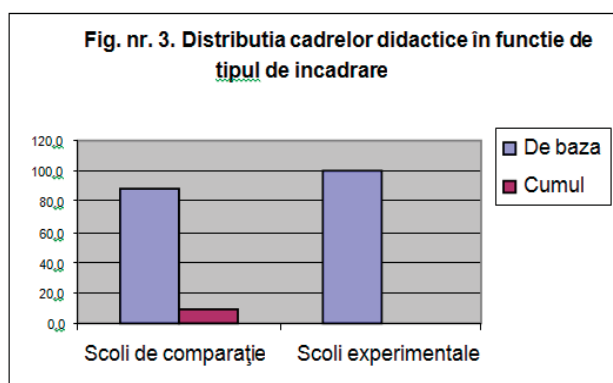
Loturile de investigație constituite au caracteristici asemănătoare din punct de vedere al genului, gradului didactic, vechimii în învățământ și nivelului de învățământ la care activează.

Din punct de vedere al distribuției de gen, școlile experimentale și

cele de comparație sunt destul de asemănătoare, majoritatea cadrelor didactice fiind femei, cu nivel superior de instruire, având încadrare de bază, gradul 2 sau fără grad didactic și predând cu precădere la nivel gimnazial.

III. Contextul și metodologia evaluării

Cele mai bine reprezentate arii curriculare în lotul investigat sunt, în mod firesc, Limbă și comunicare, Matematică și științe (aceste arii având alocat un număr mare de ore în curriculum, prin urmare și un număr mai mare de cadre didactice în fiecare școală). În ambele categorii de școli, predomină cadrele didactice cu o vechime în învățământ de 18 ani și peste.

Singura diferență statistică semnificativă dintre școlile experimentale și cele de control este dată de statutul de

încadrare: școlile experimentale nu au profesori încadrați la cumul⁹.

III.6.3.2. Lotul de investigație la nivelul elevilor

Elevii participanți la ancheta prin chestionar din cele două categorii de școli au o medie de vârstă similară: 13,17 ani în școlile experimentale și 13,21 de ani în școlile de comparație.

Tabelul nr.3: Distribuția elevilor care au completat chestionare, pe vârstă și pe clase

	Scolile experimentale	Scolile de comparație
Media de vârstă a elevilor	13.17 ani	13.21 ani
Clasa		
V	14.91%	6.57%
VI	17.39%	21.90%
VII	29.19%	35.04%
VIII	19.88%	18.25%
IX	18.63%	18.25%

III. Contextul și metodologia evaluării

Din punct de vedere al **distribuției în funcție de gen**, în școlile experimentale a fost înregistrată o pondere mai mare a fetelor care au răspuns întrebărilor din chestionar (63% din totalul respondenților din școlile experimentale, față de 52% fete, în școlile de comparație).

III.6.4. Focus-grup. Populația investigată

Au fost elaborate ghiduri de focus-grup și un protocol de realizare a acestor interviuri. Ghidurile pentru focus-grup au vizat culegerea de date de la elevi, profesori și părinți. Ghidurile de interviu au conținut itemi comuni, dar și itemi diferiți, în funcție de profilul respondenților (elevi, cadre didactice și părinți) și de tipul de școală asociat acestora (experimentală sau de comparație).

Tabelul nr.4: Numărul de participanți la focus-grupuri și distribuția lor pe școli și pe categorii de public-țintă

Școli experimentale				Școli de comparație			
Școala	Elevi	Cadre didactice	Părinți	Școala	Elevi	Cadre didactice	Părinți
Liceul Teoretic Crocmaz	11	9	14	Liceul Teoretic Caplani	18 (două interviuri)	8	12
Liceul Teoretic Molești	14	9	16	Liceul Teoretic Zimbreni	9	10	9
Gimnaziul Șofrâncani	11	5	15	Gimnaziul Cuconeștii Noi	13	16	12
Gimnaziul Valcinet	14	5	11	Gimnaziul Unguri	12	9	12
TOTAL	50	28	56		52	43	45

În total, **274 de persoane** au participat la interviurile de grup: **102 elevi, 71 de cadre didactice și 101 părinți.**

III.6.5. Interviu semistrukturat

Interviurile semistrukturate au fost realizate cu reprezentanții autorităților

educației, ai instituțiilor de formare inițială și continuă a cadrelor didactice, ai autorităților locale, ai unor instituții active în domeniul educației și cu directorii școlilor (în total, 20 de persoane).

III.6.6. Observarea

Au fost realizate 24 de observări ale activităților de predare-învățare, la clasele IV-IX, distribuite echitabil între cele două categorii de școli, conform tabelului de mai jos. Cele mai multe observări au fost realizate la clasele VI-VIII (7, 6 și respectiv, 6). Majoritatea cadrelor didactice ale căror lecții au fost observate au gradul didactic II (20 din 24 de cadre didactice) și peste 18 ani vechime în învățământ (16).

Tabel. nr. 5: Distribuția activităților de observare pe școli

Liceul Teoretic Molești	4	Liceul Teoretic Zimbreni	4
Liceul Teoretic Crocmaz	2	Liceul Teoretic Caplani	3
Gimnaziul Șofrâncani	4	Gimnaziul Cuconeștii Noi	3
Gimnaziul Vălcineț	2	Gimnaziul Unguri	2
Total	12		12
Total general		24	

III.6.7. Analiza de documente

Au fost studiate documente puse la dispoziție de solicitantul evaluării, dar și alte documente disponibile pe site-urile autorităților educaționale din Republica Moldova sau altor instituții: rapoarte de progres, evaluarea inițială a pregătirii sistemului de învățământ pentru a implementa modelul SPC, documente de planificare a activității UNICEF, documente legislative, politici educaționale, documente curriculare, studii și cercetări etc. Lista documentelor analizate este disponibilă în Anexa 1.

III.7. Prelucrarea și interpretarea datelor

Datele din chestionar au fost procesate în SPSS și STATA. Conform tipurilor de date (predominant ordinale) și mărimii eșantioanelor, s-au aplicat diverse metode de analiză a grupurilor comparate, cum ar fi: chi-square, factor analysis. Datele provenite din celelalte metode au fost prelucrate în concordanță cu specificul lor calitativ, prin analiză de conținut. Datele provenite din observările la clasă au fost prelucrate atât prin tehnici statistice (datele cantitative), cât și prin tehnici de analiză a datelor calitative.

III.8. Aspecte etice în proiectarea și conducerea evaluării

Evaluarea a fost planificată și desfășurată astfel încât să protejeze și să respecte drepturile și bunăstarea participanților. În etapa de proiectare, au fost consultați reprezentanții categoriilor interesate de evaluare: UNICEF și partenerii în imple-

mentarea Inițiativei. Instrumentele au fost testate pe un grup restrâns de cadre didactice, copii și părinți care au participat voluntar și după ce au fost informați asupra procesului de testare a instrumentelor de culegere de date. Astfel, s-a urmărit, printre altele, sesizarea eventualelor formulări/ itemi care să fie interpretate de subiecți ca putându-le afecta drepturile, cauza neplăceri sau genera situații incomode.

În etapa de culegere a datelor, participanții la anchetă au fost asigurați că datele oferite sunt confidențiale și că vor fi prelucrate exclusiv în scopul evaluării. Aceste informații erau furnizate și în textul introductiv al chestionarelor. De altfel, chestionarele nu conțin câmpuri de completare a unor date personale care să permită identificarea respondenților, iar la focus-grupuri nu s-a solicitat participanților elevi sau părinți să își spună numele. Au fost asigurați că operatorul notează ideile/ afirmațiile, fără asocierea lor cu emițătorul. Completarea chestionarului sau participarea la interviurile de grup s-au făcut pe baza consimțământului informat: participanților li s-a prezentat scopul și demersul de evaluare, rolul lor și beneficiile participării – directe / experiență de învățare și indirecte, prin contribuția la cunoașterea bună și corectă a situației. În cadrul interviurilor, interacțiunile dintre participanți și dintre evaluatori și participanți s-au făcut pe baza respectului reciproc. La finalul unui interviu de grup cu elevi, aceștia au spus că "le-a plăcut lecția" (folosind termenul "lecție" ca sinonim pentru "activitate") și au întrebat când vor mai avea astfel de activități.

În prelucrarea datelor, nu se fac referiri precise la situația dintr-o anumită școală sau aprecieri care ar putea genera efecte nedorite asupra participanților la evalu-

III. Contextul și metodologia evaluării

are. Datele din chestionare sunt prelucrate statistic, iar datele calitative sunt prezentate holistic, fără asociere cu persoane.

III.9. Aspecte ale participării la evaluare din perspectiva genului

Din perspectiva dimensiunii de gen, participarea la evaluare a fost deschisă în mod egal elevilor și elevilor, profesorilor și profesoarelor, părinților. În cazul părinților, ponderea mamelor a fost dominantă, fapt explicat prin modul de asumare a responsabilității educației și relației cu școala între părinți. La focus-grupuri au participat elevi și eleve, în ponderi relativ egale, adesea ponderea fetelor fiind puțin mai mare decât a băieților. Aceeași situație regăsim și în cazul chestionarelor, care au fost completate într-o pondere mai mare de eleve (57%). Operatorii au încercat o distribuție egală a chestionarelor, însă eșantionarea a depins de decizia fiecărui elev de a răspunde sau nu invitației de a participa la evaluare. În general, elevii au fost dornici să participe, dar s-au înregistrat situații izolate când au spus că preferă să nu completeze chestionarul, decizia lor fiind respectată de operatori și fără consecințe de vreun fel. În cazul cadrelor didactice, ponderea foarte mare a femeilor în această profesie a fost reflectată și de eșantionul constituit.

III.10. Limitele evaluării

Limitele evaluării derivă, în primul rând, din dificultatea selectării școlilor de comparație, în condițiile descrise în subcapi-

tolul III.5. Pentru diminuarea eventualei influențe asupra rezultatelor studiului, s-a urmărit identificarea școlilor de comparație în funcție de un set complex de criterii care au vizat: dimensiunea școlilor și a comunităților, a lotului de elevi și de cadre didactice, tipul de școală, condițiile socio-economice asemănătoare, structura etnică și lingvistică a populației școlare, limba de studiu etc. Școlile de comparație au fost selectate ca „oglin-dă” a celor experimentale. Un alt aspect care poate influența rezultatele studiului îl reprezintă completarea inadecvată a chestionarului de către unii dintre elevi (în special în cazul elevilor cu vârste mai mici sau cu rezultate mai slabe la învățatură, aceștia având nevoie de mai mult timp pentru a citi și completa chestionarul) sau oferirea de răspunsuri subiective de către cadrele didactice, pe fondul așa-numitului „efect de prestigiu” (tendința de a prezenta situația favorabilă sieși sau unității școlare). Pentru a preveni pe cât posibil aceste limite (inclusiv pentru a preîntâmpina prejudecățile legate de evaluare – *evaluarea înseamnă control, evaluarea întotdeauna scoate la iveală ceva rău*), au fost explicate scopurile și metodologia investigației. În plus, chestionarele au cuprins itemi de control, pentru a verifica consistența opiniilor, iar datele culese prin chestionar au fost completate cu date culese prin alte metode. De asemenea, participanții au fost asigurați că informațiile furnizate sunt confidențiale, chestionarele fiind anonime. În cazul elevilor, chestionarul a fost aplicat preponderent elevilor de clasele VI-IX, iar în cazul unor elevi care au avut probleme în completarea chestionarului, operatorii au oferit sprijin.

IV. Relevanța Inițiativei „Școala prietenoasă copilului”

Relevanța unui proiect se referă la măsura în care acesta răspunde unor nevoi sau unor probleme. Inițiativa SPC propune soluții viabile, adecvate nevoilor sistemului de educație, identificate printr-un studiu de amploare - *Educația de bază în Republica Moldova din perspectiva școlii prietenoase copilului*¹⁰. Acesta a semnalat probleme importante ale educației de bază legate de impactul sărăciei asupra participării și performanței școlare, absenteismul și abandonul, creșterea cazurilor de violență în școli, dificultățile de integrare a copiilor cu nevoi speciale în școlile convenționale, starea materială precară a unităților de învățământ și a dotărilor acestora, necesitatea reorganizării rețelei școlare și de descentralizare reală, serviciile de hrană și medicale pentru elevi, dimensiunea de gen în curriculum, nevoia de suport didactic, participarea părinților la viața școlii etc.

10 Barbarosie, A., Gremalschi, A., Jigau, I., Vladicescu, N., Institutul de Politici Publice, Chisinau, 2009

IV.1. Relevanța SPC în raport cu prioritățile naționale în domeniul educației și al drepturilor copilului; congruența cu alte programe educaționale

Inițiativa *Școala prietenoasă copilului* este relevantă prin obiectivele sale, congruente cu prioritățile naționale^{11, 12} (acces la educație generală de calitate, prin îmbunătățirea cadrului legislativ, finanțare durabilă, curriculum flexibil și materiale auxiliare, integrarea copiilor cu cerințe speciale de educație (CES) în învățământul convențional, programe de educație pentru sănătate, precum

11 Programul de dezvoltare strategică al Ministerului Educației pentru anii 2012-2014, aprobat în 23.12.2011. Priorități de politici pe termen mediu, p. 16.

12 Creșterea accesului și a calității educației, Two Year Rolling Work Plan (RWP) for Equitable Access to Quality Services. Republic of Moldova, Guvernul Republicii Moldova și UNICEF

IV. Relevanța Inițiativei „Școala prietenoasă copilului”

și educația și dezvoltarea copiilor din grupuri vulnerabile – conform Planului Consolidat de Acțiune¹³) și cu obiectivele UNDAF¹⁴.

Inițiativa a abordat o mare parte dintre problemele semnalate de studiul menționat anterior, unele dintre acestea beneficiind de soluții cu impact național:

- modernizarea programelor de formare inițială și continuă a cadrelor didactice,
- modernizarea curriculum-ului pentru învățământul de bază și elaborarea standardelor de evaluare a performanțelor școlare;
- valorificarea principiilor SPC în documentele strategice din domeniul educației, în special promovarea incluziunii¹⁵.

Alte probleme semnalate de evaluarea inițială a pregătirii sistemului de învățământ au fost abordate la nivel micro, experimental, printr-un set complex de acțiuni în patru școli, care au avut rolul de a experimenta și verifica adecvarea modelului școlii prietenoase în spațiul educației din Republica Moldova.

Inițiativa SPC este congruentă cu alte programe/ proiecte educaționale implementate de diferite instituții, guvernamentale sau nonguvernamentale (a se vedea subcap. III.1).

¹³ CFS. Project Proposal, UNICEF

¹⁴ Obiectivul 2 - UNDAF: Până în 2012, crește echitatea și siguranța accesului la servicii de bază calitative, oferite de stat cu sprijinul societății civile; în cazul de față, ne referim la acces mai bun la educația de bază și la creșterea calității acesteia. Obiectiv 6, UNDAF: Toate persoanele, în special cele provenind din grupuri vulnerabile, au acces mai bun la educație timpurie și la educație de bază la un nivel satisfăcător de calitate (clasele I-IX).

¹⁵ HOTĂRÎREA Nr. 523 din 11.07.2011 cu privire la aprobarea Programului de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020

IV.2. Disponibilitatea, accesibilitatea, acceptabilitatea, adaptabilitatea educației

Cele patru concepte fac referire la¹⁶:

- învățământul liber și gratuit, cu infrastructură adecvată și profesori calificați (*disponibilitatea*, en. „*availability*”);
- învățământ nediscriminator și accesibil tuturor, cu măsuri afirmative pentru grupurile marginalizate (*accesibilitatea*, en. *accessibility*);
- conținutul educației este relevant, de calitate, adecvat din punct de vedere cultural și nediscriminator, școala este un mediu sigur, iar profesorii sunt bine pregătiți (*acceptabilitatea*, en. *acceptability*);
- învățământul răspunde nevoilor sociale în schimbare, contribuie la prevenirea și diminuarea inegalităților (de ex., discriminarea de gen) și se adaptează la contextul local (*adaptabilitatea*, en. *adaptability*).

Prin activitățile derulate, **SPC a generat o serie de efecte, unele la nivel național, altele la nivelul școlilor experimentale**, în conexiune cu cele patru concepte. **La nivel**

¹⁶ <http://www.right-to-education.org/node/226>

IV. Relevanța Inițiativei „Școala prietenoasă copilului”

național, unele efecte¹⁷ sunt corelate în mod direct cu creșterea disponibilității, accesibilității și a acceptabilității. Indirect, întregul proiect contribuie la cele patru deziderate ale sistemelor de învățământ. **La nivelul școlilor experimentale,** SPC a determinat ameliorări complexe prin fiecare dintre direcțiile sale de acțiune:

- mediul fizic al școlii îmbunătățit;
- profesori mai bine pregătiți;
- părinți încurajați să se implice mai mult în viața școlii;
- ameliorarea participării școlare și a calității educației;
- incluziune, egalitate de gen.

Mediul fizic al școlii (direct corelat cu disponibilitatea și cu acceptabilitatea) influențează în foarte mare măsură mediul social, climatul în care se desfășoară interacțiunile dintre elevi și dintre elevi și profesori, la fel cum influențează starea de bine a copiilor, sănătatea și siguranța lor. Clădirea școlii și împrejurimile sale sunt, de multe ori, prima impresie a copiilor legată de școală. În ce măsură acestea le stârnesc curiozitatea și spiritul de cunoaștere? În ce măsură sunt atractive, astfel încât copiii (mai ales cei mici) să își dorească să intre și să rămână la școală?

John Mayer, într-o lucrare publicată sub egida Biroului Internațional pentru Educație al UNESCO, sublinia: *„Consumăm foarte multe resurse în*

17 Noul curriculum, modernizarea programelor de formare inițială și continuă a cadrelor didactice, HG Nr. 523 din 11.07.2011 cu privire la aprobarea Programului de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020

încercarea de a crea școli care să ofere educație de calitate. Căutând cele mai recente progrese tehnologice, putem ignora nevoia fundamentală ca școala să fie un mediu sigur și prietenos, în care copiii să se joace și să învețe. Dacă școala nu oferă un mediu sigur, consecințele pentru copii sunt numeroase, la fel și pentru profesori. Când elevii nu se simt în siguranță, sporesc conflictele între ei și cu personalul școlii, lipsa de respect și vandalizarea bunurilor școlii și, în general, atenția este deturnată de la învățare”. Mai mult, el explică în continuare importanța mediului fizic: „Copiii sunt foarte vizuali. Îndrăgesc și se dezvoltă bine în medii plăcute, confortabile și sigure. [...] O culoare plăcută, un chip expresiv sau un obiect interesant îi pot atrage în mod natural. Cu toate acestea, majoritatea clădirilor nu au aceste calități.”¹⁸

Ce este de preferat: un mediu fizic decent sau un profesor bun? Aceasta este o întrebare des invocată pentru a se distrage atenția de la nevoia primară de a avea un mediu confortabil. Nu trebuie prea multe argumente pentru a susține nici una dintre cele două variante și cu atât mai puțin pentru a le susține prin opoziție. Nici una dintre cele două variabile nu poate asigura calitatea educației în condițiile în care cealaltă lipsește. Un profesor bun nu poate suplini lipsa unor condiții minime de lumină, încălzire, hrană, mobilier și alte aspecte asemănătoare.

Vizitele în cele patru școli susținute prin Inițiativa UNICEF și în cele patru școli

18 John E. Mayer, *Creating a safe and welcoming school*, IBE, UNESCO, Imprimerie Nouvelle Gonet, 01300 Belley, France, 2007, p.7-8

IV. Relevanța Inițiativei „Școala prietenoasă copilului”

de comparație au contribuit esențial la înțelegerea importanței mediului fizic. Diferențele de climat, de motivație, de „relaxare” dintre copiii din școli renovate, în care era o temperatură acceptabilă, lumină și un aspect general al școlii mai îngrijit și dintre copiii din școlile de comparație sau chiar din școli experimentale care nu au beneficiat de investiții materiale semnificative, au arătat și au explicat importanța mediului fizic și centrarea masivă pe acest deziderat. În școlile cu condiții slabe, discuțiile despre școală au adus în prim-plan aceste nevoi, indiferent de interlocutor – elevi, profesori sau părinți.

Dincolo de condițiile minim necesare de lucru, **școala trebuie să ofere un mediu optim nu doar pentru dezvoltarea cognitivă a elevilor, ci și pentru dezvoltarea sensibilității estetice**, a capacității de și DE promovare a frumosului. Aceste obiective ale educației nu se realizează numai prin interacțiunea profesor-elev, ci și prin interacțiunea elev-mediul fizic. O mare parte din **educația estetică și din cea moral-afectivă se leagă semnificativ de curriculum-ul ascuns, de influența implicită a mediului fizic și social, a climatului, a modelelor pe care elevii le au.** *”Învățarea socio-emoțională temeinică, succesul școlar și caracterul puternic se bazează pe clase și școli care nu sunt amenințătoare pentru elevi, care îi provoacă să învețe mai mult, într-un mod care să nu îi descurajeze. Aceste*

*școli sunt cele în care elevii se simt ocrotiți, bine-veniți, valorizați”*¹⁹.

În școlile experimentale, sălile de clasă sunt amenajate frumos, creând o atmosferă prietenoasă într-o pondere mai mare (**91,7 % din sălile observate, față de 66,7% dintre cele observate în școli de comparație**), **cu mobilier ușor de rearanjat (58,3%, față de 41,7%)**. De asemenea, **produse ale activității elevilor au fost observate mai mult în clasele din școlile experimentale la proiect.**

IV.3. Relevanța SPC în raport cu nevoile elevilor, părinților, profesorilor și altor persoane interesate

Ameliorarea educației urmărită de Inițiativa *Școala prietenoasă copilului* răspunde nevoilor actorilor-cheie: elevi, profesori și părinți și ale altor persoane interesate – autorități locale, factori de decizie etc.

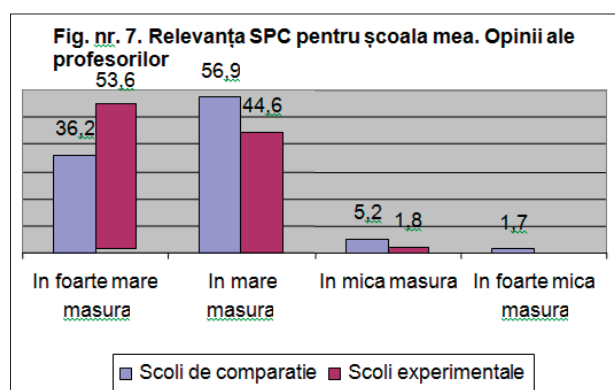
Datele din chestionare au arătat că aproape toate cadrele didactice din școlile experimentale (98,2) și școli de comparație (93,1) apreciază Inițiativa

¹⁹ Maurice J. Elias, Academic and social-emotional learning, IAE, IBE, SADAG, Bellegarde, France, 2003, p.8

IV. Relevanța Inițiativei „Școala prietenoasă copilului”

SPC ca fiind relevantă pentru școala lor.

În cadrul interviurilor de grup, cadrele didactice din școlile experimentale au fost întrebate dacă și de ce ar recomanda și altor școli să devină prietenoase copilului.

Răspunsurile au fost în unanimitate favorabile, iar argumentele cel mai des invocate au făcut referire la:

- **beneficiile pentru copii:** mediul școlii mai confortabil și mai sigur (în cazul școlilor care au construit grupuri sanitare în interior, s-a menționat scăderea numărului virozelor la copii), copiii vin cu plăcere la școală, relația profesor-elev este mai apropiată, profesorii sunt mai sensibili la nevoile copiilor, se comunică mai bine, ameliorarea comportamentului elevilor (scăderea numărului situațiilor de violență) etc.;
- **utilitatea și impactul activităților de formare** a cadrelor didactice: au fost practice, relevante, au inspirat într-adevăr practicile didactice, au determinat schimbarea stilului didactic și implicarea mai bună a

elevilor în activitatea de învățare etc.; „Seminarele de formare au fost „mai pedagogice” decât activitățile de formare de până acum, cu mult lucru în grup” (FG, cadre didactice, Vălcineț).

- **rolul și contribuția părinților:** „părinții au schimbat mult prin atitudine, prin implicare; dat fiind că e și munca lor în școală, copiii își bat mai puțin joc de munca părinților, păstrează mai bine curățenia, obiectele” (FG, cadre didactice, Molești).

Părinții participanți la interviuri au menționat multitudinea și diversitatea schimbărilor din ultimii ani, în mod special relațiile mai bune dintre profesori și elevi. Ei au observat că elevii care se află, din diferite motive, în situații de risc sunt ajutați să reușească din punct de vedere al educației și al integrării sociale; în acest fel, școlile contribuie esențial la egalizarea șanselor persoanelor în societate. Și în ce privește implicarea lor în viața școlii, afirmă că se remarcă efortul „de a comunica cu părinții, nu doar pentru a-i informa” (Date FG – element comun în interviuri). În viziunea părinților, școala prietenoasă copiilor este „școala în care se știe că rolul educației nu este de a-i selecta pe cei capabili, ci de a dezvolta potențialul fiecărui copil!” (Date FG părinți, Gimnaziul Vălcineț).

Majoritatea **elevilor** sunt de părere că școlile lor sunt prietenoase din perspectiva relațiilor bune elev-profesor și elev-elev și mai puțin din perspectiva condițiilor materiale.

IV. Relevanța Inițiativei „Școala prietenoasă copilului”

”Cred că școala noastră este prietenoasă, că profesorii sunt înțelegători, ne ajută, ne încurajează. Profesorii ne ascultă, vor să ne placă la școală.” (FG, elevi, Gimnaziul Șofrâncani)

”Școala este prietenoasă, că ne înțelegem bine, profesorii ne înțeleg, colegii... Ar fi mai prietenoasă dacă ar fi cald. Și dacă am avea veceu în școală” (FG, elevi, Cuconeștii Noi).

Elevii din școlile experimentale afirmă că, în ultimul an, *”lectiile au devenit mai interesante”, ”sunt folosite noi metode de predare, se discuta mai mult cu noi”, ”facem mai multe experiențe la orele practice și de laborator” și în școli ”este mai cald”.* (FG, elevi, Molești, Șofrâncani). *”Se folosesc metode noi de lucru: mai multe demonstrații, materiale vizuale, avem ore deschise”* (FG, elevi, Vălcineț).

La întrebarea **”de ce ar fi nevoie ca toți copiii să vină cu plăcere la școală?”**, majoritatea răspunsurilor elevilor au evidențiat nevoia unor condiții materiale mai bune (săli de clasă mai amenajate, ”să fie clad iarna în clase, să nu mai răcim sau să stăm cu hainele pe noi”, săli de sport și laboratoare/ cabinete dotate), a unor activități de învățare flexibile, care să răspundă intereselor lor (”teme mai interesante”, cercuri/ activități extrașcolare pe domenii de interese) și, în special în școlile experimentale, mai buna valorificare a noilor tehnologii (utilizarea calculatoarelor la lecții).

IV.4. Relevanța în raport cu nevoile și prioritățile de formare a cadrelor didactice

Studiul ” Teachers: A study on Recruitment, Development and Salaries of Teachers in the Republic of Moldova²⁰”, realizat cu sprijinul UNICEF, a subliniat importanța socială a profesiei didactice și a formulat recomandări pentru dezvoltarea și ameliorarea acesteia. Studiul a analizat punctele slabe ale profesiei și ale personalului didactic: nivelul scăzut al salariilor (în prezent, două treimi din salariul mediu lunar al altor profesii din sectorul public) și stimulentele, îmbătrânirea personalului, lipsa de atractivitate a profesiei, volumul mare de muncă, nevoia de îmbunătățire a formării inițiale și continue și necesitatea mai multor oportunități de dezvoltare profesională. Studiul *Educația de bază în Republica Moldova din perspectiva școlii prietenoase copilului*²¹ a semnalat, de asemenea, fenomenul de îmbătrânire și „feminizarea” personalului didactic (ponderea foarte mare a femeilor), lipsa de atractivitate a domeniului, nevoia unui nou sistem, unitar, de formare și de promovare. Alte studii sau documente strategice²² au arătat necesitatea

20 Liudmila Lefter, Virginia Rusnac, Olesia Cruc, Andrea Ahlert, Katherine Batchelder, Teachers: a study on Recruitment, Development and Salaries of Teachers in the Republic of Moldova

21 Barbarosie, A., Gremalschi, A., Jigau, I., Vladicescu, N., Institute for Public Policy, Chisinau, 2008

22 Coroi, E., Gremalschi, A., Vicol, N., Cara, A., Formarea cadrelor didactice în Republica Moldova, în Zgaga, P., Neacșu, I., Velea, S. (coord.), Formarea cadrelor didactice. Experiențe europene, Ed. Universitară, București, 2008, Evaluarea curriculumului școlar – perspectivă de modernizare, Ministerul Educației, Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Științe ale Educației, Chișinău, 2009; Concepția Formării Personalului din Învățământul Preuniversitar, 2003 etc.

IV. Relevanța Inițiativei „Școala prietenoasă copilului”

ameliorării calității formării cu accent pe valorificarea în practicile didactice a strategiilor și metodelor interactive, a metodelor și tehnicilor de evaluare autentică, pe formarea competențelor elevilor pentru viață și a competențelor de transfer, pe creșterea capacității profesorilor de a adecva curriculum-ul la nevoile și interesele elevilor și de a crește relevanța învățării, pe mai buna valorificare a educației incluzive și a noilor conținuturi ale educației – numite noile educații (educație pentru sănătate, pace, toleranță, educație interculturală, educație pentru dezvoltare durabilă, educație pentru egalitate etc.). În acest context, SPC a contribuit la modernizarea formării inițiale și continue, la nivel național, prin integrarea metodologiei centrate pe copil în curriculum-ul formării cadrelor didactice. În școlile experimentale, formarea cadrelor didactice s-a pliat pe trei arii prioritare:

- o metodologia centrării educației pe elev;
- o colaborarea școala-comunitate, școală-familie;
- o educație incluzivă.

Discuțiile cu cadrele didactice și cu reprezentanții autorităților educației și ai instituțiilor de formare a personalului didactic au susținut relevanța SPC în raport cu nevoile și prioritățile formării, prin două aspecte cheie: temele abordate și caracterul foarte aplicativ al formării.

”Proiectul UNICEF ne-a ajutat mult și material, prin investiții – renovarea sălii de sport, repararea acoperișului – și pe noi, să fim mai buni pedagogi.

(Instruirile) „Ne-au ajutat foarte mult. Am învățat lucruri practice, pe care chiar le putem folosi. La cursurile obișnuite, se învață mai multă teorie. Aici a fost altfel, am învățat făcând noi lucrurile pe care apoi le vor face elevii noștri. Ne-am „jucat” de-a elevii și am înțeles mai bine ce fac ei, cum simt ei lecția, cum percep.

Seminarele au fost abordate cu seriozitate. S-a pus accent pe ateliere practice, pe centrarea pe elev. Profesorii erau cât de cât familiarizați cu centrarea pe elev, dar acum s-a lucrat practic.” (FG, cadre didactice, Crocmaz)

”Am învățat mult la cursuri ca să lucrăm cu acești copii (notă: copiii cu nevoi speciale de educație). Nu mai avem probleme acum și nici copiii nu au probleme, sunt atenți și prietenoși.” (FG, cadre didactice, Molești)

Cadrele didactice din școlile de comparație au afirmat, în repetate rânduri: *„Ne dorim seminare de formare”, „Cursurile de formare continuă – obiectul predat, metodică obiectului, psihopedagogie... sunt cursurile pe care le facem de obicei, dar sunt tot teoretice. Ne dorim cursuri practice.”* Întrebați fiind care ar fi temele pentru aceste cursuri, au răspuns: instruire asistată de calculator, metode didactice noi, metode de lucru cu copiii cu CES.

IV. Relevanța Inițiativei „Școala prietenoasă copilului”

Tabelul nr.6: Opinii ale profesorilor referitoare la formarea continuă parcursă în ultimii 3 ani

Participarea, în ultimii trei ani, la cursuri de formare continuă pe teme legate de:	Școli experimentale			Școli de comparație		
	%			%		
	Da	Nu	Nu am avut ocazia, însă mi-ar fi de folos astfel de cursuri	Da	Nu	Nu am avut ocazia, însă mi-ar fi de folos astfel de cursuri
1) centrarea pe elev;	94,1	2,0	3,9	53,3	26,7	20
2) drepturile copilului;	86,1	2,8	11,1	27,8	44,4	27,8
3) colaborarea școala-comunitate, școală-familie.	91,8	2,0	6,1	32,4	32,4	35,1
4) educație incluzivă	91,1	4,4	4,4	31,6	36,8	31,6

Tabelul de mai sus arată ponderea participării la activități de formare relevante din perspectiva SPC. Se poate observa că, într-o pondere mare, și profesorii din școlile de comparație au participat în ultimii trei ani la activități de formare în domeniul abordării centrate pe elev și într-o pondere mai mică (aproape o treime) la instruire în domeniul educației incluzive și al colaborării școlii cu familia și cu comunitatea. Este însă de remarcant

ponderea mare a cadrelor didactice din școlile de comparație care au ales opțiunea de răspuns „nu am avut ocazia, însă mi-ar fi fost de folos astfel de cursuri”. Datele arată, pe de o parte, relevanța formării oferite prin intermediul Inițiativei SPC, iar pe de altă parte, arată un nivel bun de conștientizare a nevoii de formare în rândul cadrelor didactice, o premisă semnificativă pentru susținerea reformei formării personalului didactic.

V. Eficacitatea la nivelul școlii

Măsurarea eficacității Inițiativei la nivelul școlilor experimentale a urmărit să releve efectele generate la nivelul elevilor, cadrelor didactice și părinților/comunității. Datele culese prin chestionar au permis prelucrări statistice avansate care au arătat diferențe semnificative între cele două grupuri de școli – experimentale și de comparație, din punct de vedere al practicilor didactice menite să sprijine incluziunea copiilor din grupuri vulnerabile sau a copiilor cu cerințe speciale de educație, egalitatea de gen, implicarea mai bună și responsabilizarea elevilor față de propriul proces de învățare. Dat fiind că evaluarea s-a realizat la scurt timp după realizarea activităților proiectului, este puțin probabil ca datele cantitative să fie suficiente pentru o analiză cuprinzătoare, întrucât unele rezultate sau efecte au fost resimțite sau observate la scară mai mică (mai greu de surprins prin metode cantitative). Din acest motiv, datele din interviuri completează și detaliază tipurile de efecte observate sau resimțite de participanții la evaluare.

V.1. Rezultate la nivelul elevilor

În ceea ce îi privește pe elevi, efectele cel mai des invocate, atât de către părinți și profesori, cât și de către elevii participanți la interviurile de grup, se referă la relația mai apropiată, mai caldă cu profesorii, la îmbunătățirea comunicării și la implicarea mai mare a elevilor în învățare, prin participare școlară mai bună, efort, motivație, încurajare din partea profesorilor, ameliorarea comportamentelor și a relaționării între elevi, inclusiv în relație cu elevii din grupuri vulnerabile sau cu cerințe speciale - aspecte care au contribuit la creșterea performanței școlare a elevilor care înainte nu aveau rezultate foarte bune.

V. Eficacitatea la nivelul școlii

V.1.1. Participare școlară

Școlile care au implementat modelul SPC au înregistrat o îmbunătățire a participării școlare a copiilor. Școala (cadrele didactice și echipa de conducere) a devenit mai sensibilă față de importanța cuprinderii tuturor copiilor de vârstă școlară și a făcut demersuri pentru înscrierea acestora și pentru asigurarea unei bune frecvențe. Cu toate acestea, rămân în continuare unele situații – puține numeric – de neparticipare sau de frecvență slabă a școlii. Elevii și profesorii participanți la focus-grupuri consideră că responsabili de aceste situații sunt părinții, care fie sunt plecați la muncă peste hotare și neglijează indirect educația copiilor, fie în mod direct trasează alte priorități pentru copiii lor, cum ar fi munca în gospodărie sau pentru întreținerea familiei.

„Frecvența este mai bună, dar mai sunt probleme cu copiii ai căror părinți sunt plecați la muncă peste hotare. Probleme cu frecvența sunt mai ales la copiii de la clase mai mari. Nu au fost cazuri de abandon.” (FG, cadre didactice, L.T. Crocmaz)

„Unii copii din sat nu vin la școală din cauză că părinții nu au grijă de ei. La unii nu sunt acasă în genere părinții. Mai sunt și copii din familiile unde se lucrează mult fizic. Acești părinți pun copiii la munci fizice și ei nu pot veni la școala din aceasta cauză.” (FG, elevi, L.T. Crocmaz)

„Părinții nu permit copiilor să vină la școală, zic că mai bine să lucreze pe lângă casă, ca să nu plătească altor oameni pentru astfel de muncă.” (FG, elevi, L.T. Molești)

Comportamentul și atitudinea părinților față de educația copiilor sunt explicate prin:

- lipsa de educație/ cultură și practicile parentale nesatisfăcătoare;
- lipsa de perspective socio-economice pe care le-ar putea aduce un nivel mai ridicat de educație al copiilor (cu alte cuvinte, o anumită garanție a faptului că absolvirea unui nivel cât mai înalt de studii înseamnă șanse mai bune de a găsi un loc de muncă și de a fi mai bine plătit);
- sărăcia și implicațiile acestui fenomen în planul stilului de viață, al preocupărilor și nevoilor familiei.

V. Eficacitatea la nivelul școlii

În unele cazuri, mult mai rar invocate, vina frecvenței slabe nu aparține părinților, ci elevilor, care nu doresc să învețe.

„Sunt doi copii care au probleme cu prezența la școală. Părinții îi trimit la școală, dar ei nu vin. Nu le place să învețe. Profesorii merg în vizită acasă, să vorbească cu ei, să îi convingă să vină la școală, elevii nu prea merg.” (FG, elevi, Gimnaziul Șofrâncani)

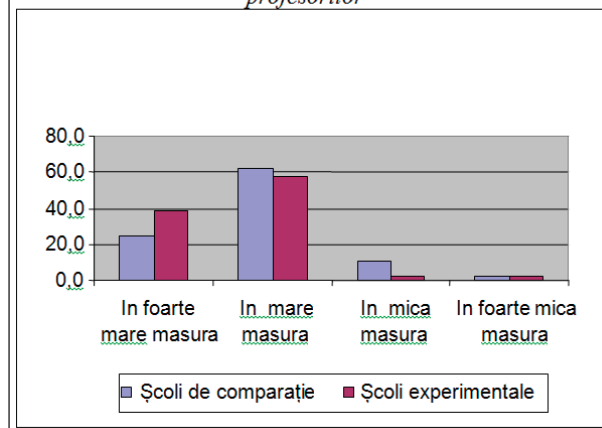
Lipsa interesului sau refuzul unor copii de a merge la școală sunt cauzate, de regulă, de un complex de factori, care țin în special de familie și de școală. Simpla „trimitere” a copiilor la școală de către părinți nu este suficientă și nu îi absolvă pe aceștia de responsabilitatea de a trezi copiii dorința să învețe și de a-i ajuta să înțeleagă importanța educației. După familie, școala are responsabilitatea de a fi adecvată atât societății, cât și copiilor, de a oferi acestora din urmă un mediu asigurator, în care să se simtă valorizați, respectați, încurajați, și nu un mediu „industrial”, în care se simt pierduți în „clase și lecții”. *„Dacă ne uităm la mai mulți copii deodată, vedem că nici unul nu seamănă cu altul și că fiecare are nevoie de relații educative individualizate. Dacă observăm jocul copiilor, vedem cât de mult le place să exploreze, să descopere să învețe – nici nu poate fi o lecție mai bună despre metodele didactice pe care am putea să le aplicăm. Putem observa interesul copilului pentru lume, viață, natură și nu pentru discipline feliate care nu au vreo relație logică între ele – atunci abordarea interdisciplinară*

*în educație devine ușor de înțeles”*²³ - afirmă Speranța Farca, subliniind, de fapt, caracteristici importante pe care școala ar trebui să le aibă astfel încât să fie adecvată fiecărui copil.

Datele culese prin interviuri sunt susținute și de cele culese prin chestionar.

Majoritatea cadrelor didactice din școlile experimentale (96,3%) consideră că SPC a determinat o creștere a participării școlare și a implicării elevilor în foarte mare (38,9%) și mare măsură (57,4%). Opinia este împărtășită și de cadrele didactice din școlile de comparație care cred că participarea școlii lor la acest proiect ar duce la o creștere a frecvenței și a implicării elevilor în mare (62,5%) și foarte mare măsură (25%).

Fig. nr. 8: Contribuția SPC la creșterea participării școlare și a implicării elevilor. Opinii ale profesorilor

Cum se explică îmbunătățirea frecvenței și a implicării? Pe de o parte, profesorii și conducerea școlii

23 <http://speranta.farca.ro/ca-profesor-intre-domnul-vucea-i-domnul-trandafir/>

V. Eficacitatea la nivelul școlii

au fost mai perseverenți în a convinge familiile și elevii că au nevoie de educație, pe de altă parte, prin creșterea atractivității lecțiilor și prin apropierea mai bună a cadrelor didactice de elevi, aceștia încep să se simtă bine și chiar să îndrăgească școala. Încurajarea este foarte importantă pentru elevi, multe studii demonstrând relația directă dintre „etichetarea” capacităților școlare și performanțele obținute. Dacă elevii sunt încurajați și sprijiniți să învețe în mod adecvat stilului și particularităților lor (nu numai de vârstă și individuale-cognitive, ci și sociale și afective), este mult mai probabil să obțină rezultate bune și invers.

V.1.2. Comunicare, exprimarea opiniilor, participare la decizie

Rezultatele observărilor la clasă au arătat că **elevii din școlile experimentale au într-o măsură mai mare inițiativa de a comunica, de a pune întrebări, a da exemple, a propune sarcini de lucru** etc. În școlile de comparație, elevii comunică predominant atunci când profesorul le cere.

”Se lucrează mai mult cu copiii, se lucrează în grup. Le încurajăm mai mult spiritul critic, exprimarea opiniilor, argumentarea. Îi încurajăm să se ajute unii pe alții, să învețe împreună, să se învețe unii pe alții.” (FG, cadre didactice, Crocmaz)

*”Nu pot spune că rezultatele la învățătură sunt mai bune, pentru că mulți copiii învățau bine și înainte. Dar, se observă **schimbări în atitudine** – mai deschiși, comunicativi, serioși, în **motivație** – mai dornici să învețe, în **relațiile dintre ei** – se ajută mai mult sau cu noi – comunică mai mult cu noi. Și **asta se vede la mai mulți copii decât înainte.**”* (FG, cadre didactice, Gimnaziul Șofrîncani)

”Profesorii parcă ne încurajează mai mult decât înainte. Ne încurajează să învățăm și să ne spunem părerea”. ”Sintem ascultați și încurajați.” (FG, elevi, Șofrîncani, Crocmaz)

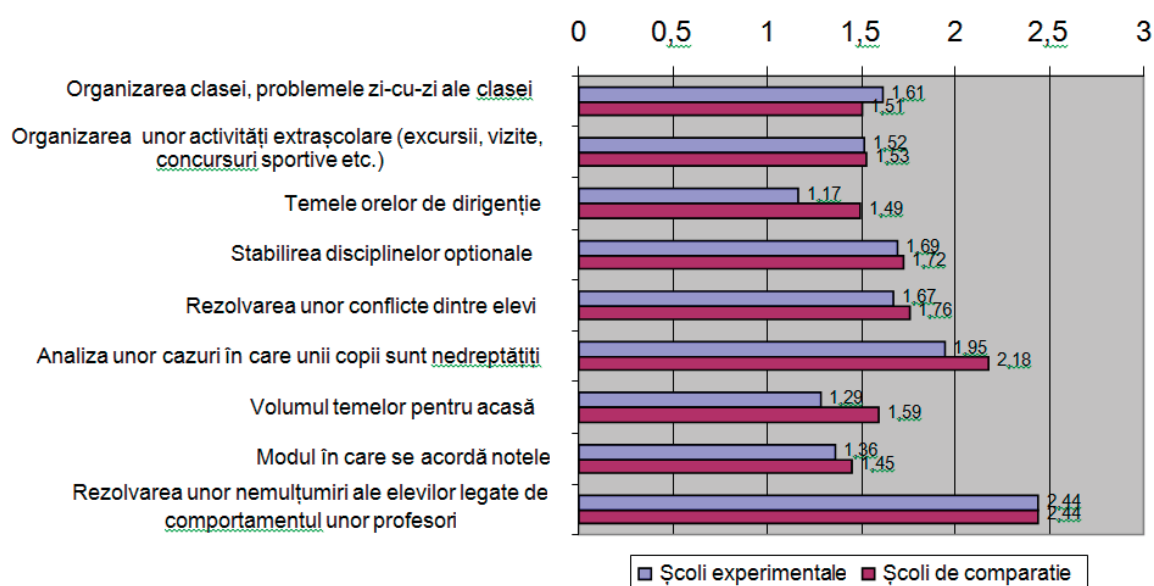
Participarea elevilor la viața școlii și în special la decizii este relativ scăzută în ambele grupuri de școli.

Cu mici diferențe (Fig. nr. 9), în școlile experimentale se înregistrează o mai mare consultare și implicare a elevilor în deciziile cu privire la:

- tematica orelor de dirigenție (media înregistrată fiind 1,17, față de 1,49 în școlile de comparație, media „0” desemnând frecvența mare a consultării, iar „3” – lipsa acesteia);
- volumul temelor pentru acasă (1,29, față de 1,59 în școlile de comparație);
- analiza unor cazuri în care unii copii sunt nedreptățiți (1,95, față de 2,18 în școlile de comparație);
- rezolvarea unor conflicte între elevi (1,67, față de 1,76);
- modul în care se acordă notele (1,36 față de 1,45);
- stabilirea disciplinelor opționale (1,69, față de 1,72 în școlile de comparație).

V. Eficacitatea la nivelul școlii

Fig. nr. 9. Opinii ale elevilor privind consultarea și implicarea lor în decizii
Compararea mediilor (0=deseori, 3=niciodată)

În școlile de comparație, elevii sunt mai des consultați și implicați în deciziile privind organizarea clasei și rezolvarea problemelor de zi-cu-zi ale colectivului de elevi din clasă (media înregistrată fiind 1,51, față de 1,61 în școlile experimentale, media „0” desemnând frecvența mare a consultării – fig. nr. 9).

Conform opiniilor elevilor, atunci când se discută problemele sau organizarea clasei, deciziile sunt, în general:

- stabilite de profesori sau de diriginte; (în 26% din cazuri în școlile experimentale și în 18% dintre cazuri în cele de comparație);
- discutate și stabilite de comun acord (36% în școli experimentale și 34% în cele de comparație);
- propuse de elevi și acceptate de profesori / diriginte (44% în școlile experimentale și 49% dintre cazuri în cele de comparație).

Aceste date relevă **premise bune pentru creșterea participării elevilor**

la deciziile și la viața școlii, dar este necesară continuarea eforturilor și a pregătirii cadrelor didactice pentru încurajarea participării și pentru valorizarea mai bună a capacității elevilor de a participa la decizii.

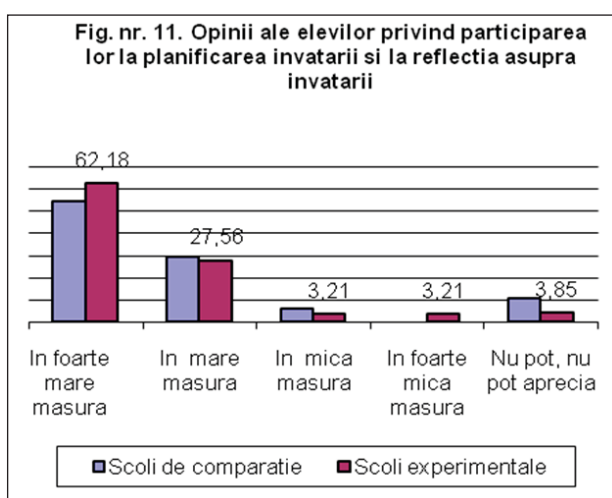
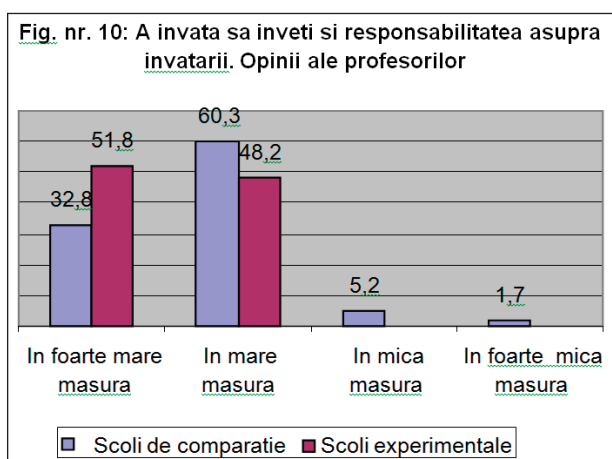
V.1.3. Rezolvare de probleme și „a învăța să înveți”

În contextul societății bazate pe cunoaștere, dezvoltarea competențelor și a atitudinilor pentru învățarea pe tot parcursul vieții este absolut necesară pentru creșterea accesului la locurile de muncă și pentru diminuarea riscului excluderii sociale sau marginalizării. Școala este nevoită să își ajusteze misiunea, finalitățile și practicile educative, iar centrarea pe competențe a devenit un *leit-motiv* al reformelor din ultimele două decenii. Profilul absolventului cerut de societate și de economie este cel al unei persoane autonome, capabile să rezolve probleme,

V. Eficacitatea la nivelul școlii

să facă față unei game largi de situații și sarcini de lucru, să învețe pe tot parcursul vieții și, mai ales, să învețe cum să învețe, adică să își însușească tehnici de muncă intelectuală, să reflecteze asupra propriei învățări, să se autoevalueze permanent și să-și adecveze procesul de învățare. Toate acestea trebuie învățate și exersate în școală.

Cadrele didactice și elevii din școlile experimentale consideră că, în școlile lor, elevii sunt "învățați cum să învețe" și să își asume responsabilitatea asupra învățării (fig. 10 și fig. nr. 11), opinie împărtășită de majoritatea colegilor din școlile de comparație. Aceleași opinii întâlnim și referitor la dezvoltarea competențelor de rezolvare de probleme.

Datele culese prin focus-grupuri relevă noi situații de învățare sau oportunități care sunt valorificate de cadrele didactice pentru dezvoltarea competenței de rezolvare de probleme:

„Copiii au scris proiecte și le-au depus la un ONG pentru a obține fonduri... Este și acesta un rezultat, au învățat să se descurce, să lucreze în echipă, să se adapteze la ce se cere acum.” (FG, cadre didactice, L.T. Molești)

Discuțiile cu cadrele didactice din școlile experimentale privind accentul pe dezvoltarea competențelor de rezolvare de probleme sau pe metacogniție au relevat preocuparea pentru abordarea întregii game de rezultate ale învățării, conform taxonomiei lui Benjamin Bloom (1956): de la cunoaștere, la înțelegere, aplicare, analiză, sinteză și evaluare sau, conform taxonomiei lui Lorin Anderson (1999), de la cunoaștere și înțelegere, la aplicare, analiză, evaluare și creație. Exemplul anterior, extras dintr-un focus-grup, referitor la inițiativa copiilor de a scrie proiecte este foarte relevant pentru cuprinderea, prin activități de învățare diverse, a tuturor nivelurilor de capacități.

V.1.4. Performanțe mai bune pentru mai mulți copii

Din discuțiile cu cadrele didactice, impactul Inițiativei asupra performanțelor școlare ale elevilor s-a manifestat în două direcții:

- creșterea numărului de copii care au rezultate școlare bune: **mai mulți copii învață acum mai bine;**

V. Eficacitatea la nivelul școlii

- ameliorarea performanțelor copiilor cu rezultate slabe: **copiii mai slabi învață acum mai bine.**

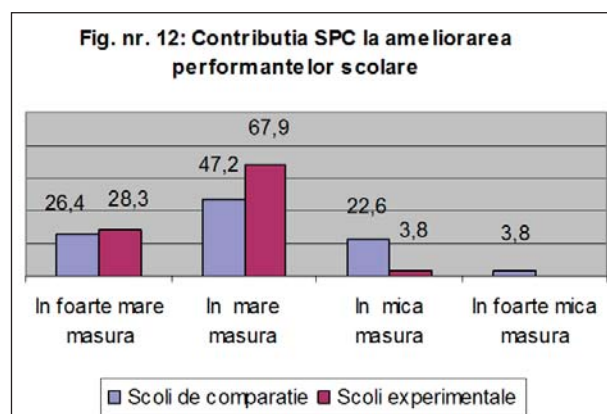
Efectele s-au manifestat la nivelul copiilor care anterior aveau rezultate școlare mai slabe.

”Elevii vin cu plăcere la școală. Rezultate mai bune... aș putea spune că se vede o îmbunătățire a rezultatelor mai ales la copiii mai slabi, mai puțin motivați. Iar copiii toți sunt mai curajoși, vor mai mult să învețe.

Mai mulți copii au acum rezultate bune. Fiind mai interesant, fac efort să învețe.”
(FG, cadre didactice, L.T. Molești)

”Da, mai ales pe copiii mai slabi, care acum fac progrese... Pentru elevii care învățau bine și înainte, nu putem spune că se vede o diferență, dar pentru ceilalți, da. Se străduie și ei, și noi, începe să le placă să învețe, pentru că au început să vadă că pot.” (FG, cadre didactice, Gimnaziul Vălcineț)

În ansamblu, în școlile experimentale, cadrele didactice consideră că implementarea SPC a determinat o îmbunătățire a performanțelor școlare în mare (67,9%) și foarte mare măsură (28,3%), opinie împărtășită de majoritatea cadrelor didactice din școlile de comparație din perspectiva estimării posibilei contribuții a proiectului la ameliorarea performanțelor școlare în condițiile aplicării și în aceste instituții (47,2% și respectiv 26,4%).

Prin gruparea mai multor subitemi în itemi agregați, s-a testat dacă există diferențe între școlile experimentale și cele de control în privința rezultatelor școlare. Tabelul de mai jos (nr. 6) prezintă sintetic rezultatele testelor statistice: în prima coloană sunt menționate dimensiunile testate, rezultate prin combinarea mai multor subitemi din chestionarul pentru cadrele didactice, aceștia fiind menționați în notele de subsol și putând fi identificați în chestionarul din Anexa 4; coloanele a doua și a treia prezintă mediile înregistrate de cele două grupuri de școli pentru fiecare dimensiune, coloana a patra prezintă diferența mediilor, iar ultima coloană calculul statistic din care rezultă dacă între opiniile celor două grupuri de școli există sau nu diferențe semnificative. Rezultatele testelor statistice indică faptul că **rezultatele școlare au fost îmbunătățite cu 16% în școlile experimentale**, conform opiniei cadrelor didactice, în principal prin **promovarea educației incluzive și a creșterii toleranței în cadrul grupurilor de elevi prin activități de incluziune, predare centrată pe elev, comunicare și interacțiune.**

V. Eficacitatea la nivelul școlii

Tabelul nr. 7. Rezultatele testelor statistice asupra tipurilor de rezultate

Index	Școli de comparație	Școli experimentale	Diferența	Prob.
1. Dezvoltarea capacităților de lucru în grup ¹	1.66	1.55	11%	Ha: diff ≠ 0 Pr(T > t) = 0.2159
2. Îmbunătățirea rezultatelor școlare ²	1.82	1.66	16%	Ha: diff > 0 Pr(T > t) = 0.0184
3. Creșterea toleranței prin activități de integrare, predare, interacțiune în cadrul grupurilor de lucru ³	2.37	1.89	48%	Ha: diff ≠ 0 Pr(T > t) = 0.0002
4. Atitudinea cadrelor didactice față de elevi și implicarea mai bună a acestora în învățare prin metode de predare interactive și participatorii ⁴	1.71	1.57	14%	Ha: diff > 0 Pr(T > t) = 0.0565
5. Competența cadrelor didactice de a evalua rezultatele elevilor în mod transparent și obiectiv ⁵	1.95	1.92	2%	Ha: diff ≠ 0 Pr(T > t) = 0.7838
6. Relațiile dintre școală și comunitate ⁶	1.78	1.74	4%	Ha: diff ≠ 0 Pr(T > t) = 0.7138
7. Implicarea părinților în viața școlii și asumarea răspunderii pentru educația copiilor ⁷	2.67	2.5	17%	Ha: diff ≠ 0 Pr(T > t) = 0.1697

1 Chestionar profesori, itemii care au fost agregați sunt: 11.8, 11.17

2 Chestionar profesori, itemii care au fost agregați sunt: 11.1, 11.2, 11.6, 11.9, 11.14., 11.19.

3 Chestionar profesori, itemii care au fost agregați: 11.3, 11.4, 11.8, 11.10, 11.11.

4 Chestionar profesori, itemii care au fost agregați sunt: 11.13, 11.15, 11.17, 11.19

5 Chestionar profesori, itemii care au fost agregați sunt: 11.7, 11.16

6 Chestionar profesori, itemii care au fost agregați sunt: 11.5

7 Chestionar profesori, itemii care au fost agregați sunt: 11.5, 11.12

În focus-grupuri, profesorii au explicat că elevii:

„Învață mai bine, pentru că învață mai ușor, aplicativ... Și le place mai mult. Dezavantaje.. nu prea. E mai greu la început, până te obișnuiești... tot cauți, te gândești cum să faci să fie mai interesant, să învețe din clasă... (FG, cadre didactice, L.T. Crocmaz)

“Elevilor le place să participe, să lucreze, nu doar să asculte lecția. Metodele active sunt foarte potrivite pentru ei, îi captează, îi motivează, îi fac să învețe mai mult.” (FG, cadre didactice, L.T. Molești)

V.1.5. Relaționare, toleranță, responsabilitate

Datele culese prin observare și prin interviurile de grup, arată, în majoritatea școlilor cuprinse în evaluare, pattern-uri de relaționare elev-elev și elev-profesor bazate pe respect reciproc și pe valorizarea copiilor. În două școli din lotul de comparație au fost observate la elevi abateri de la conduită, într-una dintre acestea abaterile fiind mai grave (comportamente violente între elevi, verbale și fizice). În cazul acestei ultime școli menționate, și în cazul profesorilor s/a observat o lipsă de concentrare asupra activității școlare și de colaborare. **În școlile de comparație, au fost observate foarte rar comportamente ale elevilor de**

discriminare a colegilor pe criterii de gen sau de statut socioeconomic (câte o situație observată pentru fiecare criteriu de diferențiere menționat).

“Elevii din familii sarace sunt obișnuiți de alți elevi, pentru ca aceștia se socot mai presus ca ei.” (FG, elevi)

Datele din chestionar indică aprecierea pozitivă a cadrelor didactice din școlile experimentale față de contribuția Inițiativei SPC la creșterea toleranței elevilor și la ameliorarea relațiilor dintre aceștia. Majoritatea cadrelor didactice consideră că în mare și foarte mare măsură, SPC contribuie la creșterea toleranței, la creșterea încrederii și a stimei de sine.

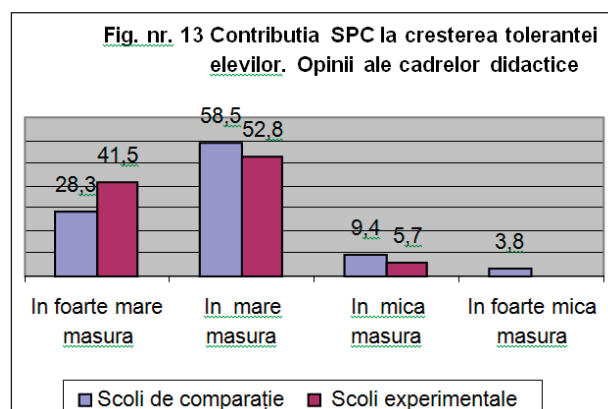
În focus-grupuri, modificările atitudinal-comportamentale ale elevilor sunt descrise și explicate astfel:

„Elevii mai buni sunt mai dispuși să îi ajute pe cei care învață mai slab. Nu avem cazuri de violență, nici măcar de violență verbală. Copiii sunt deschiși, prietenoși. Sunt mai descătușați, dar sunt și conștienți, serioși.” (FG, cadre didactice, Gimnaziul Șofrîncani)

Se lucrează mai mult cu copiii, se lucrează în grup. Le încurajăm mai mult spiritul critic, exprimarea opiniilor, argumentarea. Îi încurajăm să se ajute unii pe alții, să învețe împreună, să se învețe unii pe alții. (FG, cadre didactice, Crocmaz)

“Profesorii se străduie să îi ajute, să îi motiveze, să îi capteze (nn. Pe elevii cu nevoi special sau aflați în situații vulnerabile). Noi ne purtăm bine între noi.” (FG, elevi, Șofrîncani)

“Nici noi, nici profesorii nu facem diferența între copii. Ne ajutăm.” (FG, elevi, Zimbreni)

V.1.6. Stimă de sine, implicare în învățare

Comportamentul elevilor la activitățile observate a fost, în ansamblu, adecvat, respectuos, prietenos, manifestând încredere în profesori și colegi, solicitând ajutor fără teamă. Într-o pondere mai mare, în școlile experimentale, s-a observat că elevii:

- sunt atenți la ore, se ajută între ei - comportamente observate în 91,7% dintre activitățile din școlile experimentale și în 66,7% dintre observările din școlile de comparație;
- manifestă interes pentru lecție și sunt activi (pun întrebări, rezolvă sarcini, fac propuneri etc.) - 66,7% dintre activitățile observate în școlile experimentale, față de 41,7% în școlile de comparație;
- manifestă încredere în sine (75% - activități în școlile experimentale, 41,7% în școlile de comparație).

La focus-grupuri, cadrele didactice au explicat interesul crescut și implicarea elevilor prin utilizarea metodelor

V. Eficacitatea la nivelul școlii

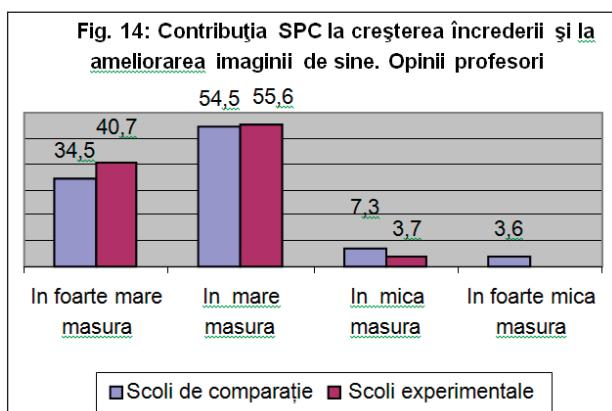
participative, care sunt mult mai potrivite pentru ei.

„Pot spune că observ mai multă disponibilitate din partea elevilor, vor mai mult să învețe, nu se mai grăbesc să plece de la școală. Mai merg la bibliotecă... ar mai sta la școală.”

„Elevii sunt mai serioși, mai atenți, se implică mai mult.” (FG, cadre didactice, Gimnaziul Șofrîncani)

„Elevilor le place să participe, să lucreze, nu doar să asculte lecția. Metodele active sunt foarte potrivite pentru ei, îi captează, îi motivează, îi fac să învețe mai mult.”(FG, cadre didactice, L.T. Molești)

Stima de sine și implicarea în învățare sunt strâns legate de celelalte tipuri de efecte, în special de ameliorarea comunicării și a relațiilor profesor-elev și elevi-elevi, de creșterea toleranței și utilizarea mai intensă a lucrului în grup. În școlile experimentale, aproape toți profesorii consideră că școala prietenoasă permite elevilor creșterea încrederii și a ameliorarea imaginii de sine în mare și foarte mare măsură (în total, 96,3%). Această încredere în potențialul SPC este împărtășită de 89% dintre cadrele didactice din școlile de comparație.

V.2. Rezultate la nivelul profesorilor

O componentă semnificativă a SPC s-a adresat cadrelor didactice, mai buneii lor pregătiri pentru a lucra cu elevii, pentru a înțelege în profunzime importanța abordării centrate pe elev, a incluziunii, a adecvării la nevoile elevilor. Activitatea de predare este foarte complexă, presupunând combinarea a numeroși factori, dintre care mulți sunt aproape imposibil de anticipat sau de controlat – de ex., mintea umană, status-ul și dinamica vieții de familie și a vieții profesionale a părinților, care influențează foarte mult copilul etc. Importanța pe care un profesor o are din perspectiva formării elevilor și a performanțelor acestora a fost constatată de numeroase studii. Acestea au arătat că progresul elevilor cu profesori buni este de 3 ori mai mare decât cel al elevilor cu profesori slabi, iar competențele de lectură și de comunicare ale profesorului afectează rezultatele elevilor mai mult decât orice altă calitate sau competență a acestuia. În concordanță cu tipul de influențe asupra profesorilor din școlile experimentale, au fost identificate rezultate și efecte ale Inițiativei asupra:

- practicilor didactice, inclusiv de evaluare;
- stilului didactic;
- incluziunii și tratamentului egal;
- comunicativității și relației cu elevii;
- satisfacției schimbărilor și motivației profesionale.

V.2.1. Centrarea pe elev

Centrarea pe elev este o abordare metodologică ce se transpune într-o serie de caracteristici precum:

- cunoașterea particularităților de învățare ale elevilor, a problemelor și aspirațiilor acestora; implicarea și valorizarea tuturor elevilor, indiferent de etnie, statut social, dizabilitate, religie, gen etc.;
- mutarea accentului de pe predare, pe învățare și adecvarea întregului proces didactic; implicarea elevilor în stabilirea obiectivelor și a modului de lucru, în evaluare (stabilirea și comunicarea criteriilor, întemeierea aprecierilor etc.) și autoevaluare;
- preocupare pentru a-i învăța pe elevi cum să învețe și pentru asigurarea relevanței învățării în raport cu viața cotidiană;

valorificarea bună a experiențelor de învățare ale elevilor, parcurse în afara școlii;

- diversificarea situațiilor de învățare și a rolurilor profesorului: transmitere de informații, facilitarea căutării proprii de informații, ghidare, moderare etc.;
- comunicarea bună cu părinții și implicarea lor în educația copilului.

Datele culese prin chestionar au relevat o poziționare mai bună a practicilor didactice din școlile experimentale din perspectiva centrării pe elev, dar fără a fi diferențe semnificative statistic între cele două grupuri de școli. Tabelul următor arată opiniile elevilor cu privire la practicile didactice din școala lor, rezultate prin agregarea mai multor subtemi din chestionar. Comparația pe coloane (nu pe rânduri) se face ținând cont că scorul mai mic indică incidența mai mare a situației respective și eforturile profesorilor în acea direcție.

Tabelul nr. 8: Medii pe diverși indicatori privind predarea. Opinii ale elevilor (comparații între coloane, scorul mai mic = situație mai bună în privința respectivului indicator)

Itemii	Școli experimentale	Școli de comparație
1. Încurajarea reflectării proprii a elevilor și autoevaluării lor asupra modului de învățare ¹	3.77	4.33
2. Stabilirea orelor și volumului de lucru împreună cu elevii ²	15.48	16.89
3. Lucrul cu copii cu dizabilități, cu dificultate de învățare ³	7.74	8.51
4. Lucrul cu copii de o altă etnie decât cea majoritară ⁴	6.7	7.33
5. Tratat egal al profesorilor față de elevi, în general ⁵	2.79	3.05
6. Condiții școlare favorabile tratamentului egal ⁶	6.62	7.3
7. Comunicare și dialog cu profesorii, părinții și elevii ⁷	25.02	26.24
8. Gestionarea cunoștințelor (învățarea corectă, folosirea tehnologiilor informaționale, etc.) ⁸	5.1	5.31

1 Chestionar elevi, Item 1, întrebările 10.4, 11.4, 11.12

2 Chestionar elevi, întrebările 9.1, 9.4, 9.3, 9.7, 9.8, 11.1, 11.7, 12.3, 12.4

3 Chestionar elevi, întrebările 11.3, 10.6, 11.12, 11.17

4 Chestionar elevi, întrebările 10.4, 11.4, 11.12

5 Chestionar elevi, întrebările 10.7, 11.7

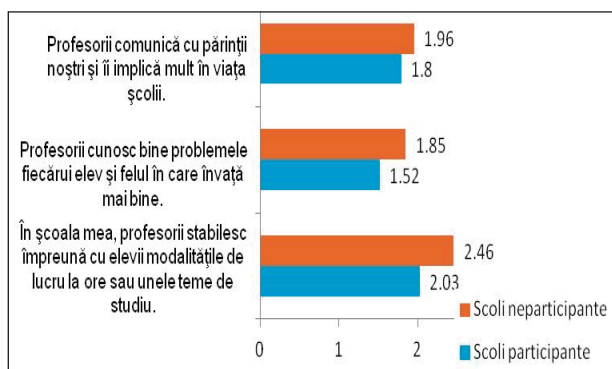
6 Chestionar elevi, întrebările: 11.9, 11.11, 11.12, 11.17

7 Chestionar elevi, întrebările: 9.1 – 9.9, 11.1, 11.2, 11.11.

8 Chestionar elevi, întrebările: 12.5, 12.1, 11.8

V. Eficacitatea la nivelul școlii

Fig. nr. 15: Practici didactice relevante pentru centrarea pe elev. Opinii ale elevilor (compararea mediilor, unde 0= în mare măsură, iar 3=în mică măsură)

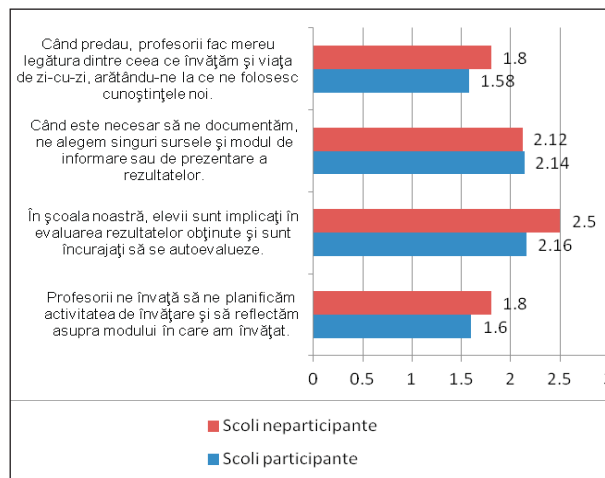
Profesorii din școlile experimentale își cunosc mai bine elevii, după cum consideră chiar aceștia, comunică mai mult cu părinții și îi implică pe elevi în stabilirea modului de lucru sau în alegerea unor teme de studiu.

Profesorii sunt înțelegători, sunt buni, se străduie să ne explice cât mai bine. Ne ascultă ce spunem. (FG, elevi, Șofrâncani)

Profesorii sunt apropiați sau nu prea. Unii ascultă părerea tuturor, alții nu. La lecții, profesorii stabilesc ce facem. La teme, ne mai consultă. (FG, elevi, Cuconeștii Noi)

Profesorii ajuta elevii care au rezultate mai slabe la învățarea. Ni se explica materia de atâtea ori cit e nevoie. Suntem laudați pentru rezultate. (FG, elevi, Vălcineț)

Fig.nr. 16: Practici didactice. Opinii ale elevilor (compararea mediilor, unde 0= în mare măsură, iar 3=în mică măsură)

În medie, profesorii din școlile experimentale fac mai mult legătura între materia studiată și viața de zi-cu-zi, asigurând astfel o aplicabilitate mai mare a cunoștințelor. De ce este importantă această legătură? *"Copiilor li se cere să învețe multe lucruri, însă, fără o legătură evidentă între ele sau cu viața lor de zi-cu-zi, este puțin probabil să le rețină și să le folosească. Dacă ceea ce învață le este prezentat în relație cu scopuri clare, inteligibile, ei se implică mai mult, se concentrează și este mai puțin probabil să manifeste comportamente nedorite. Experiențele de învățare care fac legătura între ceea ce elevii au învățat la diferite materii și în diferite intervale de timp, precum și legătura cu viața cotidiană sunt deosebit de valoroase"*²⁴, explică M. Elias.

De asemenea, într-o pondere mai mare, în școlile experimentale, elevii apreciază că profesorii îi învață să își planifice învățarea și să reflecteze asupra a ceea ce au învățat, îi implică în evaluare și

²⁴ Maurice J. Elias, Academic and social-emotional learning, IAE, IBE, SADAG, Bellegarde, France, 2003, p.13.

îi încurajează să se autoevalueze (Fig. 16: cu cât media este mai mică, cu atât situația respectivă este mai des întâlnită).

V.2.2. Utilizarea metodelor participative

Într-o pondere mai mare au fost observate în școlile de comparație, comportamente ale profesorului menite să-i încurajeze pe elevi și să asculte ce au de spus (9 din 10 profesori în școlile experimentale, 6 din 10 în școlile de comparație). Într-o pondere foarte mică (8,3%), în școlile de comparație au fost observate situații de respingere pasivă a elevilor, de diferențiere de gen sau limbaj neadecvat, ironic sau agresiv.

Din punct de vedere al metodelor didactice folosite, nu s-au observat diferențe, majoritatea profesorilor folosind predominant metode interactive.

Profesorii din școlile de comparație utilizează preponderent spațiul din fața clasei – stau la catedră ori în picioare în fața clasei, în timp ce profesorii din școlile experimentale utilizează în mod echilibrat întregul spațiu al clasei, petrecând jumătate din timpul unei ore printre elevi.

În școlile experimentale, apar mai frecvent următoarele situații:

- profesorul are grijă ca toți elevii să participe la discuții (evită izolarea, marginalizarea unui elev sau a mai multora);
- profesorii îi încurajează pe elevi să pună întrebări, să își exprime opiniile și să le argumenteze;
- profesorii oferă feedback de întărire (confirmă elevilor că rezolvă bine o sarcină), iar elevii își oferă feedback între ei;
- cadrele didactice îi învață pe elevi „cum să învețe” (le sprijină reflecția asupra învățării, îi învață să lucreze cu informația, să caute surse, să le analizeze și să le evalueze, să decidă etc.);
- profesorii rezumă din când în când ideile principale, folosesc tehnici de ancorare a informației, de fixare.

În ambele grupuri de școli, profesorii au tendința să ofere predominant feedback colectiv, pe parcursul sarcinii de lucru. Comentarea și aprecierea răspunsului elevilor și încurajarea inter-

Tabelul nr. 9: Utilizarea timpului lecției

% din timpul unei ore	Școli experimentale	Școli de comparație
1) profesorul predă: ține o prelegere, explică, dictează, scrie la tablă etc.	20%	29%
2) profesorul discută cu elevii	49%	43%
3) elevii lucrează individual (citesc, scriu, rezolvă exerciții, desenează etc.)	17%	23%
4) elevii lucrează în echipe sau în grup	14%	6%
Total	100%	100%

V. Eficacitatea la nivelul școlii

evaluării se realizează mai des în școlile experimentale.

În cadrul interviurilor de grup, cadrele didactice au explicat că metodele participative sunt cele mai adecvate nevoilor elevilor.

„Elevilor le place să participe, să lucreze, nu doar să asculte lecția. Metodele active sunt foarte potrivite pentru ei, îi captează, îi motivează, îi fac să învețe mai mult.”
(FG, cadre didactice, L.T. Molești)

V.2.3. Implicarea elevilor, captarea atenției

În toate cele 4 școli experimentale, cadrele didactice au apreciat calitatea seminarelor de formare parcurse, adesea în comparație cu oferta de formare inițială și continuă de tip academic:

„Unele lucruri le făceam și înainte – de ex., foloseam metode active, știam despre inteligențele multiple, dar după cursuri am înțeles mai bine ce am de făcut, sunt mai conștientă de ceea ce fac.” (FG, cadre didactice, Gimnaziul Șofrîncani)

„Ne-au ajutat foarte mult. Am învățat lucruri practice, pe care chiar le putem folosi. La cursurile obișnuite, se învață mai multă teorie. Aici a fost altfel, am învățat făcând noi lucrurile pe care apoi le vor face elevii noștri. Ne-am „jucat” de-a elevii și am înțeles mai bine ce fac ei, cum simt ei lecția, cum percep.”

„Seminarele au fost abordate cu seriozitate. S-a pus accent pe ateliere practice, pe centrarea pe elev. Profesorii erau cât de cât familiarizați cu centrarea pe elev, dar acum s-a lucrat practic.” (FG, cadre didactice, Crocmaz)

„Cursurile de formare continuă – obiectul predat, metoda obiectului, psihopedagogie... sunt cursurile pe care le facem de obicei. Dar sunt tot teoretice. Alte instituții fac altfel de cursuri, practice.” (FG, cadre didactice, L.T. Zimbreni)

Punerea cadrelor didactice în situații de învățare pe care ulterior le vor parcurge elevii, plasarea în postura de „elev”, a ajutat la mai bună înțelegere a naturii învățării la copii și a modului în care anumite metode sau tehnici pot genera anumite reacții. Foarte relevantă este explicația unui cadru didactic care relevă **saltul calitativ în înțelegerea procesului de învățare și de predare determinat de activitățile de formare: „sunt mai conștientă de ceea ce fac”**. Cu alte cuvinte, dacă înainte preda în baza experienței personale (de fost elev) sau a intuiției, acum nivelul de înțelegere și de control al variabilelor implicate în predare-învățare este mai bun. În aceste condiții, profesorii sunt mai preocupați să capteze atenția elevilor, să îi motiveze

și să îi implice în activitatea de predare-învățare.

“Am pus în practică ce am învățat la curs, facem foarte mult material didactic pentru lecții, facem lecțiile cât mai interesante. De exemplu, am acum lecție despre fasole și le-am pregătit elevilor planșe cu niște curiozități despre această plantă. La unele ore fac rebus, și astfel aflăm tema nouă sau verificăm ceva prin rebus. Vin și ei cu informații, cu jocuri.”

“Începem cu o problemă, cu o provocare pe care copiii vor să o dezlege și îi captăm. Îi lăsăm mai mult în grup, la lucru. Le place, se ajută între ei.” (FG, cadre didactice, L.T. Molești)

*“Ne-au ajutat seminarele foarte mult. Acum lucrăm mai direct cu copilul, îl implicăm, **schimbăm mai des metodele ca să fie activitatea interesantă, să nu se plictisească...**”*

“Eu, de ex, la istorie, fac multe exerciții... ei caută informația, lucrează în grup, caută soluții, apoi schimbă informații între grupuri, își pun întrebări...” (FG, cadre didactice, Crocmaz)

Întrebați fiind ce schimbări au observat în ultimul an în modul de desfășurare a lecțiilor, elevii din școlile experimentale au apreciat gradul mai mare de implicare a lor în activități variate de învățare, lucrul în grup, preocuparea profesorilor de a utiliza mai mult material didactic:

*“ **Ne încurajează să învățăm și să ne spunem părerea.** Comunicăm mai mult la lecții, lucrăm mai mult. În grup, avem teme împreună. Mai facem și jocuri, la lecții, ca să învățăm.” (FG, elevi, Șofnecani)*
“Lecțiile au devenit mai ineresante. Se discuta mai mult cu noi. Facem mai multe experiențe la orele practice și de laborator. Este mai cald.” (FG, elevi, Molești)

Elevii din școlile de comparație au menționat frecvent modernizarea practicilor didactice/ activităților de predare-învățare prin utilizarea calculatoarelor, în timp ce în școlile experimentale elevii au afirmat deseori că își doresc să se lucreze mai mult cu calculatoarele. Din perspectiva integrării TIC în activitățile didactice, școlile de comparație au progresat, în medie, mai mult decât cele experimentale (situație reliefată prin datele din chestionare și focus-grupuri).

V.2.4. Schimbarea stilului didactic

Întregul complex de acțiuni și influențe exercitat în cadrul Inițiativei *Școala prietenoasă copilului* i-a făcut pe unii dintre profesori să își modifice stilul didactic:

*„Eu **eram mai autoritară înainte**, dar acum am schimbat stilul: îi încurajez mai mult, zâmbesc mai mult, îi ajut și să știți că nu au trecut limita spre obrăznicie, cum spunea cineva că se va întâmpla”.*

*„Copiii sunt „descătușați”, își spun opinia, au mai mult curaj și stimă de sine. **Am fost autoritari, dar ne-am schimbat pe parcurs. Iar copiilor le place să se simtă implicați, respectați și luați în seamă.**”*

Școala noastră este acum prietenoasă, pentru că noi suntem mai legați de copii, mai apropiați, mai deschiși și mai binevoitori. Acum zâmbim mai mult... Avem condiții care ne permit asta. Nu mai stăm cu hainele groase, în săli întunecoase și neprimitoare. Avem ceea ce ne trebuie pentru a putea veni cu plăcere la școală, atât elevii, cât și noi – profesorii.” (FG, cadre didactice, L.T. Molești)

V. Eficacitatea la nivelul școlii

Atât în discuțiile cu profesorii, cât și în cele purtate cu elevii, a fost frecvent menționată relația caldă, apropiată dintre profesori și elevi, îmbunătățirea comunicării și a încrederii reciproce. Așa cum spunea un profesor (caseta de mai sus), **exista teama că dacă se trece de la un stil didactic autoritar la unul democratic, se pierde controlul și elevii nu vor mai ști / respecta limitele decenței**. Realitatea a demonstrat că acest risc poate fi controlat și gestionat, mai ales când **schimbarea de stil nu este bruscă, ci se face în timp, susținută de întreg comportamentul profesorului**, cu metode adecvate. Consecvența, responsabilitatea, seriozitatea, empatia sunt elemente care susțin trecerea la un stil didactic democratic, înțeles ca atare de elevi (și nu ca „slabiciune”).

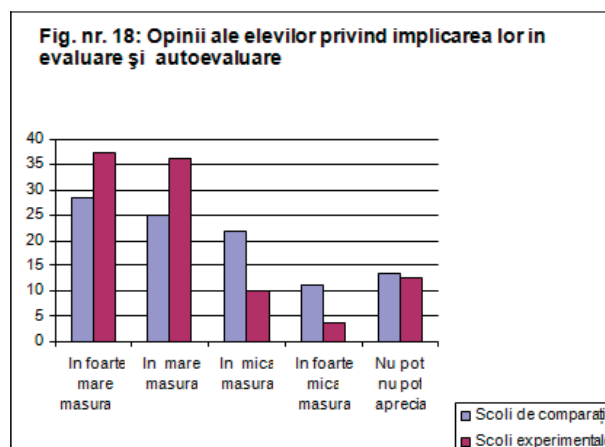
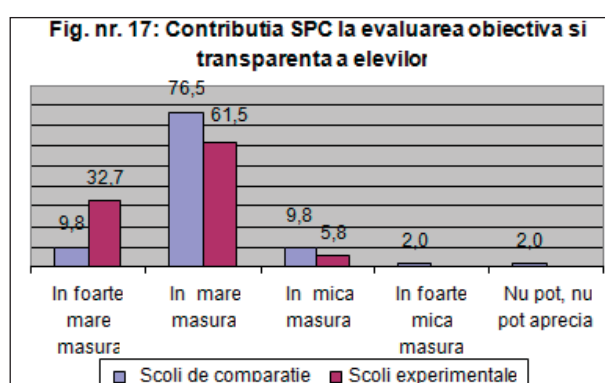
V.2.5. Capacitatea de evaluare obiectivă și transparentă

Marea majoritate a cadrelor didactice din școlile experimentale (94,2%) consideră că SPC a contribuit la creșterea obiectivității și a transparenței evaluării elevilor (Fig. nr. 17).

Această opinie este susținută și de cadrele didactice din școlile de comparație (71,3% cred că implementarea SPC în școala lor ar avea un astfel de impact). Unul din zece profesori din școlile de control crede că

SPC nu ar schimba semnificativ modul în care se realizează evaluarea elevilor.

Observările la clasă au arătat că, în ambele grupuri de școli, profesorii au tendința să ofere predominant feedback colectiv, pe parcursul sarcinii de lucru. Comentarea și aprecierea răspunsului elevilor și încurajarea interevaluării se realizează mai des în școlile experimentale.

V.3. Părinții și comunitatea

În timp ce școlii i se cere să fie din ce în ce mai eficiente și mai eficiente, influențele nonformale și informale cresc semnificativ. Așa cum arată unii autori, *„Chiar și în țările în care durata anului școlar s-a extins, timpul petrecut de copiii în școală în primii 18 ani de viață*

rămâne redus (13% din timpul asociat stării de veghe), comparativ cu timpul petrecut în familie și în comunitate”²⁵.

V.3.1. Implicarea mai bună a părinților în viața școlii, în decizii

Școala prietenoasă copilului a determinat o mai mare implicare a părinților în viața școlii, datorită:

- 1. investițiilor în renovarea și amenajarea școlii** (mai ales în școlile care au beneficiat de investiții consistente, părinții și autoritățile locale au fost nevoite să contribuie cu o parte din investiție, atât financiar, cât și prin muncă; mai mult, părinții sunt foarte interesați ca elevii să aibă un mediu sigur și confortabil la școală)

„Părinții și-au schimbat atitudinea când a început renovarea școlii. Pentru părinți au fost foarte importante condițiile materiale. Asta i-a făcut să se implice, își doreau condiții bune pentru copii.” FG, cadre didactice, L.T. Molești

„Au fost bucuroși de condițiile materiale, ca orice părinte, își făceau griji pentru sănătatea copiilor.” (FG, cadre didactice, Gimnaziul Șofrâncani)

- 2. procesului de autoevaluare la care au participat și care „i-a adus împreună la fapte”;**

„Autoevaluarea școlii a arătat că părinții își doresc condiții bune pentru copii, WC-uri în interior, să nu fie frig iarna. Participarea lor în autoevaluare și în planul de acțiuni ne-a adus împreună la fapte” (Interviu, director, Vălcineț)

„Dacă proiectul UNICEF s-ar extinde, ar fi foarte interesați de seminarele de formare și de autoevaluarea făcută împreună cu părinții și elevii.” (Interviu, director, Gimnaziul Unguri)

- 3. atitudinii mai deschise a cadrelor didactice și conducerii școlii.**

“Am avut mai multe întruniri și am discutat. Acum propun singuri unele activități, oferă sprijin din proprie inițiativă, nu mai trebuie să insistăm.” (FG, cadre didactice, Gimnaziul Șofrâncani)

Implicarea părinților a avut efecte benefice asupra copiilor, determinând sentimentul de „proprietate” și de „responsabilitate” asupra bunurilor din clasă.

“Părinții și-au schimbat atitudinea; simt că în școală este și munca lor, bunul lor și îi învață pe copii să păstreze bunurile, să se poarte frumos, să îngrijească școala.” (Interviu, director, L.T. Molești)

25 Sam Redding, *Parents and learning*, IAE, IBE-UNESCO, PCL, Lausanne, 2000, p.5

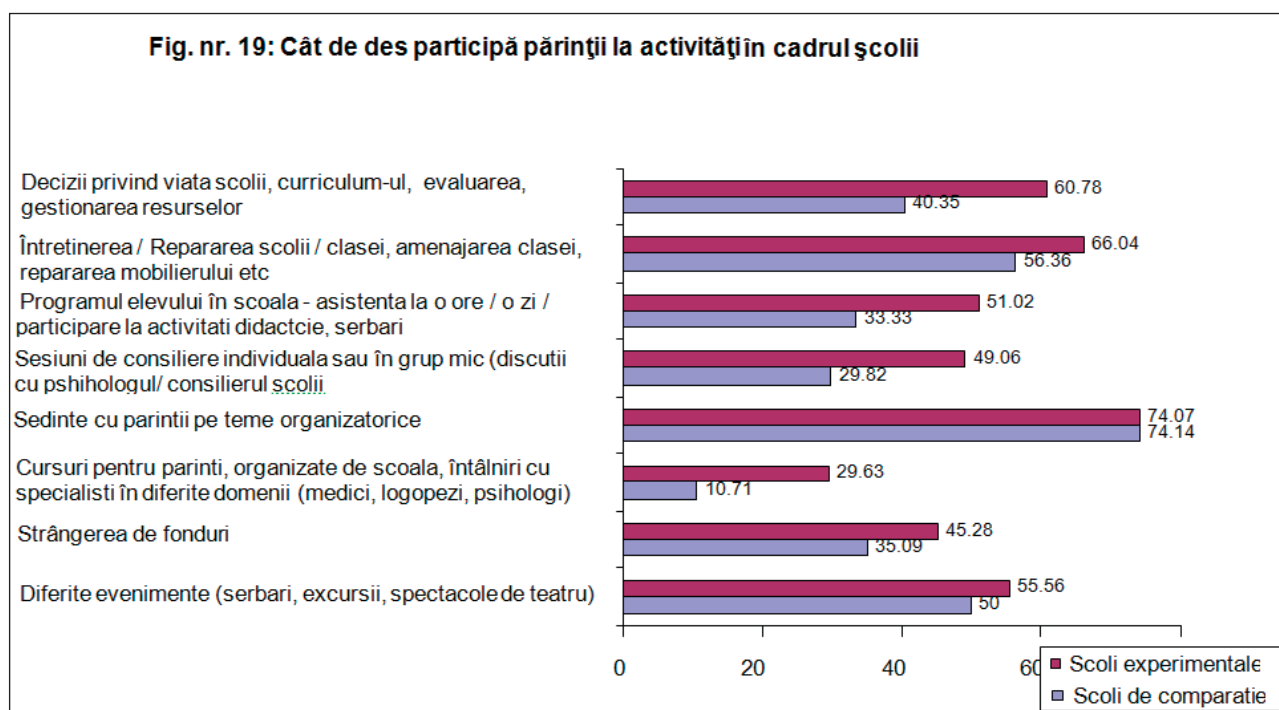
V. Eficacitatea la nivelul școlii

Datele din chestionar arată, în general, un nivel mai mare de implicare a părinților în școlile experimentale, însă diferențe semnificative statistic există numai în privința participării părinților la activități educative organizate de școală pentru ei: cursuri pentru părinți, întâlniri cu specialiști din diferite domenii (medici, logopezi etc.), discuții cu psihologul sau cu consilierul școlii (Fisher's exact = 0.011). Astfel, la aproape toți subtemii referitori la modalitățile de implicare a părinților, școlile experimentale au înregistrat medii mai bune (mediile mai mari, în cazul de față, indicând frecvența mai mare a participării), singurul item la care ambele grupuri de școli au rezultate aproape similare fiind cel referitor la

participarea părinților la ședințele / adunările organizatorice obișnuite.

Obstacolele în implicarea părinților sunt, în special, de natură materială („Părinții sunt interesați de școală, de copii.., dar au probleme, în special materiale. Nu prea e de muncă și mai ales cei care au mai mulți copii au greutăți mai mari.” – FG, cadre didactice, L.T. Crocmaz). Un număr mare de copii se confruntă cu situația migrației profesionale a părinților. Între un sfert și o treime dintre elevi au unul sau ambii părinți plecați la muncă peste hotare. Profesorii au subliniat că „Ar fi bine să plece mai puțin peste hotare, să fie mai mult lângă copii.” (FG, cadre didactice, Gimnaziul Șofrîncani)

Fig. nr. 19: Cât de des participă părinții la activități în cadrul școlii

V. Eficacitatea la nivelul școlii

Tabelul nr. 10. Dificultăți sau obstacole care afectează colaborarea cu părinții.
Opinii ale cadrelor didactice (1= În foarte mare măsură, 4= În foarte mică măsură, 5=Nu știu/Nu pot aprecia)

	Școli experimentale					Școli de comparație				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1. Programul încărcat din școală, activitățile administrative sau birocratice ale profesorilor nu permit decât relații sporadice de colaborare cu părinții.	7,9	42,1	36,8	5,3	7,9	9,3	27,9	25,6	25,6	11,6
2. Lipsa unui spațiu corespunzător pentru activitățile cu părinții	2,7	13,5	40,5	40,5	2,7	10,5	21,1	28,9	34,2	5,3
3. Discrepanțe / diferențe majore între opiniile părinților și cele ale cadrelor didactice cu privire la educația copilului	2,2	23,9	50	23,9	-	2,6	30,8	28,2	33,3	5,1
4. Interesul scăzut manifestat de părinți pentru colaborare și pentru educația copilului	10,4	27,1	41,7	18,8	2,1	16,0	36,0	26,0	16,0	6,0
5. Supraocuparea profesională și familială a părinților (lipsa timpului părinților, plecarea la muncă în alte țări)	26,9	51,9	17,3	3,8	-	28,0	52,0	8,0	8,0	4,0
6. Lipsa de apreciere pentru activitatea profesorilor	14,0	25,6	44,2	11,6	4,7	13,2	28,9	36,8	7,9	13,2
7. Rolul minor pe care părinții îl pot avea în ceea ce privește școala.	5,3	34,2	50,0	7,9	2,6	8,6	28,6	34,3	17,1	11,4

Cel mai frecvent obstacol în colaborarea cu părinții, perceput de majoritatea cadrelor didactice din ambele grupuri de școli, îl reprezintă **supraocuparea profesională și familială a părinților** (lipsa timpului părinților, plecarea la muncă în alte țări). Celelalte obstacole sunt percepute diferit: în școlile experimentale, al doilea obstacol important, perceput de jumătate dintre profesori îl reprezintă **programul lor încărcat din școală**, activitățile administrative sau birocratice pe care trebuie să le realizeze și care le permit numai relații sporadice de colaborare cu părinții. În școlile de comparație al doilea obstacol este dat de **interesul scăzut al părinților** (52%), urmat de lipsa de apreciere pentru activitatea profesorilor (42,1%).

Analiza procentelor din tabelul de mai sus indică o „ruptură” mai mare între cadrele didactice și părinții elevilor din

școlile de comparație, aceștia din urmă fiind în mare parte considerați de către cadrele didactice ca fiind responsabili de colaborarea slabă.

V.3.2. Relație mai bună școală-comunitate

În majoritatea școlilor cuprinse în studiu, cei intervievați (inclusiv reprezentanți ai autorităților locale) au descris relații bune cu autoritățile și cu instituțiile comunității. Primăriile s-au implicat în special în obținerea de fonduri, pentru modernizarea școlilor, pentru asigurarea condițiilor minim necesare pentru sănătatea copiilor (apă curentă, apă caldă, încălzire, iluminat, grupuri sanitare interioare etc.).

V. Eficacitatea la nivelul școlii

Autoritățile locale au diferite mecanisme de susținere a copiilor din familii vulnerabile și, în unele cazuri, a copiilor care au rezultate școlare bune și se implică în activități extrașcolare (burse pentru performanță, fără criterii sociale). În unele localități, Primăria acoperă costul alimentației la școală pentru copiii din familii sărace, la clasele V-IX, în altele, oferă ajutoare sociale familiilor în dificultate.

O altă modalitate de a sprijini școala o reprezintă atragerea profesorilor tineri în școală. În acest scop, primăriile acordă cadrelor didactice tinere suport material pentru plata gazdei, pentru încălzirea pe timpul iernii etc. Cu toate acestea, reprezentanții primăriilor afirmă că „nu prea au avut posibilități pentru a ajuta școala, așa cum ar fi vrut”. Însă, în absența resurselor suficiente, au fost identificate și alte soluții, precum:

- **propunerea unor proiecte** pentru a fi finanțate de diferite instituții: *“Cu Primăria a fost o relație bună, s-au depus proiecte în parteneriat la FISM pentru a face grup sanitar în școală, canalizare... În școală este apă curentă, dar canalizarea nu funcționează”* (Interviu director, Șc. Crocmaz);

- **participarea personalului Primăriei și altor membri ai comunității la diferite activități:** *„În 2009, când s-a făcut reparația școlii, fiecare a contribuit cum a putut, plus agenții economici. Primăria a fost alături de școală, a adus vopsea și alte materiale. Angajații Primăriei și ai școlii au stat împreună să facă curat.”* (Interviu director și interviu primar, Gimnaziul Șofrâncani).

Inițiativa SPC este apreciată drept un factor mobilizator pentru implicarea comunității: *“UNICEF ne-a ajutat foarte mult și material, cu investițiile făcute, și educativ, cu formarea tuturor profesorilor și învățătorilor, și comunitar - toată lumea s-a mobilizat: părinții, Primăria. Au înțeles că se poate să schimbăm ceva, dar numai dacă toți se implică. Cu sprijinul Primăriei a fost refăcut pavajul, aleile din curtea școlii. Cu sprijinul părinților, au fost reparate clasele (pereți, podea, s-a pus linoleum). Cu ajutorul unor sponsori, au fost realizate alte lucruri – de ex., cumpărarea draperiilor verticale.”* (Interviu, Director, L.T. Molești)

VI. Incluziunea

VI.1. Măsuri de stimulare a incluziunii la nivel național

Guvernul Republicii Moldova a demonstrat în ultimii ani o preocupare semnificativă pentru asigurarea incluziunii școlare și sociale. În concordanță cu documentele strategice internaționale la care Moldova a aderat - Convenția ONU cu privire la drepturile copilului²⁶, Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități²⁷ - au fost elaborate politici și strategii pentru creșterea echității sociale și a incluziunii: Strategia națională „Educație pentru toți”²⁸, Strategia de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități (2010-2013)²⁹, Strategia națională privind protecția copilului și familiei³⁰,

26 Moldova a aderat în 1990.

27 Ratificate de Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr.166 din 9 iulie 2010

28 Hotărârea Guvernului nr.410 din 4 aprilie 2003

29 Legea nr.169 din 9 iulie 2010

30 Hotărârea Guvernului nr.727 din 16 iunie 2003

Strategia națională și Planul de acțiuni privind reforma sistemului rezidențial de îngrijire a copilului pe anii 2007-2012³¹, Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020³².

Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020 prevede „schimbarea și adaptarea continuă a sistemului educațional pentru a răspunde diversității copiilor și nevoilor ce decurg din aceasta, pentru a oferi educație de calitate tuturor (...)” și apreciază că „promovarea educației incluzive, iar în consecință a unei atitudini și culturi incluzive, va determina instituirea unei noi formule de solidaritate umană într-o societate incluzivă”.

Evaluarea curriculum-ului școlar formulează unele recomandări pentru autorii de curriculum. Printre altele, recomandă „promovarea curriculum-ului pentru educația incluzivă, centrată

31 Hotărârea Guvernului nr.784 din 9 iulie 2007, cu modificările ulterioare

32 HG Nr. 523 din 11.07.2011

VI. Incluziunea

pe elev”.³³ În formularea standardelor de evaluare³⁴ a elevilor s-a promovat principiul incluziunii: „Standardele vor promova incluziunea socială și școlară, avînd în vedere capacitatea tuturor copiilor de a învăța de a realiza progrese în dezvoltare, indiferent de dispozițiile lor fizice sau emoționale, de experiențele anterioare sau moștenirea culturală.”

Noul curriculum³⁵ integrează și valorifică principiul incluziunii, promovînd educarea și participarea tuturor copiilor la învățămîntul de masă (susținerea dezvoltării incluzive în școală).

Educația incluzivă este promovată și prin proiectul de Cod al educației, iar introducerea modului de educație centrată pe elev în formarea inițială și continuă a cadrelor didactice reprezintă un mecanism eficace și eficient de susținere a incluziunii, centrarea pe elev fiind o premisă și o condiție în acest sens.

Aceste politici, strategii și mecanisme de implementare au potențialul de a asigura o bună diseminare a conceptului de incluziune, familiarizarea tuturor celor interesați sau implicați și producerea efectelor dorite.

³³ Evaluarea curriculumului școlar – perspectivă de modernizare, ME, ISE, UNICEF Moldova, 2009

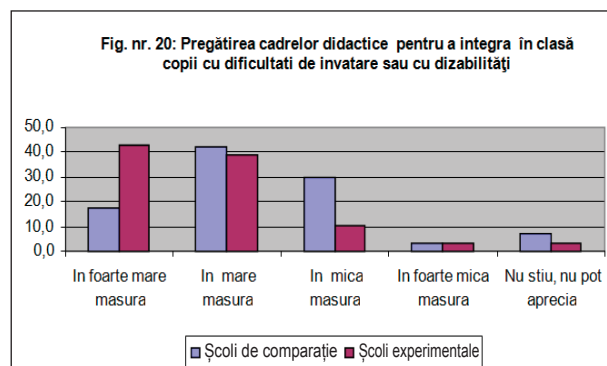
³⁴ Standarde de competență – instrument de realizare a politicilor educaționale, ME, ISE, UNICEF Moldova, 2010, p. 97

³⁵ Curriculum școlar, clasele I-IV, ME, 2010.

VI.2. Contribuția SPC la creșterea incluziunii școlare și sociale a elevilor

Contribuția SPC în relație cu promovarea educației incluzive se reflectă în **pregătirea mai bună a cadrelor didactice pentru a lucra cu copii cu dizabilități sau cu dificultăți de învățare.**

Conform răspunsurilor la chestionare, cadrele didactice din școlile experimentale, care au fost formate în domeniul educației incluzive, în cadrul Inițiativei SPC, se simt mai pregătite să lucreze cu copiii care au nevoi educaționale speciale.

Discuțiile din cadrul interviurilor de grup au susținut acest aspect și au permis explicarea sa prin două tipuri de schimbări la nivelul profesorilor:

a) **o schimbare de atitudine** – receptivitate mai mare la nevoile acestor copii, încredere în posibilitatea de a fi educați împreună cu ceilalți și, strâns corelat cu aceasta, influențarea atitudinilor celorlalți copii în direcția empatiei, cooperării și susținerii celor care au nevoie de suport;

„Am învățat mult la formări ca să lucrăm cu acești copii. Nu mai avem probleme acum și nici copiii nu au probleme, sunt atenți și prietenoși”.

„Eu am în clasă o fetiță josuță (cu nanism) și mereu copiii o ajută, de ex., să își pună haina în cuier. Și eu îi învăț și îi îndemn să o ajute, căci ea va crește puțin mai încolo și va putea să-și pună sigură haina.” (FG, cadre didactice, L.T. Molești)

b) o îmbunătățire a metodelor și tehnicilor de lucru în funcție de nevoile fiecărui copil cu cerințe speciale.

„Eu am un copil cu probleme, medicii au spus părinților să îl ducă la școală specială, dar părinții au refuzat. Are 11 ani și e în clasa I acum. E foarte bun la desen, dar vorbește foarte greu. Eu lucrez, îl ajut, caut să încurajez în direcția în care are rezultate. Copiii nu îl tratează altfel, s-au împrietenit.”

„După cursuri, am învățat mai bine să lucrăm cu acești elevi. Chiar am învățat multe pentru lucrul cu copiii cu probleme speciale.” (FG, cadre didactice, Gimnaziul Șofrâncani)

Un alt aspect care necesită o atenție specială îl reprezintă **nevoia de a înțelege cât mai bine copilul aflat într-o situație dificilă**. În cazul copiilor cu dizabilități sau aflați în alte tipuri de situații dificile, este foarte important să se acorde atenție nevoilor lor și să se evite situațiile în care deciziile în ceea ce îi privesc se iau ținând cont doar de prioritățile reformei și de direcțiile impuse. Aceste direcții sunt orientative, iar aplicarea lor ar trebui nuanțată în funcție de fiecare caz în parte. Pentru

a ilustra, este extrem de sugestiv cazul unei fetițe care a dobândit o dizabilitate în urma unui accident și care a refuzat inițial să mai frecventeze școala. Profesorii au înțeles nevoia sa de a se izola pentru un timp și au mers acasă pentru a o ajuta la teme. După un an, eleva a reînceput să frecventeze școala, pentru că s-a obișnuit ea însăși cu propria dizabilitate, a învățat să o accepte și și-a redefinit identitatea. S-a întors în colectivitate, atunci când a fost pregătită. Ar fi fost o mare eroare cu efecte traumatizante pentru copil să fie „forțat” sau pus sub presiunea frecventării școlii înainte de a se simți pregătit pentru socializare.

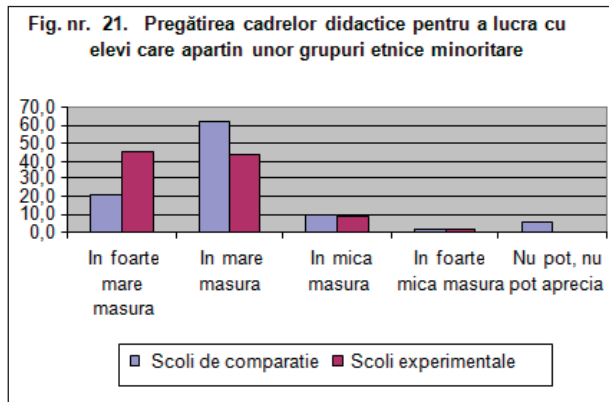
„O fetiță a avut un accident, a căzut de la etaj și nu mai poate umbla. O perioadă, nu a vrut să vină la școală, nu voia să o vadă copiii în starea în care era. Noi am fost acasă să facem lecții acasă. Fetița învăța foarte bine, era eminentă. După aproape un an, a început să vină din nou la școală.” (FG, cadre didactice, Gimnaziul Vălcineț)

Pregătirea pentru a lucra în condiții de diversitate etnică **este un alt rezultat al activităților de formare oferite prin Inițiativa SPC, cu impact direct asupra incluziunii**.

Afirmațiile cadrelor didactice sunt susținute și de cele ale elevilor, care confirmă că în școlile experimentale, profesorii lucrează fără probleme cu elevii care au dificultăți de învățare sau dizabilități și cu cei care aparțin unor minorități etnice sau lingvistice. Diferențele între opiniile celor două grupe de elevi sunt semnificative statistic în ceea ce privește pregătirea profesorilor și lucrul efectiv, firesc, deja

VI. Incluziunea

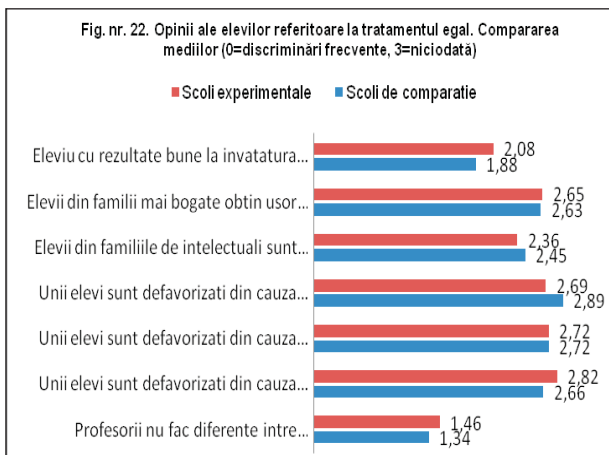
uzual, de a integra acești copii în activitatea didactică.

În ambele grupuri de școli transpare atitudinea deschisă, tolerantă, nediscriminatorie, diferența statistică de opinie apare în cazul a doi itemi care introduc un salt calitativ în activitatea profesorilor (conform Fig. 22).

Tratament egal, nondiscriminare.

În general, atât în școlile experimentale cât și cele de comparație, profesorii se poartă la fel cu toți elevii. Acești indicatori ilustrează cazuri rare de discriminare după situația materială a familiei, statutul profesional al părinților, etnie sau dizabilitate. În școlile de comparație, elevii cu dizabilități sunt, uneori, defavorizați, iar elevii cu rezultate bune la învățatură sunt, uneori, favorizați de către profesori. În școlile experimentale,

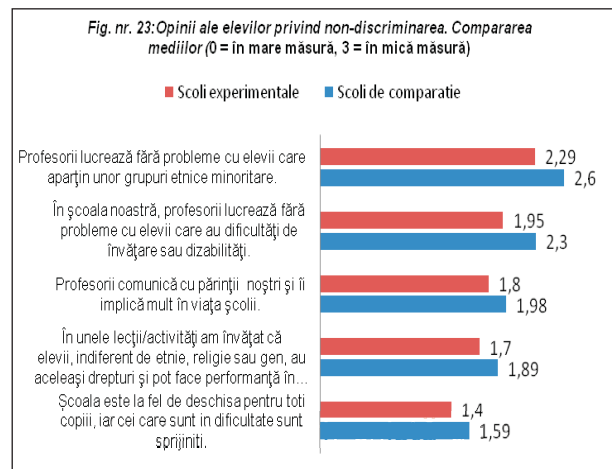

elevii de altă etnie decât cea majoritară par a fi uneori defavorizați de către profesori. Aceste situații au înregistrat medii mari, ceea ce semnifică apariția lor foarte rară în practicile cadrelor didactice, conform datelor din Fig. 22.

Compararea mediilor înregistrate la itemi din chestionar care au urmărit să surprindă tratamentul special acordat unor categorii de elevi, prezentați în tabelul următor, relevă o poziționare mai bună a școlilor experimentale din punct de vedere al:

- deschiderii școlii către toți copiii, fără diferențe;
- transmiterii de către profesori a ideii de egalitate și de drepturi egale;
- lucrul profesorilor cu elevii de altă etnie decât cea majoritară sau cu dizabilități.

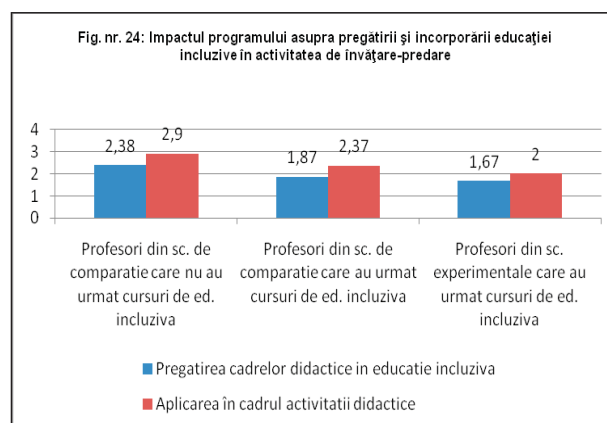
Însă, în ansamblu, **elevii din ambele grupuri consideră că școala este la fel de deschisă pentru toți copiii și că elevii indiferent de etnie, religie sau gen au aceleași drepturi și sunt tratați egal.**

Între nivelul de pregătire și practica didactică propriu-zisă, prin procedee statistice s-a testat măsura în care datele culese reflectă atât pregătirea profesorilor pentru educație incluzivă, cât și punerea ei în practică³⁶. În ceea ce privește pregătirea profesorilor, rezultatele statistice indică un nivel mai ridicat în cazul celor care au participat la cursuri de formare. Media înregistrată de cadrele didactice care nu au participat la cursuri de educație incluzivă este 2.31, iar media profesorilor care au participat este de 1.71. Diferența de 60% este statistic semnificativă ($T \text{ test}=3.1854$, $\text{Pr}(T > t) = 0.0010$). Se poate afirma că **activitățile de formare în domeniul educației incluzive au îmbunătățit pregătirea profesorilor cu 60%**.

Intersectând participarea la intervenție cu participarea la cursuri de educație incluzivă obținem trei grupuri: un grup de profesori care nu au participat la cursuri din școlile de comparație, un grup de profesori care au participat la cursuri din școlile de comparație și un grup de profesori din școlile experimentale care au participat la cursuri. Și în acest caz, se poate observa că participarea la cursuri a determinat creșterea nivelului perceput de pregătire cu 71 %.

³⁶ Subitemii: "În școala noastră, cadrele didactice sunt pregătite să integreze în clasă copii cu dificultăți de învățare sau cu dizabilități." și "Învățătorii și profesorii sunt pregătiți să lucreze cu elevi care aparțin unor grupuri etnice minoritare." agregați pentru a indica nivelul de pregătire, iar subitemii "Învățătorii și profesorii proiectează activități de învățare prin care să demonstreze elevilor că prejudecățile legate de gen și de performanța școlară nu sunt justificate (dau exemple de femei și de bărbați matematicieni, romancieri, sportivi etc.)" și "Învățătorii și profesorii proiectează activități de învățare prin care elevii să înțeleagă că prejudecățile etnice sau alte tipuri de prejudecăți nu trebuie generalizate (de ex., nu toți copiii romi trebuie să știe să cânte sau să danseze, copiii cu dizabilități fizice compensează prin alte abilități fizice superioare etc.)" – pentru a indica aplicarea.

Diferențele dintre cele trei grupuri sunt statistic semnificative³⁷.

Participarea la cursuri nu numai că a determinat mai buna pregătire, ci și aplicarea principiilor educației incluzive în activitatea de predare-învățare. După cum se vede în Fig. nr. 24, a dus la o creștere a aplicării cu 90% (Notă: *Scorul reprezintă media celor două variabilele ordinale unde 1=în foarte mare măsură, 5=nu știu nu pot aprecia. Cu cât scorul este mai mic cu atât pregătirea sau aplicarea sunt mai mari*).

³⁷ Anova $F=5.85$, Prob $F=0.0043$

VII. Durabilitatea

Inițiativa SPC a însemnat o investiție relevantă, eficientă și eficientă în școlile experimentale: a răspuns unor nevoi reale și urgente, și-a atins obiectivele cu un consum rezonabil de resurse (de ex., în școlile cu investiții materiale reduse). Este recunoscut că investițiile în educație sunt cele mai „profitabile”, însă pe termen lung.

VII.1. SPC - o piesă centrală într-un puzzle

Strategia de implementare a SPC în Republica Moldova, prin combinarea acțiunilor cu impact național cu intervenția focalizată la nivelul școlilor experimentale a asigurat premise consistente pentru durabilitatea proiectului (en., sustainability). Cuprinderea principiilor SPC în documente de politica educațională și în politici tematice / sectoriale – formarea cadrelor didactice, curriculum, evaluare (standarde de evaluare),

educație incluzivă demonstrează preocuparea autorităților din domeniul educației pentru valorificarea optimă a acestei inițiative. Consultările cu reprezentanții autorităților educaționale și ai instituțiilor cu responsabilități în domeniul curriculum-ului, evaluării și formării personalului didactic au relevat sprijinul și interesul pentru SPC, motivat prin relevanța crescută a inițiativei pentru sistemul de educație. Directorii școlilor experimentale și cei ai școlilor de control și-au exprimat interesul pentru continuarea, respectiv extinderea inițiativei. Componentele de interes pentru cadrele didactice din școlile experimentale sunt, în primul rând, activitățile de formare și procesul de autoevaluare al școlii, iar în al doilea rând renovarea sau îmbunătățirea condițiilor materiale din școală, cu toate că vizitele au arătat că și acest aspect este urgent.

Cadrele didactice din școlile experimentale și-au exprimat încrederea că modelul poate și trebuie să fie extins către cât mai multe școli:

„Am dori ca toate școlile din țară să devină școli prietenoase. Depinde de resurse. Ar merita efortul... A fost greu de strâns contribuția, dar acum ne dăm seama că a meritat. E nevoie de sprijin mult, de răbdare, de încurajare. E nevoie de condiții normale de studiu.”

*„Ar fi nevoie de bani și nu ar fi bani iroșiți.” (FG, cadre didactice, Gimnaziul Șofrîncani)
„Cred că ar merita efortul și costurile. Posibil este, dar au nevoi de ajutor, cum am avut și noi – condiții, instruire, inclusiv pentru părinți”. (FG, cadre didactice, Molești)*

Foarte relevantă pentru durabilitatea schimbărilor generate este afirmația unei doamne profesoare care spunea **„Nu numai că aș recomanda altor școli să devină școli prietenoase, dar mie, dacă mi-ar propune cineva să mă întorc în școala aceasta de acum 2 ani, nu aș mai vrea, nu aș mai putea...”** (FG., cadre didactice, Gimnaziul Șofrîncani) Această afirmație arată gradul crescut de satisfacție în raport cu proiectul, conștientizarea beneficiilor schimbărilor și faptul că „nu mai este cale de întoarcere” la situația anterioară. Un alt argument pentru această observație este oferit de afirmația unui alt cadru didactic care transmite colegilor din școli interesate să adopte modelul SPC că:

1) „E nevoie de multă muncă, de ex., în școala noastră se vor ține anul acesta 3 seminare raionale, pentru că ne dau exemplu pozitiv (dar asta pentru noi înseamnă muncă);

2) Sunt cheltuieli pentru profesori, pentru seminare, pentru literatură, materiale; nu mai poți lucra ca înainte și dacă nu ai materiale, le faci singur, din banii proprii.” (FG, cadre didactice, Gimnaziul Șofrîncani)

SPC este o „piesă” importantă într-un „puzzle” al intervențiilor socio-educative. Nu este o inițiativă singulară, izolată, ci este o intervenție care se corelează, completează și susține împreună cu alte proiecte ale diferitelor organizații din domeniul social și educațional. (a se vedea câteva astfel de intervenții descrise în subcap. IV.1. Acestea au finalități comune și propun soluții care promovează aceleași principii: acces la educație de calitate, incluziune, tratament egal și nondiscriminare, siguranța și sănătatea copiilor etc.

VII.2. Potențiali factori de risc

Deși există argumente care susțin durabilitatea inițiativei, există totuși factori de risc, în special socio-economici. Principalele obstacole identificate de cadrele didactice din ambele grupuri de școli ca putând afecta durabilitatea proiectului țin de: lipsa condițiilor materiale, lipsa resurselor financiare, nivelul scăzut al motivației cadrelor didactice, nivelul redus al implicării părinților, lipsa de sprijin din partea autorităților educaționale la nivel raional și la nivel de stat, nivelul scăzut al motivației elevilor de a învăța.

VII. Durabilitatea

Tabelul nr. 11. Analiză statistică a potențialelor obstacole. Compararea mediilor (1=în mare măsură, 2=în măsură medie, 3=în mică măsură, 4=deloc)

	Școli de comparație	Școli experimentale	Diferența	T test	Probabilitate
Item 18.1 Lipsa condițiilor materiale din școală	1.81	1.81	0%	-0.0176	Ha: diff ≠ 0 Pr(T > t) = 0.9860
Item 18.2 Lipsa resurselor financiare	1.90	1.72	18%	0.9052	Ha: diff ≠ 0 Pr(T > t) = 0.3674
Item 18.3 Lipsa de suport managerial	2.36	2.05	30%	0.6614	Ha: diff ≠ 0 Pr(T > t) = 0.1859
Item 18.4 Nivelul scăzut al motivației cadrelor didactice	2.28	2.05	22%	1.0119	Ha: diff ≠ 0 Pr(T > t) = 0.3141
Item 18.5 Nivelul scăzut al motivației elevilor pentru învățare	2.20	2.03	16%	0.7825	Ha: diff ≠ 0 Pr(T > t) = 0.4358
Item 18.6 Nivelul redus al implicării părinților și comunității locale	2.08	1.75	33%	1.7744	Ha: diff ≠ 0 Pr(T > t) = 0.0791
Item 18.7 Incoerența politicilor educației	2.26	2.19	7%	0.2606	Ha: diff ≠ 0 Pr(T > t) = 0.7949
Item 18.8 Lipsa se sprijin din partea autorităților educaționale, la nivel raional și la nivel de stat	2.06	2.03	2%	0.1065	Ha: diff ≠ 0 Pr(T > t) = 0.9154
Item 18.9 Nevoia de formare specifică a cadrelor didactice	1.93	1.57	36%	2.0191	Ha: diff > 0 Pr(T > t) = 0.0231

Ambele grupuri de cadre didactice sunt de acord că pentru durabilitatea SPC este nevoie îndeosebi de condiții materiale, de suportul autorităților, de implicarea părinților și de formarea personalului didactic, acest ultim aspect fiind evidențiat în mod deosebit de grupul școlilor experimentale, unde cu 8% mai mulți profesori susțin nevoia și importanța formării în domeniul metodologiei didactice. Acest aspect relevă un grad mai mare de conștientizare a importanței formării cadrelor didactice pentru asigurarea durabilității, înregistrat în școlile experimentale. Pe baza experienței parcurse și putând acum să aprecieze influența anumitor factori asupra rezultatelor inițiativei SPC și asupra durabilității acestora, cadrele didactice

din școlile experimentale susțin nevoia și importanța formării în domeniul metodologiei didactice, într-o măsură mult mai mare decât cele din școli de comparație.

Dificultăți financiare ale familiilor și supraocuparea profesională

Toate familiile se confruntă cu dificultăți financiare și cu lipsa de timp. Unele familii au un număr mare de copii, iar dificultățile sunt sporite. De asemenea, peste un sfert dintre elevi au unul sau ambii părinți plecați la lucru peste hotare.

Tabelul nr. 12. Factori care afectează implicarea părinților. Opinii ale cadrelor didactice

	Școli de comparație %					Școli experimentale %				
	Mare	Mediu	Mic	Deloc	Nu știu	Mare	Mediu	Mic	Deloc	Nu știu
Dificultăți financiare	39	51	7	2	2	20	52	24	2	1.9
Lipsa de timp pentru educația copiilor	25	54	16	2	4	15	63	17	4	1.9
Numărul mare de copii din familie	2	42	53	2	2	0	23	66	9	1.9
Conflicte în familie; violență; alcoolism	0	31	50	12	7	7	28	48	11	5.6
Condiții de locuire precare, necorespunzătoare îngrijirii și educației copilului	2	32	46	12	9	4	28	48	19	1.9
Lipsa de cunoștințe privind creșterea și educația copilului	7	39	39	11	4	8	38	42	10	1.9
Drumul lung până la școală	10	42	33	15		6	25	39	29	

Un alt aspect care influențează implicarea părinților, semnalat de profesori, se referă la **lipsa de cunoștințe privind creșterea și educația copilului**. Unii părinți (46%, în opinia cadrelor didactice din ambele grupuri de școli) nu sunt suficient pregătiți pentru rolurile parentale și pentru susținerea copiilor în viața de elev.

Nivelul salariului cadrelor didactice

Motivația cadrelor didactice este afectată negativ doar de nivelul salariului, iar influența acestui factor este mai mare în școlile de comparație (cu 23% mai mulți exprimă astfel de îngrijorare). Nivelul redus al salariului afectează nu numai motivația, ci și atragerea și păstrarea în sistem a cadrelor didactice

bărbați și a cadrelor didactice tinere, conform studiului UNICEF - *Teachers: A study on Recruitment, Development and Salaries of Teachers in the Republic of Moldova*³⁸. Conform acestui studiu, pe lângă creșterea nivelului salariilor, este necesar un sistem transparent de salarizare, în care primele, bonus-urile și alte stimulente să fie alocate pe baza unor proceduri clare și adecvate.

Creșterea salariului reprezintă unul dintre aspectele importante care pot susține motivația cadrelor didactice, alături de altele, precum oportunitățile de dezvoltare profesională. În țările cu sisteme performante de educație, cadrele didactice beneficiază anual de un număr de ore plătite pentru formare continuă, iar o parte din timpul de lucru al cadrelor didactice este alocat formării continue.

38 Liudmila Lefter, Virginia Rusnac, Olesia Cruc, Andrea Ahlert, Katherine Batchelder, Teachers: a study on Recruitment, Development and Salaries of in the Republic of Moldova

VIII. Managementul inițiativei și analiza costurilor

VIII.1. Informarea și implicarea tuturor categoriilor de factori interesați (stakeholders)

Pentru planificarea și implementarea SPC, UNICEF a colaborat strâns cu Ministerul Educației, cu instituțiile care au responsabilități în formarea cadrelor didactice și în elaborarea curriculum-ului școlar, cu organizații internaționale și cu organizații nonguvernamentale active în domeniul educației. Consultarea permanentă cu reprezentanți ai Ministerului Educației a asigurat un grad ridicat de relevanță și suport strategic pentru Inițiativa SPC. Obiectivele și activitățile au fost ajustate în concordanță cu prioritățile naționale și cu agenda europeană și internațională a educației (educație de calitate pentru toți, egalitate, nediscriminare, incluziune, formare de competențe-cheie și centrarea pe elev etc.).

VIII.2. Extinderea ariei de impact

Modelul *Școlii prietenoase copilului*, deși foarte relevant pentru educația din Republica Moldova, conform tuturor experților consultați și datelor culese la nivelul școlilor cuprinse în evaluare, are nevoie de pregătire pentru implementarea sa la nivel național și de foarte multe resurse. Pași importanți în acest sens au fost deja făcuți prin modernizarea politicilor educaționale și a curriculum-ului educației de bază, prin susținerea modernizării sistemului de formare inițială și continuă a cadrelor didactice prin includerea în curriculum-ul nucleu a unui modul referitor la metodologia centrării pe elev, prin eforturile ME de a asigura cadrul propice incluziunii și adecvării educației la nevoile copiilor, cu focus în special pe grupurile vulnerabile și pe copiii cu nevoi speciale. Prin preocuparea semnificativă pentru integrarea principiilor SPC în documente și strategii naționale, s-a creat cadrul propice extinderii modelului sau

VIII. Managementul inițiativei și analiza costurilor

integrării sale în învățământ, la scară largă. Trebuie însă precizat că realizările obținute au construit cadrul favorabil și premisele pentru ca toate școlile să devină prietenoase copilului, fiind în continuare nevoie de eforturi constante pentru susținerea modernizării clădirilor școlare/ a mediului fizic sigur, confortabil, primitor, pentru formarea și, mai ales, dezvoltarea profesională a cadrelor didactice și pentru promovarea principiilor SPC în practicile școlare - manageriale și didactice.

VIII.3. Valorificarea drepturilor omului în proiectarea și derularea programului

UNICEF a sprijinit Guvernul Republicii Moldova în implementarea Programului său de activitate „Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare” 2009 – 2013, a Strategiei Naționale de Dezvoltare 2008 – 2011 și a altor programe relevante pentru bunăstarea copiilor și a tinerilor. Principiile promovate de UNICEF prin activitățile sale au în vedere includerea persoanelor provenite din grupuri vulnerabile, colaborarea inter-sectorială, planificarea bazată pe date/ studii, consolidarea sistemelor, planurilor și strategiilor naționale, și dezvoltarea capacităților. În acest sens, lucrează cu autoritățile publice locale, cu familiile, copiii și tinerii în vederea abilitării acestora pentru implementarea reformelor conform Planurilor naționale și asigurării

cadrului de participare în luare de decizii și în administrare.

Prin contribuția Inițiativei SPC la modernizarea legislației relevante pentru educație (Proiectul de cod al educației, Strategia sectorială pentru educație, HG referitoare la educația incluzivă), standardelor de evaluare a elevilor, a curriculum-ului și a formării cadrelor didactice, sunt create premise pentru o mai bună transpunere a drepturilor copilului în toate aspectele sistemului de învățământ, de la politici la practici concrete în școală și în comunitate. Modernizarea sau elaborarea acestor politici reflectă progresul înregistrat în dezvoltarea capacității factorilor de decizie de a elabora politici care să vizeze includerea grupurilor vulnerabile.

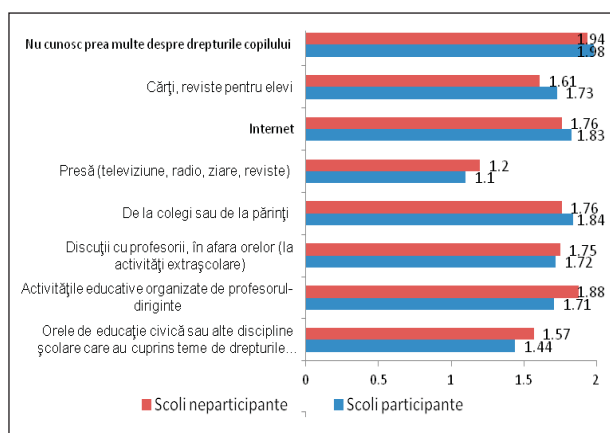
La nivelul școlilor experimentale, datele culese arată **diferențe semnificative statistic în practicile și convingerile cadrelor didactice** legate de respectarea drepturilor copilului, tratament egal și nediscriminare, egalitate de gen și incluziune. Profesorii din școlile experimentale și-au îmbunătățit capacitatea de a oferi educație de calitate, centrată pe copil și incluzivă.

De asemenea, se observă în școlile experimentale **un context mai favorabil participării copiilor la decizii privind învățarea, clasa sau școala lor**. Datele obținute prin chestionarul elevilor arată o mai mare importanță a școlii și a cadrelor didactice în informarea copiilor despre drepturile lor; elevii afirmă în măsură mai mare că au informații

VIII. Managementul inițiativei și analiza costurilor

despre drepturile lor de la profesorul diriginte (media înregistrată la acest item fiind 1,71, față de 1,88 în școlile de comparație, cu cât media este mai mică cu atât mai importantă este sursa respectivă de documentare), de la orele de educație civică (1,44 față de 1,57 în școlile de comparație).

Fig. nr. 25: Compararea mediilor înregistrate de sursele de documentare asupra drepturilor copilului. Opinii ale elevilor (media 0 = sursă foarte importantă)

Una dintre activitățile semnificative pentru promovarea drepturilor omului și pentru implicarea copiilor și părinților în deciziile care privesc școala a reprezentat-o **autoevaluarea școlilor** de către elevi, părinți și profesori. Prin acest proces de autoevaluare, toți cei interesați au lucrat împreună pentru analiza situației curente, pentru identificarea punctelor slabe și a punctelor forte și pentru elaborarea unui plan comun de acțiune.

VIII.4. Analiza costurilor Inițiativei „Școala prietenoasă copilului”

VIII.4.1. Observații metodologice

Acest capitol analizează costurile asociate cu școlile prietenoase copilului. Este de la sine înțeles că, pentru a crea școli prietenoase copilului, se impun anumite investiții în vederea generării beneficiilor viitoare ale acestora.

Tipurile de investiții pot fi grupate fie în dependență de conținutul curriculum-ului școlar și stilul didactic, fie în funcție de locul de amplasare, proiectare, infrastructură și servicii. Alte caracteristici pot fi grupate după cele ale comunității. În general, „intervensiunile” propuse de SPC se împart în următoarele categorii:

- curriculum-ul școlar prietenos copilului (conținut, predare, metode de instruire);
- infrastructura și proiectarea (facilități, echipament, resurse);
- siguranța, securitatea și bunăstarea elevilor și profesorilor;
- școlile-comunitate și școlile în cadrul comunității.

În raport cu fiecare tip sau categorie, școlile își pot determina lacunele și necesarul de resurse pentru a deveni mai prietenoase copilului. Autoritățile competente pot, de asemenea, solicita includerea în necesarul anual incremental (*n.r.* gradual) a asistenței medicale, alimentației și consilierii elevilor

VIII. Managementul inițiativei și analiza costurilor

școlii, aprovizionării cu apă în condiții de siguranță, precum și angajarea personalului instruit în prevenirea situațiilor de urgență, amenajarea spațiilor de protecție școlare și a locurilor de joacă, elaborarea curriculum-urilor școlare coroborate cu identitatea de gen, achiziționarea mobilierului flexibil sau renovarea closetelor.

În estimarea costurilor de dezvoltare a școlilor prietenoase, criteriile de bază sunt:

- datele privind starea actuală a principalelor variabile;
- valorile monetare ce pot fi ușor atribuite acestor variabile.

Valorile monetare pot fi atribuite variabilelor în cazul în care există metode standard de determinare a costurilor unitare spre a fi utilizate în estimările costurilor totale. În majoritatea cazurilor, atunci când costul investiției este cunoscut, se folosesc standardele de contabilitate sau cele ale pieței libere asociate investiției. Construcția și renovarea școlii este un caz elocvent în acest sens. Estimarea costului unitar pentru o sală de clasă „prietenoasă copilului” (pe metru pătrat) se realizează relativ ușor folosind datele disponibile privind costurile materialelor și tipul de contract – bunăoară, cu prestarea muncii de către membrii comunității sau de către un antreprenor comercial și ajustarea acestor cifre la caracteristicile și modificările aferente școlilor prietenoase copilului. În mod similar, costurile (unitare) de pregătire profesională individuală a cadrelor didactice prin intermediul diverselor

tipuri de cursuri de instruire poate fi estimat pe baza unor documente sau simple calcule³⁹.

Metodologia aplicată

În acest capitol vom deriva metodologia pornind de la abordarea descrisă mai sus. Pe baza informațiilor disponibile cu privire la tipul de investiții și a datelor contabile puse la dispoziție de școli și autoritățile administrației locale, urmează să atribuim valoarea monetară a cheltuielilor. Datele prezentate în acest capitol sunt bazate pe informațiile colectate de la administrația școlilor și cea locală. Am supus evaluării școlile care au beneficiat de programul de sprijin „prietenos copilului” (Molești, Crocmaz, Sofrincani și Vălcineți), precum și cele care nu au beneficiat de acesta (Zimbreni, Cuconeștii Noi, Căplani și Unguri).

VIII.4.2. Estimări comparative

Investițiile îndreptate către crearea școlilor prietenoase copilului implică anumite costuri legate de infrastructură, precum și de formare profesională în vederea

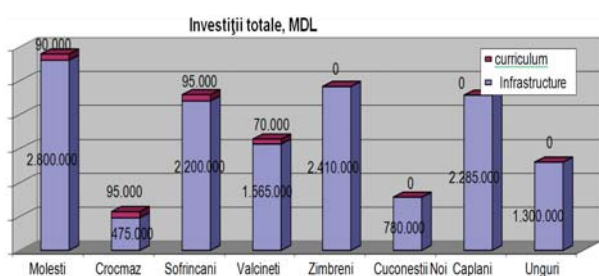
39 Dificultățile apar la atribuirea valorilor monetare unor proiecte speciale ca, de ex., crearea și menținerea unei corelații între părinte și pedagog, inclusiv prin instruirea membrilor comisiei școlare și sensibilizarea cadrelor didactice privind responsabilitatea școlii față de comunitate sau alte tipuri de servicii comunitare.

VIII. Managementul inițiativei și analiza costurilor

elaborării curriculum-urilor școlare și dezvoltarea abilităților și competențelor persoanelor implicate (pedagogi, copii, părinți).

Din bilanțul estimativ financiar, se poate observa că investițiile din școlile experimentale au fost diferite. Astfel, la Școala din Crocmaz acestea sunt sub 0,5 mil. lei, la Școala din Molești – peste 2,9 mil. lei, la Școala din Vălcineț – puțin peste 1,5 mil și la Școala din Șofrâncani – 2,2 mil. lei. Structura investițiilor include surse alocate infrastructurii și surse alocate curriculum-ului/ formării profesionale continue în cadrul școlilor experimentale (Fig. 26).

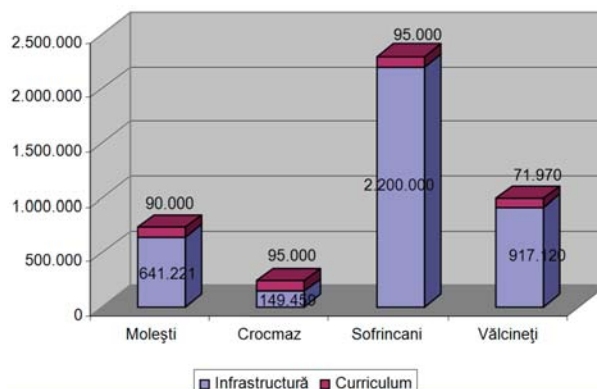
Fig. nr. 26: Costurile totale alocate școlilor, MDL⁴⁰

Analizând diversele tipuri de investiții bazate pe costurile alocate pentru numărul de participanți direcți ai Inițiativei constatăm că școala care a avut parte de cel mai mare sprijin este cea din Șofrâncani (fiind o școală mică, aproape toți copiii au beneficiat de rezultatul investițiilor), iar școala din Crocmaz de cel mai redus.

⁴⁰ Realizată pe baza costului total al infrastructurii, în lei moldovenesti. Școlile din Zimbreni, Cuconestii Noi, Căplani și Unguri nu au beneficiat de investiții „prietenoase copilului”. Așadar, ne referim strict la investiții generale în infrastructură.

Fig. nr. 27 : Costurile totale alocate participanților la SPC, MDL56

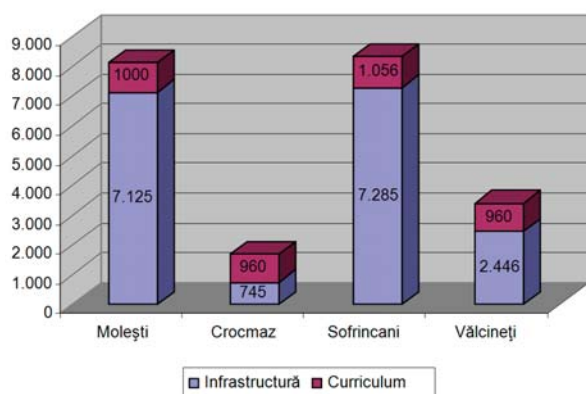

Analiza cotei-parte destinate formării profesionale și dezvoltării capacităților, comparativ cu investițiile în infrastructură, arată că aceasta variază de la 4,1% (Șofrâncani), la 38,9% (Crocmaz), la mijloc aflându-se Molești și Vălcineți cu 12,3%, respectiv 7,3%, pentru fiecare participant la programul școlii prietenoase copilului. În același timp, valoarea absolută alocată dezvoltării capacităților și formării profesionale rămâne în marja de 90-95,000 lei. Prin urmare, valoarea absolută a investiției nu diferă decât nesemnificativ. Este important de menționat că diferența mare în investițiile în infrastructură în diferite școli este determinată de nivelul de participare a comunităților. Astfel, în Molești, de exemplu, contribuția autorităților locale și a membrilor comunității în infrastructura școlii a constituit 1,6 mln din totalul de 2,8 mln lei. Investițiile în formarea profesională, însă, au reieșit din numărul de personal didactic, non-didactic, administrativ și managerial din fiecare școală în parte și, după cum s-a menționat, nu diferă semnificativ.

VIII. Managementul inițiativei și analiza costurilor

Costul mediu al investiției pentru fiecare copil participant în mod direct la program⁴¹ variază de la 1,700 lei (Crocmaș) la 9,000 lei (Sofrincani). (Fig.28)

Fig. nr. 28: Costul mediu alocat participanților, MDL⁴²

VIII.4.3. Evaluarea beneficiilor

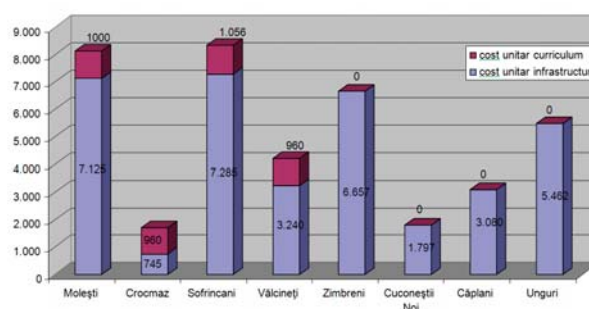
Evaluarea beneficiilor investiției se poate baza pe percepția beneficiarilor direcți ai școlilor prietenoase copilului din cadrul școlilor experimentale. Comparația cu școlile de comparație poate servi ca bază pentru unele concluzii relevante. Într-adevăr, rezultatele anchetelor sociologice de la capitolul V.2 reflectă în mod vădit tendința de îmbunătățire a metodelor de predare, schimbarea atitudinilor, creșterea performanței cu 16% în școlile experimentale. Aceste îmbunătățiri pot fi, de asemenea, estimate în valori monetare și, probabil, chiar pot indica măsura în care a avut loc schimbarea

41 Generată prin împărțirea costurilor legate de școlarizarea „prietenoasă copilului” la numărul direct al copiilor implicați în programul școlii prietenoase copilului.

42 Generată prin împărțirea costurilor legate de școlarizarea „prietenoasă copilului” la numărul direct al copiilor implicați în programul școlii prietenoase copilului. În cazul școlilor care nu au participat la proiect, curriculum-ul școlar a fost omis din ecuație.

în bine a unor percepții ca urmare a alocării de resurse monetare. Pentru aceasta, însă, este nevoie de mai multe date și informații detaliate privind fiecare școală și corelarea acestora cu sprijinul financiar acordat fiecărei școli.

Fig. 29a : Costul mediu alocat participanților la Inițiativa SPC, MDL⁴³

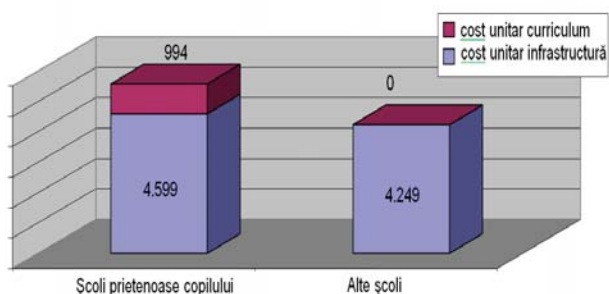

O concluzie generală sub aspect calitativ poate fi trasă pe baza comparației investițiilor relativ identice realizate pentru fiecare copil din școlile experimentale, față de investițiile făcute în școlile din grupul de control. Analizând media tuturor investițiilor din școlile experimentale și din grupul de control, pentru fiecare copil în parte, (fig.29b) observăm faptul că investițiile în infrastructură sunt aproape identice și, prin comparație, investițiile educaționale și curriculare generează diferența. Pondere relativă a curriculum-ului școlar/educației pentru fiecare copil este de aprox. 20% (1,000 lei față de 4,600 lei). Pornind de la această premisă, putem trage o concluzie calitativă – o investiție semnificativă în școala prietenoasă copilului va necesita o combinație de investiții în infrastructură și educație/curriculum în raport de cel puțin 1-5.

43 Generată prin împărțirea costurilor legate de școlarizarea „prietenoasă copilului” la numărul direct al copiilor implicați în programul școlii prietenoase copilului. În cazul școlilor care nu au participat la proiect, curriculum-ul școlar a fost omis din ecuație.

VIII. Managementul inițiativei și analiza costurilor

Fig. 29b: Costul mediu alocat participanților la toate școlile prietenoase copilului și alte școli, MDL⁴⁴

VIII.4.4. Analiză și concluzii

Costurile totale alocate unei școli au fost cele mai mari în Molești și cele mai mici în Crocmaz. În același timp, costul total alocat participanților direcți la programul școlilor prietenoase nu a fost cel mai mare în cazul școlii din Molești, ci în cazul celei din Șofrîncani. Discrepanța se păstrează și în ceea ce privește costurile indirecte ale infrastructurii în beneficiul general al școlii.

Costurile de formare profesională și elaborare a curriculum-ului școlar reprezintă doar o mică fracțiune din costurile totale ale investiției și nu variază ca valoare absolută, de la o școală la alta. Partea variabilă a investițiilor o reprezintă costurile de dezvoltare infrastructurală. Contribuția directă a părții variabile în crearea mediului de școală prietenoasă cu greu

poate fi evaluată în mod separat. Ar fi necesare investigații suplimentare pentru a stabili, mai ales, care este impactul fiecărei categorii de investiții.

Costul mediu alocat participanților direcți la proiect a variat, de asemenea, de la o școală la alta. Au fost întâmpinate dificultăți în evaluarea impactului specific al tipurilor de investiții, în funcție de beneficiile pozitive generate pentru fiecare școală și fiecare participant. Investiția medie în formare profesională și curriculară nu a variat substanțial de la o școală la alta, în timp ce performanța elevilor în școlile experimentale a crescut cu 16%.

În secțiunea precedentă am ajuns la o concluzie calitativă – aceea că investițiile financiare în infrastructură ar trebui să fie însoțite de investiții curriculare și educaționale pentru a înregistra rezultate semnificative. Datele financiare din secțiunea anterioară indică faptul că ar trebui să existe un raport de 1-5 pentru fiecare copil, în scopul de a produce un impact de creștere a cel puțin 15% din îmbunătățirea percepției asupra calității educației școlare. Lipsa de date suplimentare, detaliate, nu ne permite să facem în continuare afirmații fundamentate științific asupra posibilității creșterii raportului curriculum-infrastructură (de exemplu, în locul raportului actual de 1 la 5, un raport de 2 la 5) în vederea îmbunătățirii percepției asupra calității educației.

44 Generată prin împărțirea costurilor legate de școlarizarea „prietenoasă copilului” la numărul direct al copiilor implicați în programul școlii prietenoase copilului. În cazul școlilor care nu au participat la proiect, curriculum-ul școlar a fost omis din ecuație.

IX. Concluzii și recomandări

IX.1. Concluziile evaluării

Inițiativa *Școala prietenoasă copilului* este relevantă pentru sistemul de educație din Republica Moldova prin obiectivele sale, congruente cu prioritățile naționale și cu obiectivele de dezvoltare socio-economică internaționale. De asemenea, acționează sinergic cu alte programe/proiecte educaționale implementate de diferite instituții, guvernamentale sau nonguvernamentale. Planificarea sa a fost susținută de o evaluare inițială a pregătirii sistemului de educație din perspectiva SPC. Prin activitățile derulate, a generat o serie de efecte, unele la nivel național, altele la nivelul școlilor care au pus în practică modelul școlii prietenoase *in extenso*.

Inițiativa *Școala prietenoasă copilului* a contribuit la crearea cadrului de politică educațională și la implementarea unor măsuri care să susțină evoluția școlilor și adecvarea la așteptările sociale, în ansamblu, și la nevoile specifice ale elevilor, părinților și altor factori

interesați. Astfel, noile reglementări privind educația incluzivă, formarea cadrelor didactice, curriculum-ul și evaluarea elevilor oferă cadrul favorabil transformării educației.

Relevanța Inițiativei în raport cu nevoile elevilor, părinților și cadrelor didactice este foarte mare și conștientizată ca atare de către toți cei implicați. Pentru elevi, Inițiativa a însemnat: un mediu școlar mai confortabil și mai sigur (în cazul școlilor care au beneficiat de investiții materiale mai mari), atractivitate crescută a educației, relație mai apropiată profesor-elev, caracterizată printr-o mai bună receptivitate și disponibilitate a profesorilor. Pe fondul acestor „beneficii”, schimbările comportamentale ale elevilor reflectă:

- participare școlară mai bună (frecvență și implicare în activități), mai ales pentru copiii din grupuri vulnerabile sau cu dizabilități;
- **performanțe mai bune pentru mai mulți copii**, în special copiii cu rezultate mai slabe au făcut progrese observabile; creșterea

IX. Concluzii și recomandări

- performanței cu 16% în școlile experimentale;
- dezvoltarea unor competențe transversale: rezolvare de probleme și a „învăța să înveți”;
- ameliorări la nivel atitudinal-comportamental: îmbunătățirea stimei de sine și a încrederii în capacitățile proprii, comunicare mai bună, exprimarea opiniilor, participare la decizie, relaționare mai bună, toleranță, responsabilitate; scăderea cazurilor de violență în școlile experimentale, integrare mai bună a copiilor cu nevoi speciale, a copiilor provenind din familii sărace sau aflați în alte situații vulnerabile.

Transformarea școlii depinde cel mai mult de cadrele didactice. Studiile au demonstrat importanța și influența cadrelor didactice în raport cu performanțele elevilor, climatul și cultura organizațională a școlii, atractivitatea și relevanța învățării, incluziunea, tratamentul egal etc. În contextul Inițiativei SPC, cea mai consistentă componentă a fost cea de formare a cadrelor didactice, iar cursurile bine organizate, practice, relevante și foarte eficiente și-au demonstrat utilitatea. Schimbările practicilor didactice declarate de profesori și elevi sau observate în clasele vizitate includ: pregătire mai bună și practici didactice care reflectă lucrul cu elevii cu nevoi speciale de educație, din grupuri minoritare etnic, lingvistic sau confesional, egalitatea de gen, o apropiere mai bună de elev (cunoașterea nevoilor, intereselor și problemelor acestora, relație mai bună și plasarea

lor în centrul activităților din școală), preocupare pentru aplicabilitatea cunoștințelor (legătura dintre ceea ce se învață și viața cotidiană).

Implementarea Inițiativei în mod comprehensiv la nivelul școlilor experimentale a demonstrat viabilitatea soluției și capacitatea sa de a genera rezultate și efecte observabile într-un interval scurt de timp, deși diferențele între cele patru școli experimentale sunt vizibile (în urma observării activității didactice și a discuțiilor cu elevii și profesorii). Cele mai profunde schimbări au fost observate la Molești, însă trebuie precizat că această școală a beneficiat în ultimii ani de mai multe programe de formare a cadrelor didactice, de implicare a părinților și de mai multe investiții care au asigurat condiții materiale foarte bune. A fost singura școală în care nu s-a adus mereu în discuție problema lipsurilor materiale. La polul opus, la Liceul Teoretic din Crocmaz, care a beneficiat și de cele mai mici investiții, observările la clasă și discuțiile au relevat progrese mai mici în direcția centrării pe elev și adaptării educației la nevoile copilului. Cu toate acestea, deși există variații în interiorul grupurilor de școli investigate, datele culese arată diferențe uneori semnificative între grupuri, oferind argumente pentru a susține capacitatea inițiativei de a genera schimbările dorite, în condiții asemănătoare de susținere a școlilor din perspectiva tuturor dimensiunilor SPC.

IX.2. Lecții învățate

La nivel național, Inițiativa a creat

un cadru normativ și politic favorabil transformării educației în direcția principiilor SPC. Deși cadrul normativ nu conduce în mod direct și cert la schimbări în filosofia educației și în practicile educaționale ("la firul ierbii"), este un prim element de temelie al procesului de schimbare, care trebuie însă continuat și susținut prin alte măsuri și acțiuni coerente.

La nivelul școlilor experimentale, SPC a determinat ameliorări complexe prin acțiunea combinată a tuturor direcțiilor avute în vedere:

mediul fizic al școlii îmbunătățit, profesori mai bine pregătiți și mai deschiși către copii, părinți încurajați să se implice mai mult în viața școlii, participare școlară mai bună și calitate mai mare a educației furnizate, incluziune și egalitate de gen. Este greu de crezut că acțiunea la nivelul unei singure dimensiuni a SPC va genera aceleași efecte. Datele evaluării conduc la explicarea rezultatelor Inițiativei prin următoarele aspecte:

- este o **abordare educațională complexă, care vede școala în întregul său și care pune copilul în centrul oricărei intervenții propuse;**
- **formarea tuturor cadrelor didactice din școală** în domenii precum: centrarea pe elev, educația incluzivă, colaborarea școală-comunitate, a avut trei puncte forte: 1) cuprinderea întregului personal în activități de formare, determinând astfel „masa critică” pentru schimbări perceptibile ale practicilor didactice; 2) relevanța tematicilor; 3) calitatea bună a cursurilor și caracterul lor

practic accentuat, fapt care a permis transpunerea ușoară în practică a celor învățate la curs;

- **autoevaluarea școlilor** a constituit un exercițiu de învățare și reflecție care a adus împreună cele trei categorii-cheie de persoane implicate în școală: elevii, părinții și cadrele didactice;
- **a evidențiat importanța unui mediu fizic decent, confortabil** (rezultat pentru două dintre cele patru școli participante) și relația strânsă dintre mediu-sănătate și siguranță-demnitate-simț estetic-comportament responsabil;
- a valorificat și a promovat prin toate acțiunile sale **importanța relației elev-cadru didactic și a atașamentului pentru copil.**

Mai mult, în urma observărilor și vizitelor în școli, se poate afirma că **între școlile participante care au beneficiat de îmbunătățirea consistentă a mediului fizic și cele care au realizat investiții mai modeste, există diferențe și din punct de vedere al mediului social, al motivației și deschiderii cadrelor didactice, elevilor și părinților.** Făcând o comparație cu piramida trebuințelor (Maslow), este vorba despre asigurarea nevoilor primare ale copiilor, care permite orientarea spre cele de la niveluri superioare ale piramidei. Pe de altă parte, întregul proces de modernizare și dotare a școlii implică resurse consistente și adunarea eforturilor tuturor celor interesați. se pornește astfel un parteneriat autentic între părinți, profesori, autorități locale și alți factori (donatori, autorități centrale etc.).

IX. Concluzii și recomandări

IX.3. Recomandări

În ansamblu, școlile experimentale s-au plasat mai bine față de școlile de comparație, din punct de vedere al dimensiunilor SPC. Aceasta nu înseamnă soluționarea tuturor problemelor sau ajungerea la situații ideale. Achizițiile recente trebuie susținute, consolidate și extinse. În acest context, decizia privind extinderea sau integrarea în sistemul de învățământ trebuie să țină cont de **importanța acțiunii conjugate, concomitente a tuturor dimensiunilor SPC**. Ameliorările doar în anumite arii (de ex., formarea profesorilor) sunt un factor de progres,

dar impactul estimat este mai mic în comparație cu situația în care ar fi însoțite de ameliorări în toate ariile vizate de modelul SPC.

Din perspectiva celor două scenarii posibile: extinderea modelului la alte școli sau integrarea sa în sistemul de învățământ, la nivel național, pe baza datelor obținute și a explicării funcționalității modelului în școlile experimentale, se poate estima un impact satisfăcător în situația extinderii modelului, pornind de la premisa că modul de implementare va fi păstrat. Pentru a identifica specificul fiecărui scenariu, considerăm oportun un exercițiu scurt de analiză SWOT.

IX.2.1. Opțiunea de extindere a Inițiativei SPC în alte școli

Puncte tari	Puncte slabe
<p>Existența cadrului normativ favorabil și actualizarea curriculum-ului;</p> <p>Posibilitatea valorificării experienței acumulate prin implementarea în școlile experimentale atât din perspectiva transferului de know-how între școli, cât și din perspectiva anticipării evoluției școlilor nou incluse în proiect;</p> <p>Fezabilitatea opțiunii, bazată pe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • probabilitatea mai mare de a identifica surse de finanțare pentru a susține un număr de școli, cel puțin la același nivel cu școlile experimentale din acest studiu; • capacitatea de implementare și de monitorizare a Inițiativei într-un număr limitat de școli, păstrând cel puțin standardele din prima etapă experimentală: formarea tuturor profesorilor din școlile selectate, autoevaluarea școlilor și implicarea părinților și a autorităților locale, ameliorarea condițiilor materiale etc. <p>Participarea școlilor la Inițiativă pe baza deciziei proprii, a conștientizării beneficiilor și nevoilor existente (școlile din etapa experimentală au fost selectate pe baza unei scrisori de interes, aspect foarte important pentru succesul Inițiativei, aceasta nefiind impusă, ci dorită de actorii-cheie din educație).</p>	<p>"Insularitatea" impactului: se poate rămâne la stadiul unor intervenții punctuale, fără impact pe scară largă.</p> <p>Perioada mare de timp până când toate școlile din țară ar ajunge să fie cuprinse în inițiativa SPC.</p> <p>Dificultatea găsirii unor fonduri suficiente care să permită tuturor școlilor selectate să ajungă la același standard al confortului și siguranței oferite de mediul fizic al școlii.</p>
Opportunități	Riscuri
<p>Probabilitatea mare ca schimbările generate la nivelul școlilor participante să fie autentice și durabile (întrucât se creează "masa critică" pentru a face posibilă și durabilă schimbarea, aceasta fiind asumată de toți actorii – decidenți locali, profesori, părinți și elevi – nu doar de câțiva dintre aceștia);</p> <p>Școlile participante la Inițiativă pot transfera expertiză altor școli, se pot constitui drept centre de resurse (școli experimentale sau școli-magnet), care să promoveze și să sprijine școlile din proximitate (prin activități comune pentru profesori, părinți și copii, prin schimb de experiență și de bune practici, prin oferirea de exemple concrete de succes).</p> <p>Pentru a implica cât mai multe școli și a valorifica experiența școlilor din prima etapă experimentală, dar în același timp pentru a asigura și condițiile materiale minim necesare, se poate explora sinergia unor inițiative, cum ar fi programele de reabilitare școlară sau de dotare a școlilor cu echipamente. Astfel, aceste inițiative pot fi dublate de transferul de expertiză între școli și de activități de inter-învățare, în care se valorifică experiența acumulată de școlile din etapa anterioară a SPC.</p> <p>Stimularea altor inițiative ale unor instituții / școli, pornind de la SPC; implicarea prin adeziunea la idee a altor școli.</p>	<p>Crearea unor inegalități între școli.</p> <p>Selectarea unor școli care să fi beneficiat anterior de alte proiecte și de suport.</p> <p>Încheierea Inițiativei după un timp, fără ca un număr satisfăcător de școli să fi beneficiat de un astfel de sprijin.</p>

Recomandări, în ordinea priorității acestora:

Recomandări	Cui se adresează?
<p>1. Identificarea resurselor necesare pentru extinderea Inițiativei și analiza ariei posibile de extindere: câte școli pot fi cuprinse într-o a doua etapă de implementare. Resursele necesare trebuie gândite atât din punct de vedere al resurselor materiale, cât și al celor umane și procedurale: cine, ce și cum acționează.</p>	ME, UNICEF, Partenerii de implementare
<p>2. Monitorizarea și sprijinirea în continuare a școlilor experimentale din prima etapă pentru a identifica "zona proximei dezvoltări": ce nevoi de dezvoltare, ce expectanțe, ce oportunități și ce riscuri întâmpină acestea. Experiența lor de până acum și din etapa imediat următoare este deosebit de valoroasă din două perspective:</p> <p>a) transferul către alte școli selectate;</p> <p>b) valorificarea ca un fel de evaluare ex-ante în raport cu școlile din etapele următoare; cu alte cuvinte, aceste școli ne pot arăta în avans ce se va întâmpla foarte probabil în celelalte școli cuprinse în Inițiativă, permițând ajustarea pe parcurs a implementării.</p>	ME, partenerii de implementare
<p>3. În același context al sprijinirii școlilor experimentale post/implementarea SPC, se recomandă susținerea cadrelor didactice prin activități de mentorat, pentru a consolida achizițiile dobândite și pentru a susține interesul și motivația lor pentru SPC.</p>	ME, direcții raionale de educație, ISE
<p>4. Întrucât atât școlile experimentale cuprinse în studiu, cât și eventualele școli experimentale din etape viitoare au (în continuare) nevoie de fonduri pentru a se dezvolta (inclusiv pentru a asigura durabilitatea realizărilor din cadrul Inițiativei SPC), este necesară dezvoltarea capacității de elaborare de proiecte și de management al acestora, pentru a crește posibilitățile de accesare a diferitelor surse de finanțare. Prin urmare, ar fi oportună includerea în programele de formare a unei componente de acest tip.</p>	Partenerii de implementare, instituții de formare a cadrelor didactice
<p>5. În școlile experimentale cuprinse în studiu a fost identificată nevoia integrării TIC în activitatea de predare/învățare. Școala trebuie să țină pasul cu progresul tehnologic și socio-cultural (TIC având efecte asupra stilului de viață, concepției copiilor despre lume și expectanțelor acestora, inclusiv asupra modului și tehnicilor de învățare). Pe de o parte, elevii își doresc să utilizeze mai mult calculatorul la școală, la lecții, iar pe de altă parte, cadrele didactice care știu să utilizeze calculatorul ar putea avea mai multe oportunități de dezvoltare profesională (comunități virtuale de practici, acces la publicații etc.). În acest sens, sunt necesare: cursuri de formare pentru cadrele didactice, în vederea utilizării pedagogice a TIC în activitatea de predare-învățare, dezvoltarea de soft educațional, dotarea școlilor cu echipamente suficiente (computere, videoproiectoare, Internet, soft etc.). În acest sens, este nevoie de includerea instruirii asistate de calculator în programele de formare a cadrelor didactice și de elaborarea și furnizarea unor resurse didactice de calitate: soft-uri, ghiduri metodologice etc. Resursele de calitate au în vedere abordarea pedagogică asupra TIC, proiectarea predării/învățării valorificând TIC, și nu simpla utilizare a calculatorului pentru prezentări tip PPT sau pentru documentare ori redactare de texte.</p>	ME, partenerii de implementare
<p>6. O mai bună înțelegere și reglementare a implicării părinților în educația copilului și în viața școlii; clarificarea așteptărilor pe care școala și reprezentanții săi le au de la părinți și a posibilităților reale de implicare cu folos a părinților. Se pare că nu există o accepțiune larg împărtășită despre ce înseamnă și în ce constă implicarea părinților. Implicarea părinților trebuie înțeleasă în sens larg, nu doar în relație cu școala, ci și în relație cu copiii (prin activități educative acasă, prin oferire de suport, încurajare, stabilire de standarde, mediu familial sănătos, echilibrat, stabil și asigurator) și în relație cu alți părinți (forme de asociere, comunicare și sprijin reciproc etc.). În acest scop, sunt necesare materiale educaționale care să ofere un cadru comun de înțelegere a implicării părinților și sugestii concrete de susținere a comunicării și colaborării reale dintre școală și familie, într-o perspectivă largă. Implicarea părinților nu înseamnă doar participare la adunări/ sesiune cu părinții, festivități sau alte activități extrașcolare, ori contribuția financiară pentru susținerea școlii. Este nevoie ca școala/ profesorii să învețe să valorizeze familia și să fie deschisă/ deschiși spre mediul social. Este nevoie de o reală consultare și implicare a părinților în decizii, însă cadrul, formele și conținutul colaborării este necesar a fi reglementate.</p>	ME, UNICEF, parteneri de implementare, directori de școli, cadre didactice, părinți
<p>7. Cercetările au arătat că implicarea părinților în educația copilului acasă influențează succesul școlar mai mult decât implicarea în activități ale școlii, cu toate că și aceasta din urmă are un rol important¹⁶. În acest context, ar fi util ca școala să se implice în programe de pregătire a părinților pentru a ameliora practicile educative în familie, mediul educogen și "curriculum-ul" de acasă.</p>	Școala și comunitatea locală
<p>8. Promovarea parteneriatelor interșcolare (naționale și internaționale) – o nevoie resimțită de ambele grupuri de școli vizitate în cadrul evaluării. Elevii și cadrele didactice au nevoie să comunice și să colaboreze cu colegi din alte școli, iar noile tehnologii sunt o soluție potrivită, economică (material și din punct de vedere al timpului) - de ex., Acțiunea eTwinning – parte a Programului de Învățare pe tot Parcursul Vieții al Comisiei Europene (www.etwinning.net).</p>	ME, direcții raionale de educație, școli și autorități locale

IX. Concluzii și recomandări

IX.2.2. Opțiunea de integrare a Inițiativei SPC

Puncte tari	Puncte slabe
<p>Existența cadrului normativ favorabil, care oferă deja majoritatea reperelor pentru punerea în practică a principiilor SPC la nivelul școlilor</p> <p>Revizuirea curriculum-ului</p> <p>Experiența acumulată prin implementarea în școlile experimentale poate fi generalizată.</p> <p>Modernizarea programelor de formare inițială și continuă a cadrelor didactice; parteneriatul bun al UNICEF și ME cu universitățile și instituțiile de formare a profesorilor</p>	<p>Lipsa resurselor suficiente pentru implementarea <i>in extenso</i> a modelului SPC, adică acoperirea tuturor dimensiunilor de acțiune simultan (inclusiv reabilitarea și dotarea școlilor, condiție importantă a succesului, conform evaluării).</p> <p>Dificultatea de a asigura același suport pentru formarea în același timp și în același mod a tuturor cadrelor didactice dintr-o școală (acest aspect a avut o contribuție importantă în succesul Inițiativei, creând rapid în școli "masa critică" pentru schimbări autentice în modul de a gândi și a face educație).</p> <p>Dificultatea de a monitoriza adecvat întreaga rețea școlară și de a oferi sprijin pe parcurs.</p> <p>Lipsa unei opțiuni libere.</p> <p>Caracterul obligatoriu care derivă din deciziile la nivel național poate afecta autenticitatea demersului. Acesta nu se mai clădește neapărat pe conștientizarea nevoilor și a beneficiilor, ci este impus.</p>
Oportunități	Riscuri
<p>Lărgirea ariei de impact a Inițiativei, la nivel național, de a genera schimbări la nivelul întregului sistem de educație.</p> <p>Oportunitatea unei reforme pornind de la o intervenție educațională testată în contextul real al educației din țară.</p>	<p>Riscul formalismului, al <i>formeii fără fond</i> (T. Maiorescu): SPC poate deveni ușor un clișeu des utilizat (cum s-a întâmplat cu "centrarea pe elev"), dar diferența dintre declarativ și faptic poate fi foarte mare. În acest context, întregul concept se poate demonetiza (își pierde valoarea).</p> <p>Pot apărea nevoi neanticipate, generate de schimbările rapide și generalizate. Posibilitatea de ajustare pe parcurs este mică sau chiar nulă.</p> <p>Riscul unor reacții de recul, al rezistenței la schimbare.</p> <p>"Dezrădăcinarea profesională" a unor cadre didactice care vor avea nevoie de timp și de practică pentru a asimila schimbarea amplă.</p>

IX. Concluzii și recomandări

Recomandări, în ordinea priorității acestora:	Cui se adresează?
<p>1. Realizarea unei evaluări ex-ante pentru a analiza oportunitatea deciziei și efectele așteptate, precum și pentru o analiză profundă a contextului de integrare a Inițiativei.</p> <p>Analiza fezabilității integrării SPC din perspectiva tuturor dimensiunilor sale (inclusiv componenta care vizează condițiile materiale de studiu), pentru a evita acțiunile într-una sau două direcții și a păstra specificitatea Inițiativei. Identificarea resurselor materiale, umane, procedurale și de timp necesare și disponibile.</p>	ME
<p>2. Continuarea modernizării formării inițiale și continue a personalului didactic. Pașii realizați sunt foarte importanți, fiind necesară monitorizarea implementării și evaluarea impactului. De asemenea, reflecția asupra noilor roluri și provocări ale profesiei didactice oferă liniile directoare pentru revizuirea finalităților și a conținutului formării inițiale și continue. Dincolo de pregătirea în domeniul de specializare, cadrele didactice au nevoie de foarte bune competențe de comunicare, atât cu elevii (copii și tineri), cât și cu adulții (părinți, reprezentanți ai autorităților, ai comunității, ai unor organizații partenere etc.); în general, accentul cade pe comunicarea profesorului cu elevii, mai puțin sau deloc pe comunicarea și colaborarea cu părinții, cu alți profesori și cu alți parteneri. De asemenea, au nevoie de competențe de consiliere, mai ales în condițiile în care lucrează cu un număr mare de copii cu părinții plecați la muncă peste hotare sau cu nevoi speciale de educație, aceștia având mai multă nevoie de consiliere și de suport. O altă direcție de ameliorare a formării o reprezintă echilibrul între dimensiunea cognitivă (pregătire de specialitate, pregătire pedagogică, realizate în special prin cursuri) și dimensiunea moral-afectivă care poate fi abordată prin ateliere și tutorat. Toți profesorii trebuie să participe la educația moral-afectivă a elevilor indiferent de materia pe care o predau, la respectarea drepturilor copiilor și la crearea unui climat socio-afectiv securizant, bazat pe încredere, echilibru și respect reciproc. În acest sens, au nevoie de pregătire cu un foarte pronunțat caracter practic.</p> <p>Includerea în programele de formare a unor teme/componente de elaborare de proiecte și de management al acestora, pentru a crește posibilitățile de accesare a diferitelor surse de finanțare de către școli.</p> <p>Promovarea și susținerea integrării TIC în activitatea de predare/învățare (a se vedea justificarea din secțiunea anterioară).</p>	3. ME, direcții raionale, instituții de formare a cadrelor didactice, organizații nonguvernamentale, școli
<p>3. Crearea unor mecanisme de motivare a personalului didactic, atât din punct de vedere salarial, cât și din perspectiva oportunităților de dezvoltare profesională. Dezvoltarea profesională este un factor motivant și stimulator foarte important, contribuind la satisfacția profesională și la creșterea performanței în activitate. Dezvoltarea profesională nu înseamnă doar formare continuă sau grade didactice, ci cuprinde toate activitățile menite să contribuie la îmbunătățirea competențelor, de la cursurile formale la învățarea între egali, studiul individual, schimbul de experiențe, comunitățile de practici etc. Mobilitățile sunt foarte importante pentru dezvoltarea profesională și este nevoie de încurajarea și susținerea programelor de mobilități de formare inițială și continuă pentru cadrele didactice. Există, la nivel european și global, o preocupare sporită pentru recunoașterea învățării non și informale. Și în cazul dezvoltării profesionale a cadrelor didactice, este nevoie de deschidere către recunoașterea diverselor activități care nu s-au finalizat cu un certificat, dar care au relevanță profesională.</p>	ME, alte instituții care pot susține dezvoltarea profesională a cadrelor didactice
<p>4. Continuarea eforturilor pentru ameliorarea condițiilor fizice ale școlilor. Școala și împrejurimile ei trebuie să fie un mediu sigur, atractiv, să stârnească curiozitatea și să permită concentrarea asupra activității școlare. Pentru unele ameliorări ale condițiilor școlare sunt necesare multe fonduri: încălzire, iluminat, apă, canalizare, grupuri sanitare interioare etc. Pentru altele, însă, este nevoie de mai puține resurse materiale, cu mai mult de voință și de creativitate. Elevii pot participa la decorarea claselor și la amenajarea curții școlii, astfel încât aceste spații să îi reprezinte și să fie resimțite ca fiind ale lor (activitățile fiind proiectate cu scopuri educaționale, în cadrul unui proiect școlar).</p>	ME, FISM
<p>5. Sporirea autonomiei școlilor, atât din punct de vedere financiar, al resurselor umane, cât și din punct de vedere al curriculum-ului. Autonomia atrage după sine răspunderea și preocuparea mai mare pentru asigurarea calității și adecvarea educației la nevoile beneficiarilor. Modernizarea curriculum-ului reprezintă un pas important. Cu toate acestea, este nevoie de continuarea eforturilor pentru o mai mare flexibilitate și desgestionare a curriculum-ului, care să permită o mai bună ajustare la diversele situații concrete din școli.</p>	ME
<p>6. Promovarea parteneriatelor interșcolare (naționale și internaționale) – o nevoie resimțită de ambele grupuri de școli vizitate în cadrul evaluării. Elevii și cadrele didactice au nevoie să comunice și să colaboreze cu colegi din alte școli, iar noile tehnologii sunt o soluție potrivită, economică (material și din punct de vedere al timpului) - de ex., Acțiunea eTwinning – parte a Programului de Învățare pe tot Parcursul Vieții – Componenta Comenius, al Comisiei Europene (www.etwinning.net).</p>	ME, direcții raionale de educație, școli și autorități locale

IX. Concluzii și recomandări

<p>7. Explorarea și clarificarea rolului și responsabilităților părinților în raport cu școala: investigarea așteptărilor pe care școala și reprezentanții săi le au de la părinți și a posibilităților reale de implicare cu folos a părinților, identificarea bunelor practici la nivel internațional în ceea ce privește implicarea părinților, elaborarea cadrului legal și a unor materiale educaționale care să ofere un mod comun de înțelegere a implicării părinților și sugestii concrete de susținere a comunicării și colaborării reale dintre școală și familie.</p>	<p>ME, UNICEF, parteneri de implementare,</p>
<p>8. Analiza situației copiilor ai căror părinți sunt plecați la muncă peste hotare, analiza implicațiilor și identificarea modalităților adecvate de sprijinire.</p>	<p>ME, MMPSF, UNICEF, școli și comunități locale</p>
<p>9. Crearea unui cadru și a mecanismelor necesare pentru educația părinților și a viitorilor părinți: programe de educație a părinților, curriculum opțional/ la decizia școlii pentru pregătirea tinerilor pentru viața de familie și pentru a fi părinți.</p>	<p>ME, UNICEF, organizații nonguvernamentale, școli și comunități locale</p>
<p>10. Școala prietenoasă într-o societate prietenoasă? Școala este puternic influențată de societatea în care funcționează și pe care o influențează la rândul său. De aceea, principiile promovate de Inițiativa <i>Școala prietenoasă copilului</i> au nevoie să fie susținute prin politicile sociale și economice.</p>	<p>Guvernul Republicii Moldova, instituții partenere (BM, UNDP etc.)</p>

În concluzie, se conturează mai multe argumente pentru a suține extinderea *Inițiativei*, în spiritul principiului "puțin și bun". Modelul *școlii prietenoase copilului* – foarte relevant pentru educația din Republica Moldova, conform tuturor experților consultați și datelor culese la nivelul școlilor cuprinse în evaluare – are **nevoie de pregătire pentru implementarea sa la scară largă și de resurse adecvate**. Pași importanți în acest sens au fost deja făcuți prin modernizarea politicilor educaționale și a curriculum-ului educației de bază, prin susținerea modernizării sistemului de formare inițială și continuă a cadrelor didactice prin includerea în curriculum-ul nucleu a unui modul

referitor la metodologia centrării pe elev, prin eforturile ME de a asigura cadrul propice incluziunii și adecvării educației la nevoile copiilor, cu focus în special pe grupurile vulnerabile și pe copiii cu nevoi speciale. Realizările obținute au construit cadrul favorabil și premise pentru ca toate școlile să devină prietenoase copilului, fiind în continuare nevoie de eforturi considerabile pentru susținerea modernizării clădirilor școlare/ a mediului fizic sigur, confortabil, primitor, pentru formarea și, mai ales, dezvoltarea profesională a cadrelor didactice și pentru promovarea principiilor SPC în practicile școlare - manageriale și didactice.

Anexa 1. Metodologia de evaluare

Pentru a obține date cât mai complete și cât mai corecte, au fost identificate „surse de date” reprezentând toate categoriile de audiență, iar factorii interesați au fost implicați în toate etapele evaluării. Au fost utilizate mai multe metode și tehnici de culegere a datelor. Au fost cuprinse în evaluare școlile care au fost sprijinite să pună în practică modelul școlii prietenoase (experimentale) și un grup de școli de comparație, selectate conform normelor unei abordări quasi-experimentale (școli corespondente, cât mai asemănătoare cu școlile participante la inițiativă, dar care nu au beneficiat de proiecte similare SPC în perioada 2007-2011.

Scopul investigării celor două grupuri de școli este de a compara transformările din școlile experimentale cu eventuala lor evoluție în absența Inițiativei, echivalentă cu situația școlilor corespondente din grupul de comparație. Culegerea datelor s-a realizat din cât mai multe surse și prin metode variate: a) chestionar (s-au cules 320 chestionare pentru elevi și 116 chestionare pentru profesori din cele 8 școli participante la evaluare); b) focus-grupuri separate cu elevi, cu părinți și cu cadre didactice (în total, 274 de persoane participante); c) interviuri semistructurate și consultări cu reprezentanți ai autorităților educației, ai instituțiilor de formare inițială și continuă

a cadrelor didactice, ai autorităților locale, ai unor instituții active în domeniul educației și cu directorii școlilor (în total, 20 de persoane); d) observarea activităților didactice (24 de observări la clasele IV-IX, distribuite echitabil între cele două categorii de școli), e) analiza de documente - rapoarte de progres, evaluarea inițială a pregătirii sistemului de învățământ pentru SPC, documente de planificare a activității și rapoarte UNICEF, documente legislative, politici educaționale, documente curriculare, studii și cercetări etc.

Limitele evaluării derivă, în primul rând, din dificultatea selectării școlilor de comparație, în condițiile în care, în ultimii ani, au fost realizate o serie de acțiuni la nivel național de promovare a principiilor școlii prietenoase copilului. O altă categorie de limite derivă din modul de completare a chestionarelor de către elevi (elevii cu vârste mai mici sau cu rezultate mai slabe au avut nevoie de mai mult timp pentru parcurgerea chestionarului și, uneori, de sprijin din partea operatorilor) sau oferirea de răspunsuri subiective de către cadrele didactice, pe fondul așa-numitului „efect de prestigiu”. Pentru reducerea influenței acestor factori, au fost utilizate tehnici specifice (itemi de control, culegere de date din diferite surse și prin diferite metode).

Anexa 2. Lista documentelor analizate

Titlul documentului	Autor(i), Editură, data și locul publicării	Limba de edactare
Baseline Study on Basic Education in the Republic of Moldova from the perspective of Child-Friendly Schools	Barbarosie, A., Gremalschi, A., Jigau, I., Vladicescu, N., Institute for Public Policy, Chisinau, 2008	Lb. engleză Limba de stat version also available
Country Analysis - UN Moldova	UNICEF Moldova, May, 2011	Lb. engleză
Two Year Rolling Work Plan (RWP) for Equitable Access to Quality Services Republic of Moldova	The Government of the Republic of Moldova and UNICEF	Lb. engleză Limba de stat
Understanding QBE/CFS Standards in the CEE/CIS Region Field Visit Country Report MOLDOVA	Nancy Clair Nils Kauffman, Iunie 2010	Lb. engleză
Making Schools Inclusive and Child-Friendly – Project proposal, 2008-2011, Republic of Moldova	UNICEF, 2008	Lb. engleză
Legea învățământului, Nr. 547 din 21.07.1995, cu modificările ulterioare (Education Law)	Parlamentul Republicii Moldova	Limba de stat
The project of the new Education Law	document de lucru	Limba de stat
Concepția Formării Personalului din Învățământul Preuniversitar	Consiliul Colegial al Ministerului Educației al Republicii Moldova	Limba de stat
HOTĂRÎRE Nr. 523 din 11.07.2011 cu privire la aprobarea Programului de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020 (Government Decision for the approval of the Programme for developing Inclusive Education in the Republic of Moldova, in 2011-2020)	Guvernul Republicii Moldova, Iunie, 2011	Limba de stat
Standarde de competență – instrument de realizare a politicilor educaționale	Ministerul Educației, Institutul de Științe ale Educației, UNICEF Moldova, Chișinău, 2010	Limba de stat
Evaluarea curriculumului școlar – perspectivă de modernizare	Ministerul Educației, Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Științe ale Educației, Chișinău, 2009	Limba de stat
Curriculum școlar, clasele I-IV și Curriculum școlar, clasele V-IX	Ministerul Educației al Republicii Moldova, Chișinău, 2010	Limba de stat
Making Schools Inclusive and Child-Friendly - Republic of Moldova. Progress and Utilization Report by UNICEF Moldova to Swiss Committee for UNICEF	UNICEF, March, 2010	Lb. engleză
Child-Friendly School. Manual	UNICEF, March, 2009	Lb. engleză
Education and Human Development: Actual and Future Challenges. Policy Paper	Thomas Otter, Arcadie Barbarosie, Anatol Gremalschi UNDP Moldova, Chișinău, 2010	Lb. engleză
Educația în Republica Moldova. Publicație statistică 2010/2011	Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, Chișinău, 2011	Limba de stat Lb. engleză
Child Friendly Schools in Moldova: Making schools a better place for children. Progress Report by UNICEF Moldova to IKEA (consolidated funds from Natcoms)	UNICEF, Raport - martie 2010 și martie 2011	Lb. engleză
UNDAF M&E Matrix 2010	UNDAF, 2010	Lb. engleză
External Evaluation of the “Child-Friendly Schools” Project (2002-2007) in Bosnia and Herzegovina. Final report	Joachim Friedrich Pfaffe and A. E. M. (Ans) Smulders PROMAN S.A., Bettembourg, December 2008	Lb. engleză
The Second Millennium Development Goals Report, Republic of Moldova	Guvernul Republicii Moldova cu sprijinul Agențiilor Națiunilor Unite în Moldova Septembrie, 2010	Lb. engleză
Country Programme (2007-2011). Mid-Term Review	Guvernul Republicii Moldova și UNICEF	Lb. engleză
Cunoștințele elevilor privind drepturile copilului	UNICEF, 2010	Limba de stat
Teacher Quality and Teacher Work Conditions in the Republic of Moldova	Liudmila Lefter, Virginia Rusnac, Olesea Cruc, Andrea Ahlert, Katherine Batchelder UNICEF, IES, IDIS “Viitorul”, Columbia University – Teachers College	Lb. engleză

Anexa 3. Calendarul consultărilor și expertizii participanți

Perioada: 7-16 noiembrie 2011

Data	Activitatea	Experți consultați
7.11.2011	Consultare cu reprezentanți ai ME	Dna. Eugenia Parlicov - ME Dna. Mariana Goraș – ME
8.11.2011	Consultare cu reprezentanți ai Facultății de Psihologie și Științele Educației, Universitatea de Stat a Republicii Moldova	dr. Vladimir Gutu, Decan
	Consultare cu reprezentanți ai Institutului de Științe ale Educației	dr. Nicolae Bucun, Vice-director
	Consultare cu reprezentanți ai Institutului de Politici Publice	dr. Anatol Gremalschi
	Consultare cu reprezentanți ai Programului Educațional Pas cu Pas	Dna Cornelia Cincilei, Dna Liliana Simcov
8 și 17 noiembrie	Consultare cu reprezentanții UNICEF Moldova	Dna Sandie Blanchet, Dna Liudmila Lefter, Dna Elena Laur

Anexa 4. Instrumente de culegere a datelor

4.1. Chestionar pentru cadrele didactice (versiunea în limba de stat)

Chestionar pentru cadrele didactice din școlile experimentale

Stimate colege / Stimați colegi,

Acest chestionar a fost elaborat pentru a culege informații privind modul de punere în practică a Inițiativei „Școala prietenoasă copilului”, despre rezultatele obținute, dificultățile întâmpinate, schimbările produse și măsura în care acestea vor dura în timp. De asemenea, este important să cunoaștem părerea dumneavoastră referitoare la cât de potrivită este o astfel de inițiativă pentru școala Dvs. și, în sens larg, pentru toate școlile din țară.

În acest scop, vă rugăm să ne sprijiniți prin completarea chestionarului de mai jos. Nu există răspunsuri corecte sau răspunsuri greșite la întrebările următoare. Vă rugăm să răspundeți sincer, în funcție de opiniile Dvs. Răspunsurile dvs. sunt confidențiale, vor fi prelucrate statistic și vor fi utilizate numai pentru evaluarea Inițiativei „Școala prietenoasă copilului”.

Pentru a completa chestionarul, încercuiți varianta de răspuns care corespunde opiniei dvs. sau completați spațiile punctate, acolo unde este cazul. Dacă nici unul dintre răspunsurile din listă nu vi se potrivește, puteți încercui, acolo unde există, varianta “Altele/altceva”, precizând propriul dvs. răspuns. La tabele, pentru fiecare afirmație de pe orizontală încercuiți varianta de răspuns care vi se potrivește sau completați răspunsul (acolo unde este cazul).

Mulțumim frumos pentru colaborare!

1. Vă rugăm să încercuiți codul corespunzător școlii în care predați:

S1. Liceul Teoretic Molești
S2. Liceul Teoretic Crocmaz

S3. Gimnaziul Șofrîncani
S4. Gimnaziul Vălcineț

2. Genul Dvs: **1.** Feminin   **2.** Masculin

3. Grad didactic: **1.** Gradul superior   **2.** Gradul I   **3.** Gradul II   **4.** Fără grad didactic

4. Statut (încadrare): **1.** De bază   **2.** Cumul

5. Nivelul de învățământ la care predați: 1) primar 2) gimnazial 3) liceal.

6. Dacă predați în învățământul secundar, vă rugăm să precizați aria curriculară în care se încadrează disciplina/ disciplinele predate de Dvs:

1) Limba și comunicare	3) Educație socioumană	5) Sport
2) Matematică și științe	4) Arte	6) Tehnologii

7. Vechimea în învățământ: 1) până la 3 ani 4) între 13 și 18 ani
2) între 3 și 8 ani 5) peste 18 ani
3) între 8 și 13 ani

8) Ultimul nivel de instruire absolvit:

1. superior	3. mediu de specialitate
2. superior incomplet	4. medii generale .....

9) Ați participat în ultimii trei ani la cursuri de formare continuă pe teme legate de:

	Da	Nu	Nu am avut ocazia, însă mi-ar fi de folos astfel de cursuri
1) centrarea pe elev;	1	2	3
2) drepturile copilului;	1	2	3
3) colaborarea școală-comunitate, școală-familie.	1	2	3
4) educație incluzivă	1	2	3

10. Pentru fiecare afirmație din prima coloană, încercuiți varianta de răspuns care reflectă cel mai bine părerea dumneavoastră.

	În foarte mare măsură	În mare măsură	În mică măsură	În foarte mică măsură	Nu știu/ Nu pot aprecia
1. Cunosc Inițiativa <i>Școala prietenoasă copilului</i> și principiile pe care le promovează.	1	2	3	4	5
2. Această inițiativă este potrivită școlii în care lucrez, întrucât promovează incluziunea, centrarea pe elev, participarea democratică, siguranța și sănătatea copiilor și, în ansamblu, calitatea educației.	1	2	3	4	5
3. Pregătirea cadrelor didactice și introducerea în școli a modelului școlii prietenoase contribuie la sprijinirea reformei educației.	1	2	3	4	5
4. O "școală prietenoasă" duce la creșterea participării la educație a copiilor.	1	2	3	4	5
5. O "școală prietenoasă" permite adaptarea atât la nevoile și particularitățile elevilor, cât și la schimbările sociale rapide.	1	2	3	4	5
6. Este puțin probabil să crească rata de participare la educație și să se îmbunătățească performanța elevilor, dacă școlile nu pot oferi condiții bune de studiu, de siguranță și mijloace didactice moderne.	1	2	3	4	5
7. Este nevoie ca școala să fie deschisă tuturor copiilor, fără discriminare și să ofere sprijin copiilor proveniți din medii vulnerabile sau aflați în situații de risc (copii săraci, cu dizabilități, din familii destrămate etc.)	1	2	3	4	5
8. Este mai bine ca părinții să nu intervină în activitatea școlii, ci să se ocupe mai mult de copii acasă.	1	2	3	4	5
9. Diferențele dintre fete și băieți nu sunt semnificative în activitatea de predare-învățare.	1	2	3	4	5
10. Este de dorit să îi includem pe elevii cu dizabilități sau cu dificultăți de învățare, însă eforturile necesare sunt prea mari în raport cu rezultatele obținute.	1	2	3	4	5
11. Abordarea centrată pe elev nu schimbă semnificativ practica didactică sau rezultatele elevilor și nu este întotdeauna posibil de aplicat.	1	2	3	4	5

11. Pentru fiecare afirmație din prima coloană, vă rugăm să încercuiți varianta de răspuns corespunzătoare opiniei Dvs.:

	În foarte mare măsură	În mare măsură	În mică măsură	În foarte mică măsură	Nu știu/ Nu pot aprecia
1. Cadrele didactice din școala noastră îi implică pe elevi în stabilirea obiectivelor învățării și a modalităților de lucru.	1	2	3	4	5
2. Colegii mei cunosc bine problemele fiecărui elev și particularitățile sale de învățare.	1	2	3	4	5
3. În școala noastră, cadrele didactice sunt pregătite să integreze în clasă copiii cu dificultăți de învățare sau cu dizabilități.	1	2	3	4	5
4. Învățătorii și profesorii sunt pregătiți să lucreze cu elevi care aparțin unor grupuri etnice minoritare.	1	2	3	4	5
5. Colegii mei comunică cu părinții copiilor și îi implică mult în viața școlară a copiilor.	1	2	3	4	5
6. Îi învățăm pe elevi să își planifice procesul de învățare și să reflecteze asupra învățării.	1	2	3	4	5
7. În școala noastră, elevii sunt implicați în evaluarea rezultatelor obținute și sunt încurajați să se autoevalueze.	1	2	3	4	5
8. Fetele și băieții lucrează în grup și învață unii de la alții, într-un climat bazat pe respect și încredere.	1	2	3	4	5
9. Elevilor li se recomandă ce surse de informații să folosească.	1	2	3	4	5
10. Învățătorii și profesorii proiectează activități de învățare prin care să demonstreze elevilor că prejudecățile legate de gen și de performanța școlară nu sunt justificate (dau exemple de femei și de bărbați matematicieni, romancieri, sportivi etc.).	1	2	3	4	5
11. Învățătorii și profesorii proiectează activități de învățare prin care elevii să înțeleagă că prejudecățile etnice sau alte tipuri de prejudecăți nu trebuie generalizate (de ex., nu toți copiii romi trebuie să știe să cânte sau să danseze, copiii cu dizabilități fizice compensează prin alte abilități fizice superioare etc.).	1	2	3	4	5
12. De multe ori, învățarea se realizează și în afara sălii de clasă, când cadrul didactic nu este de față pentru a preda elevilor.	1	2	3	4	5
13. Când proiectez lecțiile, principalul reper îl constituie programa școlară și conținuturile de predat.	1	2	3	4	5
14. Elevii sunt "învățați cum să învețe" și să își asume responsabilitatea asupra învățării.	1	2	3	4	5
15. Când proiectează lecțiile, profesorii și învățătorii pornesc în primul rând de la experiența elevilor și de la interesele lor.	1	2	3	4	5
16. Cadrele didactice au capacitatea de a-și recunoaște greșelile, de a soluționa probleme și situații ambigue, complexe, din clasă sau din școală.	1	2	3	4	5
17. Pe lângă disciplina școlară în sine, este important ca elevii să își dezvolte competențe pentru viață sau competențe transferabile (de ex., lucrul în echipă).	1	2	3	4	5
18. Când este necesar să se documenteze, elevii își aleg singuri sursele și modul de informare sau de prezentare a rezultatelor.	1	2	3	4	5
19. În activitatea de predare, se face mereu legătura dintre ceea ce se învață la școală și viața de zi-cu-zi, evidențiind caracterul practic / aplicativ al informațiilor.	1	2	3	4	5
20. Se utilizează calculatorul și tehnologia informației și comunicării în activitatea de predare-învățare.	1	2	3	4	5

12. Considerați că abordarea centrată pe elev și întreaga inițiativă a școlii prietenoase influențează pozitiv:

	În foarte mare măsură	În mare măsură	În mică măsură	În foarte mică măsură	Nu știu/ Nu pot aprecia
1. participarea elevilor la ore, implicarea în activități și schimbul de idei	1	2	3	4	5
2. dezvoltarea capacităților de rezolvare de probleme	1	2	3	4	5
3. rezultatele școlare	1	2	3	4	5
4. creșterea toleranței	1	2	3	4	5
5. creșterea încrederii în sine, îmbunătățirea imaginii de sine la nivelul elevilor	1	2	3	4	5
6. atitudinea cadrelor didactice față de elevi și implicarea mai bună a acestora în învățare	1	2	3	4	5
7. competența cadrelor didactice de a evalua rezultatele elevilor în mod transparent și obiectiv	1	2	3	4	5
8. relațiile dintre școală și comunitate	1	2	3	4	5
9. implicarea părinților în viața școlii și asumarea răspunderii pentru educația copiilor	1	2	3	4	5

13. Cât de des participă părinții la următoarele activități în cadrul școlii?

	Des	Rar	Deloc	Nu s-au organizat astfel de activități
1. Diferite evenimente (serbări, excursii, spectacole de teatru etc.)	1	2	3	4
2. Strângerea de fonduri (fondul clasei, fondul școlii, fondul de reparații, sponsorizări etc.)	1	2	3	4
3. Cursuri pentru părinți, organizate de școală, întâlniri cu specialiști în diferite domenii (medici, logopezi, psihologi, consilieri etc.)	1	2	3	4
4. Ședințe cu părinții pe teme organizatorice	1	2	3	4
5. Sesiuni de consiliere individuală sau în grup mic (discuții cu psihologul sau consilierul școlii)	1	2	3	4
6. Programul elevului în școală - asistența la o oră / o zi / participare la activități didactice	1	2	3	4
7. Întreținerea / Repararea școlii (renovarea clasei/școlii, amenajarea clasei sau a curții, repararea mobilierului etc.)	1	2	3	4
8. Decizii privind viața școlii, curriculum-ul, evaluarea, gestionarea resurselor	1	2	3	4
9. Alt tip de activitate. Dați exemple:				

14. În ce măsură părinții și elevii Dvs. se confruntă cu următoarele probleme/ dificultăți?

	Mare	Medie	Mică	Deloc	Nu știu
1. Dificultăți financiare (asigurarea rechizitelor, plata taxelor, participarea la fondul comun)	1	2	3	4	5
2. Lipsa de timp pentru educația copiilor	1	2	3	4	5
3. Numărul mare de copii din familie	1	2	3	4	5
4. Conflicte în familie; violență; alcoolism	1	2	3	4	5
5. Condiții de locuire precare, necorespunzătoare îngrijirii și educației copilului	1	2	3	4	5
6. Lipsa de cunoștințe privind creșterea și educația copilului	1	2	3	4	5
7. Drumul lung până la școală	1	2	3	4	5
8. Altele, și anume:					

15. Cum apreciați implicarea majorității părinților în viața școlii?

1. Foarte bună   2. Bună   3. Satisfăcătoare   4. Nesatisfăcătoare

16. Pe baza experienței Dvs., care dintre următoarele dificultăți sau obstacole afectează mai mult colaborarea cu părinții? (încercuiți maxim 3 variante de răspuns, pe cele mai importante)

	În foarte mare măsură	În mare măsură	În mică măsură	În foarte mică măsură	Nu știu/ Nu pot aprecia
1. Programul încărcat din școală, activitățile administrative sau birocratice ale profesorilor nu permit decât relații sporadice de colaborare cu părinții	1	2	3	4	5
2. Lipsa unui spațiu corespunzător pentru activitățile cu părinții	1	2	3	4	5
3. Discrepanțe / diferențe majore între opiniile părinților și cele ale cadrelor didactice cu privire la educația copilului	1	2	3	4	5
4. Interesul scăzut manifestat de părinți pentru colaborare și pentru educația copilului	1	2	3	4	5
5. Supraocuparea profesională și familială a părinților (lipsa timpului părinților, plecarea la muncă în alte țări)	1	2	3	4	5
6. Lipsa de apreciere pentru activitatea profesorilor	1	2	3	4	5
7. Rolul minor pe care părinții îl pot avea în ceea ce privește școala.	1	2	3	4	5

17. După părerea Dvs., ar fi nevoie ca modelul școlii prietenoase să fie extins la cât mai multe școli din țară?

- 1) da, cred că rezultatele pe care acest model le-ar putea avea, ar justifica efortul și costurile;
- 2) da, cu toate că nu avem siguranța că rezultatele pe care le-am putea obține ar merita efortul și resursele consumate;
- 3) nu, rezultatele posibile sau schimbările aduse sunt prea mici în raport cu efortul și resursele necesare.
- 4) nu, nu este un model potrivit pentru școlile noastre.
- 5) nu știu.

18. Ce credeți că ar putea afecta extinderea modelului școlii prietenoase în alte școli?

	În mare măsură	În măsură medie	În mică măsură	Deloc	Nu știu/ nu pot aprecia
1. Lipsa condițiilor materiale din școală	1	2	3	4	5
2. Lipsa resurselor financiare	1	2	3	4	5
3. Lipsa de suport managerial	1	2	3	4	5
4. Nivelul scăzut al motivației cadrelor didactice	1	2	3	4	5
5. Nivelul scăzut al motivației elevilor pentru învățare	1	2	3	4	5
6. Nivelul redus al implicării părinților și comunității locale	1	2	3	4	5
7. Incoerența politicilor educației	1	2	3	4	5
8. Lipsa se sprijin din partea autorităților educaționale, la nivel raional și la nivel de stat	1	2	3	4	5
9. Nevoia de formare specifică a cadrelor didactice	1	2	3	4	5
10. Altceva, vă rugăm precizați					

19. Care dintre factorii de mai jos ar putea afecta motivația și implicarea Dvs. sau a colegilor, pentru a face ca școala în care lucrați să fie prietenoasă copiilor?

	Afectează pozitiv	Nu are nici o influență	Afectează negativ	Nu știu/ nu pot aprecia
1. Statutul social actual al profesiei	1	2	3	4
2. Nivelul salariului	1	2	3	4
3. Sarcinile administrative pe care profesorii le au	1	2	3	4
4. Cerințele pentru parcursul în carieră (completări de studii, obligativitatea unui număr de credite profesionale într-un interval de timp, gradele didactice)	1	2	3	4
5. Activitățile suplimentare și necesitatea unor documente justificative pentru dosarul personal	1	2	3	4
6. Siguranța locului de muncă	1	2	3	4
7. Contribuția la modelarea personalității elevilor	1	2	3	4
8. Altceva, vă rugăm precizați	1	2	3	4

20. În școala dvs., ca urmare a inițiativei școlii prietenoase, considerați că:

	În mare măsură	În măsură medie	În mică măsură	Deloc	Nu știu/ nu pot aprecia
1. Elevii sunt mai deschiși și mai înțelegători față de colegii care au dizabilități sau provin din grupuri dezavantajate.	1	2	3	4	5
2. Școala a dezvoltat mecanisme de integrare și de sprijinire a copiilor cu nevoie speciale, proveniți din medii dezavantajate sau aflați în situații de risc.	1	2	3	4	5
3. Cadrele didactice sunt mai pregătite să abordeze problemele din perspectiva elevului.	1	2	3	4	5
4. Cadrele didactice respectă drepturile elevilor și manifestă sensibilitate față de nevoile și interesele lor, inclusiv în cazul celor proveniți din grupuri vulnerabile.	1	2	3	4	5
5. Cadrele didactice au capacitatea de a integra propriile priorități într-un cadru comun de probleme și valori, precum și de a acționa pe baza deciziilor elevilor.	1	2	3	4	5
6. Eforturile de a-i include pe elevii din grupuri vulnerabile sunt inutile, întrucât în afara școlii aceștia se separă de ceilalți elevi.	1	2	3	4	5
7. Situațiile de violență în școală s-au mai redus.	1	2	3	4	5
8. Cadrele didactice încurajează spiritul de inițiativă și capacitatea de studiu independent ale elevilor.	1	2	3	4	5
9. Părinții se simt mai motivați să participe (participă mai mult la viața școlii și la educația copiilor).	1	2	3	4	5
10. Rezultatele elevilor la învățătură s-au îmbunătățit.	1	2	3	4	5

Vă mulțumim frumos pentru sprijin!

Echipa de evaluare

4.2. Chestionar pentru elevi (versiunea în limba de stat)

Chestionar pentru elevi

Acest chestionar vă este înmănat pentru că dorim să aflăm cât de bine cunoașteți și respectați drepturile copilului, cât de prietenoasă este școala în care învățați și ce schimbări v-ați dori să se întâmple în școlile voastre.

Chestionarul este anonim, prin urmare nu scrieți numele vostru pe el și nu îl semnați. Răspunsurile nu sunt comunicate nimănui, vor fi prelucrate statistic și vor fi utilizate numai pentru elaborarea studiului. Nu există răspunsuri corecte sau răspunsuri greșite la întrebările următoare. Vă rugăm să răspundeți sincer, în funcție de opiniile voastre.

Pentru a completa chestionarul, încercuiți varianta de răspuns care corespunde opiniei voastre sau, după caz, completați spațiile punctate cu propriul răspuns. Dacă nici unul dintre răspunsurile din listă nu vi se potrivește, puteți încercui, acolo unde există, varianta "Altele/altceva" și să completați cu propriul răspuns. La tabele, pentru fiecare afirmație de pe orizontală încercuiți varianta de răspuns care vi se potrivește sau completați răspunsul (acolo unde este cazul).

Vă mulțumim frumos pentru colaborare!

1. Vă rugăm să încercuiți codul corespunzător școlii în care învățați:

S1. Liceul Teoretic Molești	S5. Liceul Teoretic Zimbreni
S2. Liceul Teoretic Crocmaz	S6. Liceul Teoretic Caplani
S3. Gimnaziul Șofrîncani	S7. Gimnaziul Gaspar
S4. Gimnaziul Vălcineț	S8. Gimnaziul Unguri

2. Clasa:.....

3. Anul nașterii .....

4. Genul:

1. Feminin

2. Masculin

5. De unde ai aflat cele mai multe informații despre drepturile copilului? (Încercuiește cel mult trei dintre sursele enumerate mai jos, pe care le consideri cele mai importante):

1. de la orele de educație civică sau alte discipline școlare care au cuprins teme de drepturile copilului	5. presă (televiziune, radio, ziare, reviste)
2. din activitățile educative organizate de profesorul-diriginte	6. Internet
3. din discuții cu profesorii, în afara orelor (la activități extrașcolare)	7. cărți, reviste pentru elevi
4. de la colegi sau de la părinți	8. nu cunosc prea multe despre drepturile copilului
9. din alte surse; care?	

6. În școala ta există un Consiliu /Comitet de elevi sau altă organizație a elevilor?

1. Da

2. Nu

3. Nu știu

7. Dacă da, cum apreciezi activitatea acestuia/acesteia:

- utilă pentru majoritatea elevilor din școală; problemele acestora sunt discutate și susținute de consiliu;
- activitatea acestui Consiliu nu prea contează, nu îi afectează pe elevi (nici în bine, nici în rău).

8. Atunci când se discută problemele sau organizarea clasei, deciziile sunt, în general:

(Încercuiește un singur răspuns care reflectă cea mai des întâlnită situație):

- stabilite de profesori sau de diriginte;
- discutate și stabilite de comun acord;
- propușe de elevi și acceptate de profesori / diriginte.

9. Profesorii obișnuiesc să discute cu elevii și să le ia în considerare opiniile privind:

(Pe fiecare rând, încercuiește cifra care corespunde cel mai bine răspunsului tău)

	Deseori	Rareori	Niciodată	Nu știu/ nu pot aprecia
1. Organizarea clasei, problemele zi-cu-zi ale clasei	1	2	3	4
2. Organizarea unor activități extrașcolare (excursii, vizite, concursuri sportive etc.)	1	2	3	4
3. Temele orelor de dirigiență	1	2	3	4
4. Stabilirea disciplinelor opționale pe care să le studiezi	1	2	3	4
5. Rezolvarea unor conflicte dintre elevi	1	2	3	4
6. Analiza unor cazuri în care unii copii sunt nedreptățiți	1	2	3	4
7. Volumul temelor pentru acasă	1	2	3	4
8. Modul în care se acordă notele	1	2	3	4
9. Rezolvarea unor nemulțumiri ale elevilor legate de comportamentul unor profesori	1	2	3	4
10. Alte situații. Care?.....				

10. Cât de des ai observat următoarele situații în școala ta? Pentru fiecare afirmație din prima coloană, încercuiește cifra care corespunde cel mai bine răspunsului tău.

	Deseori	Rareori	Niciodată	Nu știu/ nu pot aprecia
1. Elevii cu rezultate bune la învățătură primesc note mari, chiar dacă uneori sunt mai puțin pregătiți la o anumită lecție.	1	2	3	4
2. Elevii din familiile mai bogate obțin mai ușor note mai mari.	1	2	3	4
3. Elevii din familiile de intelectuali sunt mai simpatizați de profesori.	1	2	3	4
4. Unii elevi sunt defavorizați din cauza etniei lor.	1	2	3	4
5. Unii elevi sunt defavorizați din cauza apartenenței religioase	1	2	3	4
6. Unii elevi sunt defavorizați din cauza dizabilităților (handicapului) pe care le au.	1	2	3	4
6. Profesorii nu fac diferențe între elevi, se poartă la fel cu toți.	1	2	3	4

11. Pentru fiecare afirmație din prima coloană, te rugăm să încercuiești varianta de răspuns corespunzătoare opiniei tale.

	În foarte mare măsură	În mare măsură	În mică măsură	În foarte mică măsură	Nu știu/ Nu pot aprecia
1. În școala mea, profesorii stabilesc împreună cu elevii modalitățile de lucru la ore sau unele teme de studiu.	1	2	3	4	5
2. Profesorii cunosc bine problemele fiecărui elev și felul în care învață mai bine.	1	2	3	4	5
3. În școala noastră, profesorii lucrează fără probleme cu elevii care au dificultăți de învățare sau dizabilități.	1	2	3	4	5
4. Profesorii lucrează fără probleme cu elevii care aparțin unor grupuri etnice minoritare.	1	2	3	4	5
5. Profesorii comunică cu părinții noștri și îi implică mult în viața școlii.	1	2	3	4	5

	În foarte mare măsură	În mare măsură	În mică măsură	În foarte mică măsură	Nu știu/ Nu pot aprecia
6. Profesorii ne învață să ne planificăm activitatea de învățare și să reflectăm asupra modului în care am învățat.	1	2	3	4	5
7. Profesorii sunt foarte preocupați de lecție și nu abordează alte subiecte care i-ar interesa pe elevi.	1	2	3	4	5
8. În școala noastră, elevii sunt implicați în evaluarea rezultatelor obținute și sunt încurajați să se autoevalueze.	1	2	3	4	5
9. Fetele și băieții lucrează în grup și învață unii de la alții, într-un climat bazat pe respect și încredere.	1	2	3	4	5
10. Profesorii ne recomandă ce surse de informații să folosim.	1	2	3	4	5
11. Profesorii sunt deschiși și comunică cu elevii pe diferite subiecte.	1	2	3	4	5
12. În unele lecții/activități am învățat că elevii, indiferent de etnie, religie sau gen, au aceleași drepturi și pot face performanță în orice domeniu.	1	2	3	4	5
13. La școală învățăm "cum să învățăm", cum să căutăm informații, să le organizăm etc.	1	2	3	4	5
14. Pe lângă disciplina școlară în sine, este important ca elevii să își dezvolte competențe pentru viață sau alte competențe, cum ar fi lucrul în echipă, organizarea timpului etc.	1	2	3	4	5
15. Când este necesar să ne documentăm, ne alegem singuri sursele și modul de informare sau de prezentare a rezultatelor.	1	2	3	4	5
16. Când predau, profesorii fac mereu legătura dintre ceea ce învățăm și viața de zi-cu-zi, arătându-ne la ce ne folosesc cunoștințele noi.	1	2	3	4	5
17. Școala este la fel de deschisă pentru toți copiii, iar cei care sunt în dificultate sunt sprijiniți.	1	2	3	4	5
18. Profesorii utilizează calculatorul și tehnologia informației și comunicațiilor (de ex, internet-ul, prezentari PPT, modele de simulare, comunicari cu elevii prin internet) la lecții.	1	2	3	4	5

12. Ce v-ați dori să schimbați la școala/ clasa voastră? (Încercuiți maxim 3 răspunsuri, pe cele mai semnificative)

1. îmbunătățirea condițiilor de studiu (apă curentă, încălzire etc.); 2. felul în care profesorii comunică și cum îi tratează pe elevi 3. felul în care predau profesorii; 4. teme de studiu mai atractive; 5. dotarea cu echipamente moderne (de ex., calculatoare, internet, literatura, echipament de laborator, săli de sport etc.);	6. elevi / colegi mai respectuoși, mai toleranți / înțelegători 7. felul în care sunt integrați și sprijiniți elevii cu dizabilități sau proveniți din medii dezavantajate; 8. participare mai bună a părinților la viața școlii; 9. recunoașterea importanței școlii în comunitate; 10. altceva, ce anume (puteți enumera mai multe aspecte.....)

13. Ce vă place cel mai mult la școala voastră ?

.....

Vă mulțumim frumos pentru sprijin!

4.3. Ghiduri de întrebări pentru focus-grup

GHID DE FOCUS-GRUP PENTRU ELEVI

Notă: interviul de grup se realizează cu elevi de gimnaziu, numărul de elevi la o discuție fiind între 6-12

Introducere: Am vizitat școala voastră și m-am întrebât cum aș putea să o caracterizez în câteva cuvinte. M-ați putea ajuta voi?

1. Cum ați descrie școala voastră, în câteva cuvinte, unei persoane noi? Ce vă place cel mai mult la școala voastră? Ce anume **nu** vă place?
2. Care sunt motivele voastre de a veni la școală? Sunt în localitatea voastră copii care nu vin la școală? De ce nu vin?
3. Ce ar trebui făcut pentru ca toți elevii să vină cu plăcere la școală?
4. Se vorbește în ultimul timp despre școlile prietenoase copilului. Cum credeți că sunt aceste școli? Vi se pare că școala voastră este „prietenoasă”? Dacă da, de ce? Dacă nu, cum ar trebui să se schimbe?
5. Cum se poartă profesorii cu elevii, în general: cald, apropiat, distant...? Cât de interesați sunt profesorii de părerile voastre? Se ține cont de părerile voastre când se stabilește ceva? Dați exemple.
6. Lecțiile se desfășoară la fel ca și acum 2 ani? Dacă s-a schimbat ceva, ce anume? Dați exemplu.
7. Cu ce dificultăți se confruntă colegii care au dizabilități sau sunt din familii sărace, ori destrămate ori au alte situații foarte dificile, în relațiile cu profesorii? Dar în relațiile cu ceilalți elevi?
8. Părinții voștri sunt interesați de ce faceți la școală? Ce anume vă întreabă mai des legat de școală? Ce părere au despre profesorii voștri? Cât de des participă părinții la diferite acțiuni ale școlii? Dați exemple. Dacă nu sunt interesați sau nu participă, care credeți că sunt motivele?

GHID DE FOCUS-GRUP PENTRU CADRE DIDACTICE

școli experimentale

1. Cum ați descrie, în câteva cuvinte, „școala prietenoasă copilului”?
2. În școala dvs., cum i-a ajutat această abordare pe elevi să învețe mai bine? Ce alte avantaje are această abordare pentru elevi? S-a îmbunătățit frecvența elevilor și cuprinderea lor în școală? (de ex., dacă mai sunt copii care nu sunt înscriși sau care vin sporadic la școală).
3. Unii spun că este mult prea dificil să facem școlile prietenoase copilului, că este nevoie de efort și de multe resurse. Dumneavoastră ce credeți?
4. Cum ați reușit să puneți în practică ideile „școlii prietenoase”? Puteți da un exemplu pentru a ilustra cum ați acționat dvs., ca profesor?
5. Școala prietenoasă presupune o bună participare a părinților și a administrației publice locale la viața școlii. Cum ați reușit să îi implicați, în ce activități? Ce dificultăți ați întâmpinat?
6. Se vorbește în ultima vreme despre centrarea educației pe elev. Ce avantaje credeți că are această abordare, ce aduce în plus elevilor? Are și dezavantaje acest mod de concepere a predării-învățării? Dacă da, care ar fi acestea?
7. Ce dificultăți aveți în integrarea copiilor cu dizabilități sau a celor proveniți din medii vulnerabile (de ex., copii săraci, din minorități etnice sau lingvistice, din familii destrămate sau cu părinții plecați pentru mult timp la muncă în străinătate etc.)? Ce măsuri s-au luat la nivelul școlii / administrației publice locale pentru a ajuta profesorii să lucreze mai bine cu acești copii? Ce s-a făcut pentru a sprijini acești elevi?
8. Cum v-au ajutat activitățile de formare pe care le-ați parcurs?
9. Ați recomanda altei școli să încerce să devină „școală prietenoasă”? Dacă da, din ce motive sau ce argumente i-ați oferi ca să o convingeți?
10. Credeți că ar fi de dorit ca toate școlile să încerce să devină „școli prietenoase”? Dacă da, credeți că ar fi posibil? De ce ar fi nevoie ca acest lucru să se întâmple?
11. Ce ați dori să schimbați în școala Dvs.? Cum ați dori să fie aceasta peste 5 ani?

GHID DE FOCUS-GRUP PENTRU CADRE DIDACTICE

școli de comparație

1. Ați auzit despre modelul „școlii prietenoase copilului”? Cum l-ați descrie, în câteva cuvinte?

Dacă sunt familiari cu modelul școlii prietenoase	DACĂ NU SUNT FAMILIARI CU MODELUL ȘCOLII PRIETENOASE
2. Credeți că ar fi potrivit acest model pentru școala Dvs.? I-ar ajuta pe elevi să frecventeze mai bine școala? Dar să învețe mai bine? Ce alte avantaje are această abordare pentru elevi?	2. Ce ar trebui făcut pentru a îmbunătăți frecventarea școlii și pentru cuprinderea tuturor copiilor în școală?
3. Unii spun că este mult prea dificil să facem școlile prietenoase copilului, că este nevoie de efort și de multe resurse. Dumneavoastră ce credeți?	3. De ce este nevoie pentru ca elevii să învețe mai bine?

4. Cât de mulțumit sunteți de implicarea părinților/ comunității în viața școlii? Cum și în ce tipuri de activități sau decizii se implică? Dacă nu, care sunt cauzele neimplicării? Ce strategie ați adoptat pentru a depăși dificultățile?
5. Se vorbește în ultima vreme despre centrarea educației pe elev. Ce avantaje credeți că are această abordare, ce aduce în plus elevilor? Are și dezavantaje acest mod de concepere a predării-învățării? Dacă da, care ar fi acestea? Credeți că ați avea nevoie de formare pentru a aplica principiile și metodele centrării pe elev?
6. Ce dificultăți aveți în integrarea copiilor cu dizabilități sau a celor proveniți din medii vulnerabile (de ex., copii săraci, din minorități etnice sau lingvistice, din familii destrămate sau cu părinții plecați pentru mult timp la muncă în străinătate etc.)? Ce măsuri s-au luat la nivelul școlii / administrației publice locale pentru a ajuta profesorii să lucreze mai bine cu acești copii? Ce s-a făcut pentru a sprijini acești elevi?
7. Ce ați dori să schimbați în școala Dvs.? Cum ați dori să fie aceasta peste 5 ani?

GHID DE FOCUS-GRUP PENTRU PĂRINȚI

Notă: interviul de grup se realizează cu părinți ai elevilor din învățământul de bază. Numărul de participanți la interviul de grup: între 6-10

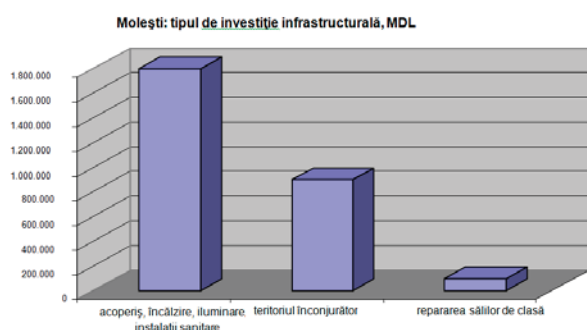
9. Cum ați descrie școala copilului dvs, în câteva cuvinte, unei persoane noi? Dacă v-ar întreba o cunoștință de-a dvs. dacă să-și înscrie copilul la această școală, cum i-ați prezenta școala, ce are bun și ce nu merge cum v-ați dori?
10. Copilul dvs. vine cu plăcere la școală? Dacă da, de ce? Dacă nu, de ce nu? Cum îl motivați să învețe? Ce îl întrebați cel mai des legat de școală?
11. Se vorbește în ultimul timp despre școlile prietenoase copilului. Cum credeți că sunt aceste școli? Vi se pare că școala aceasta este „prietenoasă”? Dacă da, de ce? Dacă nu, cum ar trebui să se schimbe?
12. În ultimul an, ați observat unele schimbări în modul în care copilul dvs. învață, în felul în care se țin lecțiile? Ce schimbări ați observat?
13. Cum se poartă profesorii cu elevii, în general: cald, apropiat, distant...? Cât de interesați sunt profesorii de părerea dumneavoastră? Se ține cont de părerea dvs. când se iau decizii? Vă amintiți o situație anume, drept exemplu?
14. Ce probleme întâmpină părinții și copii din familii sărace ori care au situații familiale dificile din punct de vedere al frecventării școlii? Ce probleme au în relațiile cu profesorii? Dar în relațiile cu ceilalți elevi? Sunt ei ajutați cumva? Cum, cine îi ajută?
15. Cât de des participați la acțiuni ale școlii? Dați exemple. Dacă nu ați participat, care au fost motivele? Cum v-ați dori să participați mai mult la viața școlii, prin ce activități sau în ce fel de decizii să fiți consultați?

Anexa 5. Caracteristicile individuale ale investițiilor

L.T. Molești

Investițiile infrastructurale au variat de la reparații de acoperiș, la instalarea sistemelor de încălzire, iluminare și a celor sanitare. Cei mai mari contribuabili au fost UNICEF, Primăria și Asociația de părinți. Estimarea valorii totale este de aproximativ 2,8 mil. lei.

Fig.30. Școala din Molești: tipul de investiție infrastructurală, MDL

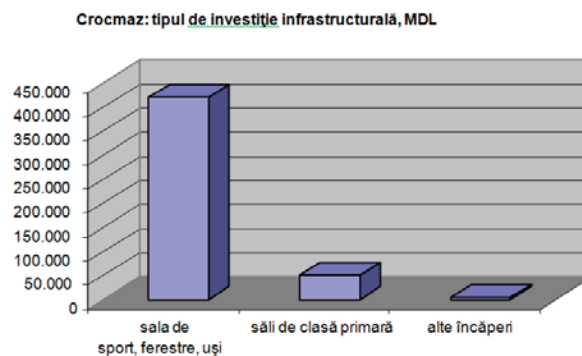

În calculele dezvoltării curriculum-ului școlar a fost inclus costul de participare la activitățile de formare profesională. Estimarea valorii acestora este de aproximativ 90,000 lei, gestionați de către Primăria orașului. În cadrul proiectului au fost selectați 30 de pedagogi, 30 de elevi și 30 de părinți pentru a participa la sesiuni educaționale succesive. În ansamblu, au existat 90 de beneficiari direcți ai activităților proiectului.

L.T. Crocmaz

Investițiile infrastructurale au variat de la repararea sălii de sport, ferestrelor și acoperișului, la repararea sălilor de clasă primară a altor încăperi. Cei mai mari contribuabili au fost UNICEF, Primăria și Asociația de părinți. Estimarea valorii totale a investițiilor infrastructurale este de aproximativ 0,48 mil. lei.

Fig. 31. Școala din Crocmaz: tipul de investiție infrastructurală, MDL

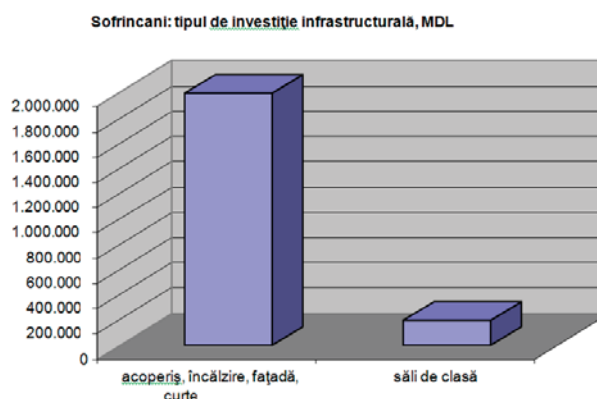

În calculele dezvoltării curriculum-ului școlar a fost inclus costul de participare la activitățile de formare profesională. Estimarea valorii acestora este de aproximativ 95,000 lei, gestionați de către Primăria orașului. În cadrul proiectului au fost selectați 33 de pedagogi, 33 de elevi și 33 de părinți pentru a participa la sesiuni educaționale succesive. În ansamblu, au existat 99 beneficiari direcți ai activităților proiectului.

Gimnaziul Sofrîncani

Investițiile infrastructurale au variat de la repararea acoperișului, la instalarea sistemului de încălzire, refacerea fațadei, a sălilor de clasă și amenajarea curții. Cei mai mari contribuabili au fost UNICEF, Primăria și părinții. Estimarea valorii totale a investițiilor infrastructurale este de aproximativ 2,2 mil. lei.

Fig. 32. Școala din Șofrîncani: tipul de investiție infrastructurală, MDL

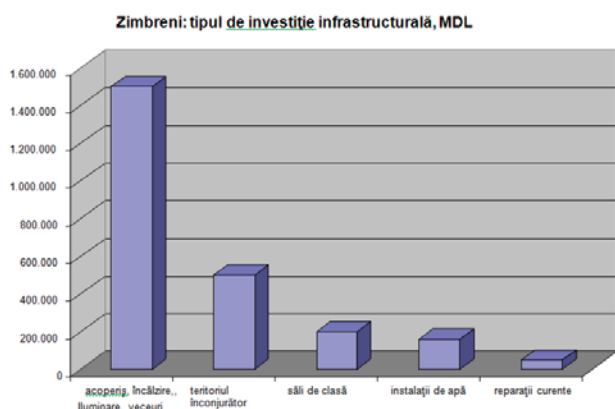

În calculele dezvoltării curriculum-ului școlar a fost inclus costul de participare la activitățile de formare profesională. Estimarea valorii acestora este de aproximativ 90,000 lei, gestionați de către Primăria orașului. În cadrul proiectului au fost selectați 30 de pedagogi, 30 de elevi și 30 de părinți pentru a participa la sesiuni educaționale succesive. În ansamblu, au existat 90 de beneficiari direcți ai activităților proiectului.

L.T. Zimbreni

Investițiile infrastructurale au variat de la repararea acoperișului, la instalarea sistemului de încălzire, refacerea fațadei, a sălilor de clasă și amenajarea curții. Cei mai mari contribuabili au fost FISM, Primăria și părinții. Estimarea valorii totale a investițiilor infrastructurale este de aproximativ 2,2 mil. lei.

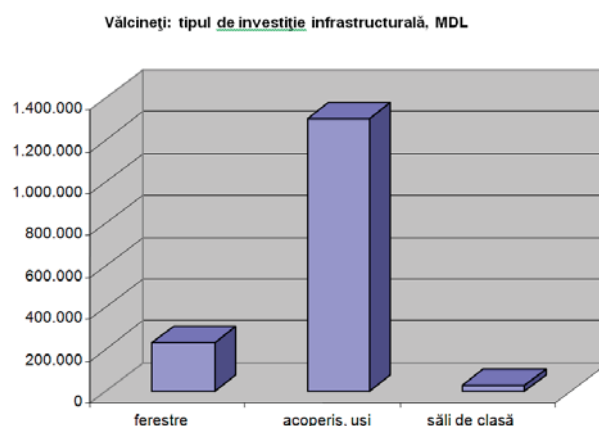
Fig. 33. Școala din Zimbreni: tipul de investiție infrastructurală, MDL

Gimnaziul Vălcineți

Investițiile infrastructurale au variat de la repararea acoperișului, la cea a ferestrelor, ușilor și sălilor de clasă. Cei mai mari contribuabili au fost UNICEF, Primăria și Asociația de părinți. Estimarea valorii totale a investițiilor este de aprox. 1,58 mil. lei. În calculele dezvoltării curriculum-ului școlar a fost inclus costul de participare la activitățile de formare profesională. Estimarea valorii acestora este de aproximativ 90,000 lei, gestionați de către Primăria orașului. În cadrul proiectului au fost selectați 30 de pedagogi, 27 elevi și 18 părinți pentru a participa la sesiuni educaționale succesive. În ansamblu, au existat 75 de beneficiari direcți ai activităților proiectului.

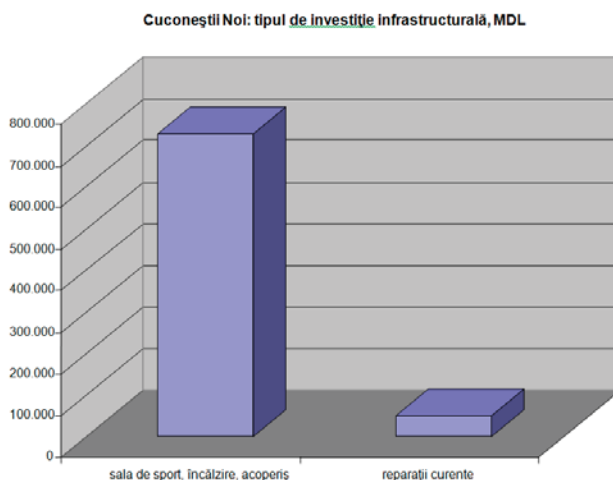
Fig.34. Școala din Vălcineți: tipul de investiție infrastructurală, MDL

L.T. Cuconeștii Noi

Investițiile infrastructurale au variat de la repararea acoperișului, la cea a sălilor de clasă și refacerea sistemului de încălzire. Cei mai mari contribuabili au fost FISM, Guvernul, Primăria și părinții. Estimarea valorii totale a investițiilor infrastructurale este de aproximativ 1 mil. lei.

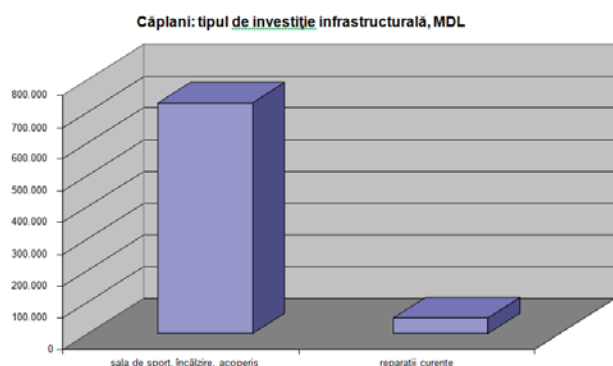
Fig.35. Școala din Cuconeștii Noi: tipul de investiție infrastructurală, MDL

L.T. Căplani

Investițiile infrastructurale au variat de la repararea echipamentului sportiv, la cea a sistemului de încălzire, acoperișului și sălilor de curs. Cei mai mari contribuabili au fost FISM, IREX, Primăria și părinții. Estimarea valorii totale a investițiilor infrastructurale este de aproximativ 1 mil. lei.

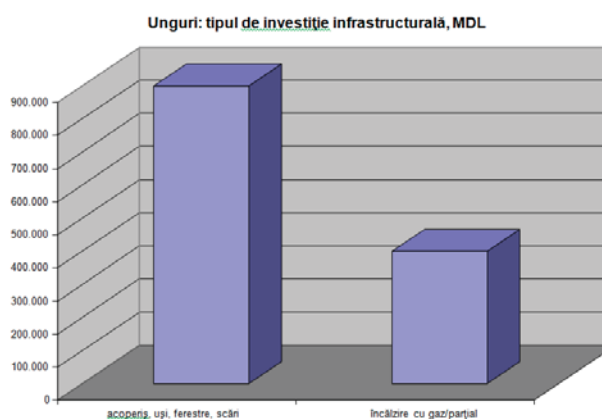
Fig.36. Școala din Căplani: tipul de investiție infrastructurală, MDL

Gimnaziul Unguri

Investițiile infrastructurale au variat de la repararea echipamentului sportiv, la cea a sistemului de încălzire, acoperișului, ferestrelor și sălilor de curs. Cei mai mari contribuabili au fost FISM, Primăria și părinții. Estimarea valorii totale a investițiilor infrastructurale este de aproximativ 1,2 mil. lei.

Fig.37. Școala din Unguri: tipul de investiție infrastructurală, MDL

Anexa 6. Termenii de referință

Terms of Reference

Evaluation of the “Child-Friendly Schools” Initiative (2007-2012) in the Republic of Moldova (CEE/CIS Region)

BACKGROUND

The Child-Friendly Schools Initiative is part of the Equitable Access to Quality Services Programme of the Republic of Moldova Common Country Programme for 2007-2012. It started in 2007 and aims at promoting appropriate policies and standards for inclusive and quality basic education to prepare pupils to acquire skills relevant to global labour markets.

The initiative was designed based on the global CFS concept and findings of the Baseline Study on Basic Education from the Perspective of the CFS to promote the CFS framework as a nation-wide initiative that would vehicle a range of reforms in the basic education sector, acting as an entry point for addressing school level and systemic issues and to shape the policy environment to render it more open to CFS principles and frameworks.

CFS initiatives target the central and local levels the same. Mainstreaming of the principles of the CFS is the main approach, serving as a normative target, guiding policy development and programming, including training and ensuring the improvement of the system documents based on the principles of CFS and for individual schools and communities improving quality through self-assessment, school development planning and management, as well as a way of mobilizing the community around education and child rights.

At the central level the focus was on mainstreaming the principles of CFS in the main policy documents:

- The New Code of Education was developed and has specific provisions

- on inclusion child centred ness and democratic participation
- The first ever concept/programme on Inclusive Education was developed
- The curricula for primary and secondary school were revised to ensure competency development and child centeredness. Teachers, school administrations, raion departments of education are trained to apply the new school curriculum.
- QBE/CFS standards are developed to ensure the quality of education throughout the process.
- Modules on child centred education for pre-service and in-service training of teachers were developed and are applied in pedagogical faculties and institutions providing in-service training of teachers.

At local level, models of CFS were created to estimate the cost, set new standards and requirements for education services and increase demand of the communities for better quality education services. The CFS models allow promotion of the CFS principles through:

- awareness raising and education on child rights in the schools
- school self-assessment with the participation of children, teachers, parents and other school community members
- on site in-service training of all the teachers of the respective schools and all the teachers of Leova Raion on child centred methodology

The CFS models in five communities serve as sites for field visits of other schools.

PURPOSE AND USE OF THE EVALUATION

1. Assess potential modalities and strategies of the further mainstreaming of the three main principles of the CFS framework: inclusiveness, child centeredness and stakeholders' participation with the view of documenting and disseminating the best practices within the initiative and thus contribute meaningfully to the Education Sector Reform. This will specifically necessitate an assessment of the sustainability, degree of ownership by concerned governments and actual possibilities existing for the best practices initiated through the CFS initiative to be mainstreamed in the education policies.

2. Make recommendations regarding the future of the CFS Initiative according to the following scenarios: (1) The initiative and principles of CFS can be further mainstreamed in the education systems within a reasonable timeframe, at a cost that is affordable to the Ministry of Education taking into consideration the major structural reform in the system; (2) The initiative and principles of CFS cannot be further mainstreamed in the education systems within a reasonable timeframe, as the cost that is not affordable to Ministry of Education and therefore, it should be phased out.

The main users of the evaluation report will be the concerned government institutions (Ministry of Education, State Chancellery, Raion Departments of Education, Youth and Sports, pedagogical faculties and institutions), implementing partners (State University of Moldova and Step by Step Educational Programme, pedagogical faculties, Institute of Educational Sciences), UNICEF Country Office in Moldova and other stakeholders. The findings and recommendations of the evaluation of the CFS Initiative will be used for planning of the new programme cycle of the UNICEF Country Office in Moldova for the years 2013 – 2017.

SCOPE AND FOCUS OF THE EVALUATION

The main objective of the evaluation will be to measure the relevance, effectiveness, efficiency and sustainability of the intervention. The

initiative will be evaluated in relation with its external environment, in particular in relation with government plans and with similar approaches or programme interventions tested by other partners.

The scope and focus of the evaluation takes into consideration the following criteria and evaluation questions:

Relevance

- What is the relevance of the CFS in Moldova with regards to four criteria, i.e. availability, accessibility, acceptability, adaptability of education.
- What is the value of the CFS Initiative in relation to primary stakeholders' needs, national priorities, national and international partners' policies and global references such as human rights and in particular, the Convention on the Rights of the Child (CRC), and the Concluding Recommendations of the UN Committee of the Rights of the Child made to the Republic of Moldova?
- What is the relevance of the CFS Initiative and its contribution to the Education Reform in the Republic of Moldova?
- What is the contribution of the CFS Initiative to the Education Reform (for MoE, Pedagogical Institutes, other stakeholders such as international development organizations etc.)
- For stakeholders, what is the relevance of the CFS in relation to their involvement in planning and design of the initiative based on their needs and priorities?
- How relevant are the training of teachers, Pedagogical faculties and schools?

Effectiveness

At school level in terms of outcomes for pupils

- To what extent did the CFS Initiative resulted in: Greater class participation? Freedom to engage in dialogue and opinion exchange? Improved problem solving skills? Improved learning achievements? Improved capacity for relationship building and increased tolerance for difference? Improved self-esteem and improved participation of pupils in their own learning process?

At school level in terms of outcomes for teachers

- To what extent did the CFS initiative resulted in: Increased satisfaction and comfort of teachers with interactive and participatory teaching methods? Increased effectiveness in keeping pupils, boys and girls, engaged in the learning process and improved academic achievement? Improved capacity to test and evaluate pupils' learning achievements through unbiased and transparent assessment methods?

At community level in terms of outcomes for communities and parents

- To what extent did the CFS initiative (School Improvement initiative) resulted in: Improved school and community relations? Greater involvement from parents in model school governance and management?

Efficiency

- How do the actual costs of the CFS Initiative compare to benchmarks for similar initiatives (Ministry of Education staff capacity building, teacher and school principals training, curriculum development or revision)? How do the actual costs of the CFS Initiative fit within the government budget plans over the next 3-years – MTBF.
- What would be the costs for scaling up versus mainstreaming. What would be the most cost-effective way to extend CFS initiative to the new CPD and Education Reform.

Inclusiveness

- How much did the CFS Initiative managed to promote inclusion into the education system?
- How much did the CFS Initiative managed to address and respond to the diversity of needs of all students through increased participation of marginalized and vulnerable groups?
- To what extent is the CFS Initiative sensitive to cultural, ethnic diversity and gender?
- Is CFS initiative ensuring that students are able to form relationships with, and treat all persons with respect and dignity irrespective of such persons' cultural and ethnic beliefs and orientations, gender?

Sustainability

- Has the CFS Initiative been in any way mainstreamed by MoE in the policy documents, school curriculum, education standards, training of teachers, participatory and interactive teaching methods?
- Are there any quantitative or qualitative outcomes that can be measured at national level?
- To what extent has the CFS Initiative complemented and created linkages as well as synergetic or multiplier effect with education projects implemented by other partners?
- Have school principals, inspectors, administrators of education departments at all levels as well as Ministry of Education officials all strongly supported the implementation of the CFS Initiative?
- Are there a political will by MoE/Pedagogical Faculties to bring to scale and mainstream the CFS concept and principles in the education system? How is this reflected in MoE annual and/or long-term programme planning and budgetary allocations?
- What would be the cost implications of further mainstreaming its worthy components in the national education budget?

In addition to this, the following approaches and issues should be considered:

Results-Based Management

In examining the relevance, efficiency, effectiveness, outcomes and sustainability of the CFS Initiative, the external evaluation will explore some underlying questions as to how the initiative was designed and is managed and what information stakeholders at different levels have had access to and used to take key decisions in design and implementation.

The evaluation will comment on whether the process was driven by a focus on mainstreaming the principles of the CFS in policy and regulatory framework, curriculum and standards.

Human Rights-Based Approach to Programming

The goal of the current Moldova country programme is to support the Government in meeting its obligations under the Convention on

the Rights of the Child and the Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women. It is specifically aimed at ensuring inclusion of all children, young people and women in the provision of basic education, health and child protection services with their increased and genuine participation.

The evaluation will have to show how the CFS initiative contributed to the:

- inclusion of children, especially the most vulnerable, in the basic education process
- improvement of the capacity of policy makers to provide leadership in the development of policies with focus on most vulnerable
- improvement of the capacity of teachers to provide quality, child centred and inclusive education
- participation of children, girls and boys equally, parents, community representatives in the improvement of the school life.

The evaluation will show how the HR principles and strategies inform the roll-out the CFS initiative.

EVALUATION METHODS AND PROCESS

The evaluation methodology will be guided by the Norms and Standards of the United Nations Evaluation Group (UNEG)⁴⁵. The evaluation methodology will be further defined by Evaluation Team.

- Desk Review of all documents related to the CFS initiative and UNICEF Programme of Cooperation implemented in the country concerned by the evaluation: reports and evaluations as listed above, model lessons, teacher guides, students achievements reports etc. The desk review will not be limited to UNICEF documentation but will take the external environment of the education sector into account, and will also include the review of national education plans,

45 UNEG Norms: <http://www.uneval.org/indexAction.cfm?module=Library&action=GetFile&DocumentAttachmentID=1491>

UNEG Standards: <http://www.uneval.org/indexAction.cfm?module=Library&action=GetFile&DocumentAttachmentID=1496>

NDS, reports and publications produced by the UN, World Bank and the EU, existing analyses of the education sector, evaluations and documentation of similar projects implemented by other partners.

- Field Observations in Moldova where the CFS initiative has been actually implemented at school level: focus discussions with children, review of school records and interviews of principals, teachers, administrators, pupils, parents, and other stakeholders (local NGOs and community-based associations involved in the project). Necessary tools such as focus group guides, interview protocols and questionnaires will be developed. Field observations will be conducted in both CFS and non-CFS schools (controls) in order to establish relevant and unbiased comparisons.
- Meetings and Consultations with education policy makers, planners and administrators (officials from MOE, pedagogical faculties, rational departments of education(as well as donors (World Bank, ADA) and other partners/actors in the field of education (Step by Step Educational Programme, Lumos and others).

STAKEHOLDER PARTICIPATION

During country visits, local stakeholders - coordinators, specialists from Ministry of Education departments, teachers, principals and pupils, staff from pedagogical faculties, NGOs and other partners working on the initiative will be involved in the evaluation process, in particular at the planning stage as well as during the validation process. Scenarios for focus group discussions, questionnaires and interview sheets will be designed by the Evaluation Team and reviewed by and discussed with the local stakeholders and consultants.

The evaluation team will have meetings with education policy makers and planners and administrators (officials from MoE, pedagogical faculties, etc) as well as with donors (World Bank, ADA) and other partners/actors in the field of education (Step by Step Educational Programme, Lumos and other NGOs).

EVALUATION TEAM COMPOSITION AND QUALIFICATIONS

The Evaluation team is supposed to be composed from a locally based institution/ consulting firm (Institutional contractor) and one International consultant. The Evaluation Team will in the inception phase develop a detailed methodology and a plan of evaluation. The consultants will use the desk review to get familiar with the policy basis, relevant project documents. Existing information sources are listed in this ToR and will be made available to the consultants.

In view of the purpose, scope, focus of the evaluative work, the evaluation will be conducted by an external consultant with expertise in evaluation of education projects, quality of education, teacher and curriculum development, education policies, formulation of education sector plans, planning of education programmes and coordination of research work.

The International Consultant will be responsible for guiding the evaluation process and the following responsibilities:

- develop the methodology, detailed work plan of the evaluation and tools for conducting the observations in the field to assess the changes induced by the CFS initiative at school level to:
  - teaching and learning environment,
  - curriculum revision,
  - teachers capacity
  - teaching methods,
  - examination and assessment methods,
  - school governance and management,
  - parents, teachers and students participation,
- carry out the desk review
- guide the local consulting firm staff (interviewers, observers) on the application of the tools and data collection in the field and orientation for the cost-efficiency analysis of the initiative
- investigate the potential of the initiative to be scaled up
- assess specific elements and best practices within the CFS initiative to be mainstreamed into government policies
- ensure the oversight and coordination of the entire evaluation

- based on feed-back provided by UNICEF and other stakeholders prepare the final report with key findings, recommendations (including prioritisation of key strategic recommendations⁴⁶) and lessons learned following the UNICEF Evaluation Report Standards.
- prepare a summary of the final report
- prepare a presentation in Power Point and two pages of key findings of the evaluation.

In addition, a national consulting firm will be hired by UNICEF Country Offices to assist and support the external consultants before and during their field missions in Moldova and will provide them with relevant information about the respective national education systems.

Responsibilities of the national consulting firm:

- Assist in the preparatory work of the appraisal in advance of the arrival of the international expert in Moldova
- Assist the international expert in the design of the methodology and tools, including questionnaires for the interviews;
- Collect and select documents for evaluation and contribute to the desk review;
- Carry out the evaluation activities: focus groups, classroom observations, meetings, etc based on the tools developed by the international consultants and cost-efficiency analysis of the initiative to assess the changes induced by the CFS initiative at school level to: teaching and learning environment, curriculum revision, teachers capacity, teaching methods, examination and assessment methods, school governance and management, parents, teachers and students participation,
- Brief the international experts about key relevant issues of the national education systems;

46 Prioritization of strategic recommendations

The following should be clearly stated in the Evaluation report (i) the intended use (how the evaluation process and results will be used and by whom), and (ii) prioritization of key strategic recommendations.

Requirements for effective evaluation recommendations

1. To ensure programmatic and technical relevance, key stakeholders should be consulted during the development of recommendations.
2. The evaluation team should highlight key strategic recommendations, suggesting an appropriate sequencing in the implementation of recommendations whenever possible.
3. Recommendations should be firmly based on evidence and analysis.
4. Recommendations should clearly identify the specific operational units/offices/divisions responsible for its implementation. (If this hasn't been done it should be done in the response

- Gather relevant information at school level (school records, enrolment and attendance records, dropouts, tests marks and results, inspector records), and organize this information in English;
- Comment on the intermediate and final evaluation reports and provide inputs as appropriate;
- Provide staff with knowledge of the education system and experience in classroom observation and interviewing;
- Provide and organise all logistic support, translation, transportation, meetings, including the validation meeting – 1 day (conference room, translation, coffee break, resolution, minutes of the meeting, mass media coverage, designing of the summary report for placement on the website etc.)
- Accomplish other tasks to assist the international experts as required.

Qualifications

The competencies required from the international consultant will be the following:

- Advanced degree in Educational Sciences
- 8-10 years of professional experience at the national and international level
- Previous experience of research, documentation and evaluation of education projects; 2-3 major publications an asset.
- Ability to work in an international environment; previous experience of working in CEE & CIS countries and knowledge of Romanian or Russian are considered an asset
- Excellent analytical and report writing skills
- Familiarity with UNICEF's mission and mandate an asset
- Fluency in English

The competencies required from the national consultants provided by the institutional contractor are the following:

- University degree in related field
- Technical expertise in the education field
- Experience of conducting project and programme evaluations
- Good communication and presentation skills / ability to express concisely and clearly ideas and concepts in written and oral form
- Experience in working with UN / UNICEF (desired)

- Knowledgeable of UN evaluation policy
- Ability to keep with strict deadlines
- Excellent written and spoken Romanian, fluency in English

ACCOUNTABILITIES

The evaluation will be managed by the UNICEF Country Office, by the Monitoring and Evaluation Officer and Education Officer. The management of the evaluation will include development of the terms of reference, assignment of the evaluation team, liaison between the evaluation team and partners / stakeholders involved, as well as quality assurance of the report.

The Evaluation Team will be responsible for conducting the desk review of the initiative, organizing the technical preparation of the field visits (methodology, tools, scenarios for focus group discussions, questionnaires, interview sheets, observation sheets), and writing the draft and final reports.

The Evaluation Team will take measures and will put mechanisms in place to ensure that the evaluation process was ethical and that stakeholders were protected, and will address any ethical dilemmas or issues that could emerge. These could include an initial process of ethical review of the evaluation design.

The UNICEF Country Offices and MOE will participate in the validation meeting during which the findings and recommendations of the evaluation work will be presented by the external evaluation team. The UNICEF Regional Office for CEE/CIS and UNICEF Moldova Country Office will approve the final product and arrange its dissemination.

Tentative Timeframe

28 August 2011: TOR finalized by Country Office
30 August 2011: Final TOR forwarded to potential institutions/consulting firms for bidding
19 September 2011: Bids/CVs received from potential candidates and institutions/consulting firms
End September: UNICEF Internal process for Institutional Contract preparation

Mid October: Plan, methodology, and technical preparation of the consultancy, including development of evaluation tools (5 working days)
End October: Evaluation work – Desk Review (6 working days)
 November 2011: *Evaluation work – Field Visit* (8 working days + 2 days travel)
 December 2012: *Evaluation work – Draft Evaluation Report prepared in English – 10 working days*
 End January 2012 – beginning of February 2012: **Draft Report reviewed by Country Office and shared with Regional Office for review and comments**
 Mid February 2012: *Evaluation work – Comments from Country Office and Regional Office incorporated in the draft evaluation report* (3 working days)
 End February 2012: *Evaluation work - Validation meeting and Presentation of the draft Evaluation Report – (2 working days + 2 days travel)*
 Mid March 2012: *Evaluation work - Final Report prepared and submitted by the Evaluation Team to UNICEF Country Office in Moldova – (3 working days)*
 April 2012: Final Report translated into local language and designed for placement on the website
 April 2012: Final Report disseminated

Logistics

Office space, cars, meeting rooms, translators, interviewers and drivers will be provided by the local partner contracted by UNICEF Country Office (external evaluator is expected to come with his/her own laptop computer).

Any specific information - regarding work schedule considerations, special procedures, for example on relations with press, security, evacuation in emergencies; benefits and arrangements such as insurance; seasonal constraints, travel constraints/conditions and socio-cultural conditions that may influence data collection; reporting requirements apart from products to be delivered (e.g. as accompanying invoices) – will be provided by UNICEF Moldova Country Office.

PRODUCT

By the end of April 2012, the Evaluation Team is expected to provide UNICEF Moldova Office and CEE/CIS Regional Education Advisor with a final evaluation report of 60 pages (maximum) in 3 sections; the first part will be devoted to the evaluation of the relevance, effectiveness and efficiency of the CFS Initiative in Moldova; the second part will provide an analysis of sustainability of the of the CFS Initiative and its potential to be scaled up and mainstreamed in the national education systems; and the third part will focus on recommendations for future directions of the initiative. Annexes will provide detailed information collected during field visits (focus discussion reports, summaries of interview sheets, summaries of responses to questionnaires).

DESCRIPTION OF OFFICIAL TRAVEL INVOLVED

The international consultant is expected to take two trips to the country. One for a total of 8 days for the training/orientation of the local consulting firm and data collection and the second trip for the validation meeting of the evaluation report. For the mission to Moldova, UNICEF Office in Moldova will issue a Travel Authorization to cover the round trip air fare, DSA for the days in Moldova, and terminal expenses.

PERFORMANCE INDICATORS

Consultant's performance will be evaluated against the following criteria: timeliness, responsibility, initiative, communication, and quality of the products delivered.

UNICEF RECOURSE IN THE CASE OF UNSATISFACTORY PERFORMANCE

In case of unsatisfactory performance the contract will be terminated by notification letter sent 5 days prior to termination. In the meantime, UNICEF will initiate another selection in order to identify appropriate candidate.

UNICEF MOLDOVA
Chişinău, str.31 August 1989, 131
Casa Naţiunilor Unite

www.unicef.md

© Fondul Naţiunilor Unite pentru Copii (UNICEF), Octombrie 2012